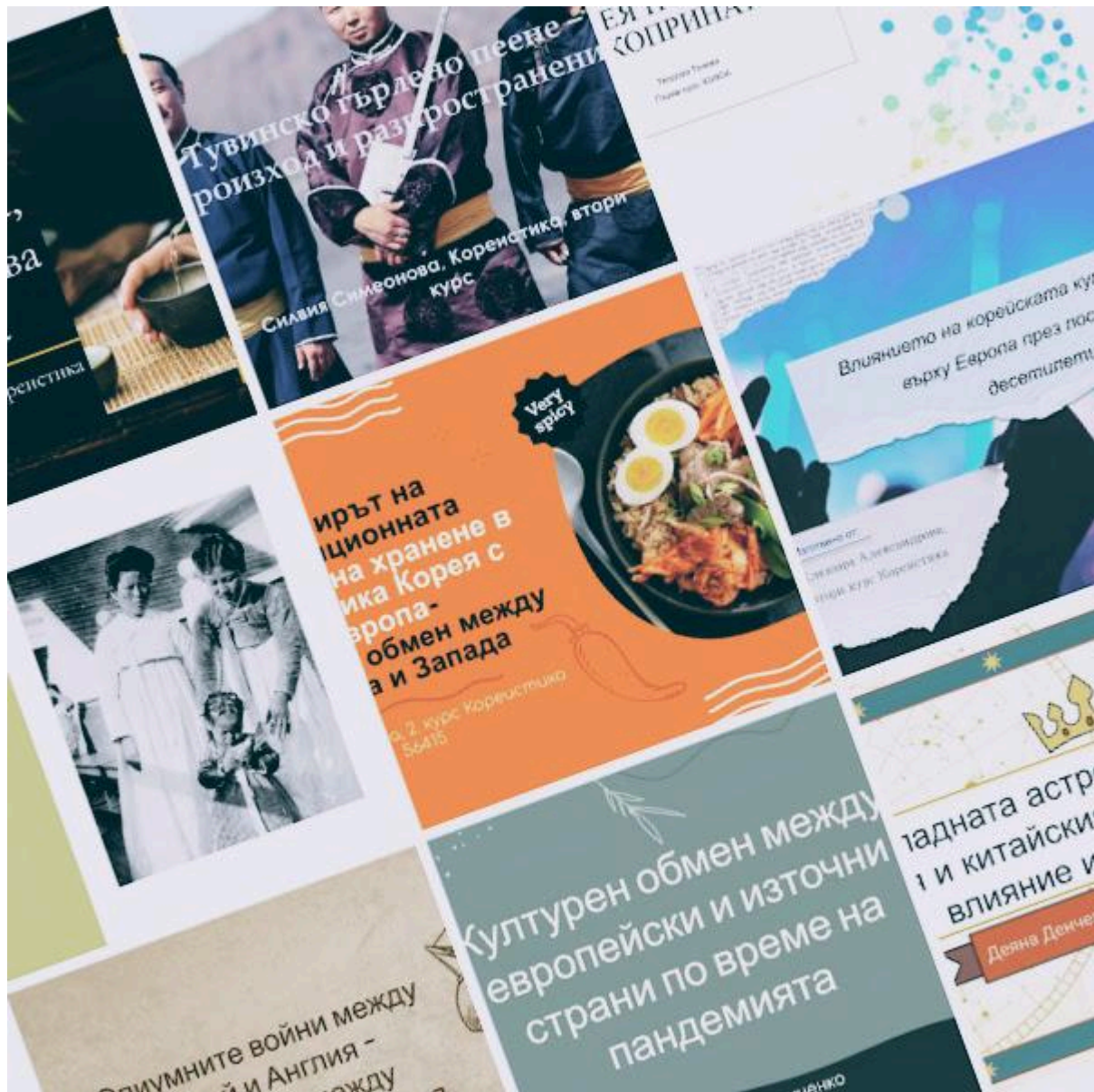

СТУДЕНТСКИ СЕМИНАР 2022

ОТНОШЕНИЯ И ОБМЕН МЕЖДУ ЕВРОПА И АЗИЯ

Съдържание

Културен обмен между европейски и източни страни по време на пандемията <i>Валерия Мелниченко</i>	2
Западната астрология в Източна Азия и китайския зодиак в Европа – влияние и взаимовръзки <i>Деяна Денчева</i>	18
Исторически и литературен поглед върху корейската диаспора в САЩ и света през 20. век <i>Евелина Иванова</i>	32
Влиянието на корейската културна вълна върху Европа през последното десетилетие <i>Елеазара Александрова</i>	46
Опиумните войни между Китай и Англия - сблъсъкът между модерния и затворения свят <i>Йоана Минчева</i>	58
Допирът на традиционната култура на хранене в Република Корея с Европа- културен обмен между Изтока и Запада <i>Мариела Янева</i>	73
Чай – напитката, обединяваща два континента <i>Ренета Атанасова</i>	90
Тувинско гърлено пеене – произход и разпространение <i>Силвия Симеонова</i>	102
Инициативата „Един пояс, един път“ следващата стъпка към балансирана и приобщаваща глобализация. Новата културна и икономическа връзка между Изтока и Запада.	

Таня Занева.....121

Корея по “Пътя на коприната”

Теодора Тонева.....129

Културен обмен между европейски и източни страни по време на пандемията

Валерия Мелниченко

Въведение:

Културната сфера беше една от първите, които поеха удара от коронавируса - поради забраната за преминаване на границите бяха отменени турнета на артисти по света, театри, концертни зали, културни центрове и други места за провеждане на масови събития в културната област бяха затворени. В началото на март 2020 г. повечето културни институции по света бяха или затворени за неопределено време, или програмите на събитията бяха драстично съкратени, а изложбите и представленията бяха отменени или отложени. В отговор на това бяха положени активни усилия за предоставяне на алтернативни или допълнителни услуги с помощта на дигитални платформи, онлайн технологиите в областта на културата бяха широко използвани, артистите се научиха да репетират онлайн, а музикантите - да свирят пред празна зала като част от Интернет излъчване пред хиляди невидими зрители, запознаването с културно-историческото наследство стана по-достъпно. Театрите масово преминаха към онлайн излъчвания, усвоиха нови форми на комуникация с публиката. Всички планирани събития, свързани с пазара на изкуство, са значително засегнати от коронавируса. За преодоляване на последствията от тежката ситуация бяха създадени виртуални стаи за разглеждане и закупуване на произведения на изкуството. Карантината, причинена от пандемията на коронавирус, се отрази негативно и на филмовата индустрия. Вместо филмови фестивали има частни прожекции на нови филми и трейлъри, презентации на проекти, конференции със създатели, срещи със звезди в мрежата. Вирусът ускори процеса на прехода на кинематографията в Интернет

с неговите коренно различни форми. Музеите преминаха в самоизолация и прехвърлиха своите проекти онлайн, започнаха да измислят нови формати на взаимодействие с изкуството и да изпълняват специални проекти с художници. Открит е достъп до онлайн лекционните зали, организирани са безплатни онлайн срещи и виртуални обиколки из залите.¹

Обобщение:

Културното взаимодействие между народите се осъществява заедно с икономически и политически контакти, в ситуация, когато политическият елит провежда политика на културен изолационизъм, настъпва стагнация, социално и културно изоставане. Етническото ниво на взаимодействие се развива между местни етноси, етнолингвистични, културно-икономически, историко-етнографски, етноконфесионални общности и има амбивалентен характер, предизвиквайки, от една страна, интеграционни процеси, синтез на някои елементи на културата, а от друга – засилване на процесите на етническа самоидентификация и противопоставяне на „чуждата“ култура, възприемана като външен феномен. Отблъскването възниква както в смислените моменти от живота на друг етнос, така и във формалната несходство на културния образ. Нивата на взаимно приближаване на културите една към друга могат да бъдат различни - от интерес до взаимно или едностранно проникване и използване на някои елементи на културата, етническо общуване - увеличаване на броя на контактите, до появата на междуетническа култура, с помощта на които се осъществява взаимодействието на етническите общности. По-висок тип взаимодействие е националното ниво, поддържано от политически институции и с национално значение.

Подтема :

По време на пандемията от COVID-19 се появиха три лидери, чийто интерес към медийните продукти нарасна най-много – Южна Корея, Индия и Китай. Индийските и южнокорейските филми и телевизионни сериали са познати на западната публика от много години, а китайският износ е по-скоро нова тенденция. В този раздел ще разгледаме по-отблизо произхода на нарастващия интерес към медийното съдържание от някои страни, както и съзнателния принос на самите страни за популяризирането на тяхната кинематография, телевизионни сериали и анимационни филми в чужбина.²

---

¹ Култура в условия пандемии COVID-19(2020г),стр 3

² Центр комплексных европейских и международных исследований НИУ ВШЭ/ Культурная сила во время пандемии: новые измерения многополярности(16.06.2020 г.), стр.1

ЮЖНА КОРЕЯ

„Корейската вълна“ покори света преди няколко десетилетия и оттогава не е загубила своята привлекателност. Всяка година корейската филмова индустрия пуска десетки нови филми и телевизионни сериали („драми“) на най-горещите теми, а музикалното направление К-поп придоби такава популярност, че корейските изпълнители редовно се класират в европейските и американски класации. Мащабът на популярността на корейската култура достигна такъв мащаб, че традиционните носии, национални ястия и корейска козметика са в голямо търсене, чийто износ е на повече от 6 милиарда долара през 2018 г. Ръстът на търсенето на корейски медийни продукти (филми и телевизионни сериали) в европейските страни през март 2020 г. може да се дължи на няколко фактора. **Качество на продукта, наличност и богат избор**

1). Карантината на COVID-19 съвпадна с излизането на няколко поразителни южнокорейски филма: драмите «Secret», «Tell me what you saw», «Нуена» и десетки нови сериали, които започнаха да се излъчват през януари, февруари или март, набират популярност популярност в мрежата.

2) Данните за тенденциите на Google показват, че по време на карантината европейците започнаха по-често да гледат (или да преглеждат) култовите корейски драми от миналото. Например във Великобритания през март 2020 г. те започнаха да се интересуват 2,5 пъти по-често от сензационния сериал «Descendants of the sun» за съдбата на военен лекар и корейски миротворец в гореща точка.

3) През последните години все повече южнокорейски драми се купуват от американската компания Netflix и цялата аудитория на стрийминг платформата има достъп до най-добрите корейски продукти едновременно с корейската публика. Нарастващата популярност на Netflix по време на пандемията (която според Bloomberg достигна 40% в някои страни) със сигурност допринесе за ръста на интереса към южнокорейските телевизионни сериали, излъчвани на платформата.

4). Всички стрийминг услуги отбелязват нарастване на популярността на филми и телевизионни сериали за епидемии / бедствия / вируси и работата на лекарите по време на пандемията. Южна Корея има редица популярни филми за бедствия («Train to Busan», «Flu», «Snowpiercer» от тазгодишния носител на Оскар Бонг Джун-хо), а медицинските драми са почти жанр в корейската медийна индустрия («The Doctors», «Beautiful Mind», «D-Day», «Good Doctor»). Не е изненадващо, че по време на появата

на повече свободно време (както в случая с карантината) европейците толкова често избират южнокорейските медия: качеството на материала и неговият обхват само нараства всяка година и ако няма официален превод на филм или сериал в страната, феновете го правят сами и разпространяват в социалните мрежи (което е незаконно, но в крайна сметка играе само в ръцете на корейската индустрия). Оскар за най-добра рекламна кампания на 10 февруари 2020 г. южнокорейският филм «Parasite» получи 4 награди „Оскар“, включително номинацията за най-добър филм. Събитието привлече вниманието на целия свят, тъй като за 92-те години на церемонията само 11 пъти главната награда беше връчена на филм на чужд език. В тенденциите на Google се забелязва нарастване на вниманието на европейската публика както към филма «Parasite», така и към неговия режисьор: броят на заявките в тези категории през март 2020 г. в сравнение с декември 2019 г. се увеличи.

Влияние на културните центрове

И накрая, важно е, че корейските културни центрове вече са отворени по целия свят и въпреки, че е трудно да се оцени тяхната ефективност, видимостта на тяхната работа със сигурност е висока. През 2019 г. Centre Culturel Coreen, четвъртият по големина корейски културен център на планетата, отвори врати на Шанз Елизе в Париж. Германия също има подобен културен център, който е домакин на ежегодния фестивал на корейския независим филм в Берлин. Говорейки за Европа, не може да не се спомене, че подобни центрове работят и в Белгия, Великобритания, Унгария, Испания и Полша. Освен фестивали, те предлагат безплатни езикови курсове, уроци по танци и изложби на традиционно и съвременно изкуство. Те продължават работата си дори по време на карантина: онлайн проекти са отворени на уебсайтовете на корейските културни центрове в чужбина. Например културен център в Лондон предлага да участва в кулинарно предизвикателство („The KCC Hansik Challenge“), център в Берлин обяви онлайн състезание за изучаващи корейски език („Koreanisch Sprachwettbewerb 2020“) и почти всеки център в Европа провежда онлайн кино вечери и дни на традиционна музика, като в определени часове публикува връзки към излъчвания на филми и концерти. От началото на февруари до края на април 2020 г. трафикът към корейски културен център, намиращ се в Германия, е нараснал с 386%, според SimilarWeb. Струва си да се отбележи, че сайтът в Ню Йорк отбеляза 362% увеличение на трафика от февруари до април . и това може да се дължи на факта, че този сайт (най-популярният от сайтовете на корейските културни центрове в Съединените щати)

се посещава не само от американци, но и от жители на други страни, които говорят английски и се интересуват от корейска култура.

ИНДИЯ

Индийското кино привлича чуждестранна публика от много години и не само болиудските филми, но и южноиндийските филми, като Толивуд, стават популярни. Около 2000 филма се снимат годишно в Индия и въпреки че производството на практика е спряно поради пандемията, този път предоставя отлична възможност за привличане на нови зрители. В западния свят индийското кино е традиционно популярно в страни с голяма индийска диаспора, като САЩ и Великобритания. Освен това се радва на стабилна популярност в Турция, особено филмите на режисьора и актьора Аамир Хан («3 Idiots», «Dangal», «PK»). Следователно не е имало значително увеличение на интереса към тези страни през този период. Въпреки това по-голям интерес към индийското кино по време на пандемията започна да се проявява във Франция, Италия и Русия.

Индийски медиа във Франция: най-бързо нарастващата популярност

Според Google Trends най-голямото увеличение на интереса към индийски филми и телевизионни предавания от декември 2019 г. до март 2020 г. е настъпило във Франция - броят на заявките се е увеличил с 300%. Освен това французите се интересуват от сравнително стари филми, които се считат за класика на индийското кино. Сред тях: семейната драма "Kabhi Khushi Kabhie Gham" (2001), броят на заявките за която се е увеличил със 70%; историческият епос «Jodha Akbar» (2008; + 55%); «Devdas» (2002) с участието на живата болиудска легенда Шахрух Хан (+ 50%). В първите два филма главната роля изигра Ритик Рошан, чийто интерес към Франция се увеличи със 72%. Що се отнася до наскоро пуснатите филми, най-голям интерес във Франция предизвикват епичната трилогия «Baahubali» (2015-2018; + 52%) и филмът «Kalank», (2019; + 33%), както и телевизионните сериали, които се излъчват в Netflix - дистопията «Leila» (+38%) и «Delhi Crime». По време на пандемията френската публика също прояви интерес към индийските телевизионни предавания. По-специално, през март имаше заявки за индийския аналог на шоуто "The Voice" - музикалният проект "Sa Re Ga Ma Pa". Броят на заявките за танцовото шоу "Dance India, Dance" се е увеличил с една четвърт. Като цяло има основа за интерес към индийското медийно съдържание във Франция. В Тулуза например ежегодно се провежда индийският филмов фестивал,

а във Великобритания има индийско-френски институт, посветен на популяризирането на индийската култура. Също през 2016 г. фестивалът на индийската култура "Namaste France" се проведе в 10 френски града в продължение на 75 дни.

Италия приветства индийските телевизионни предавания

Популярността на индийското съдържание нарасна и в Италия. Те обаче не проявяват почти никакъв интерес към филмите, но броят на съдържанието за шоуто „Sa Re Ga Ma Pa” се е увеличил със 78%, за „Dance India, Dance” - с 50%. Можем да кажем, че италианците все още не са развили цялостен поглед върху индийското кино. Това се дължи на факта, че в началото на 2000 г. италианските режисьори се страхуваха от конкуренцията от индийската индустрия и вместо да пускат филми, те правеха римейк на тях. В италианската филмова критика явлението дори е наречено „итализиране“ на индийското кино.

КИТАЙ

Китай също влезе в челната тройка по нарастващ интерес към медийната продукция. В плана за развитие на КНР (2016-2020) творческите индустрии и износът на техните продукти се споменават като важно средство за разпространение на "меката сила" на Китай чрез медийни продукти, Пекин се стреми да подобри международния си имидж, включително чрез използване на традиционната китайска култура.

Популяризиране на китайските медии в чужбина

Китай вече положи значителни усилия за популяризиране на медийното си съдържание в чужбина. Китайските филмови компании започнаха активно да си сътрудничат със своите западни колеги за създаване на съвместно съдържание, включително американски, френски, испански, италиански и руски продуценти. Например през 2015 г. беше подписано споразумение за съвместно производство на филмово и анимационно съдържание между Испания и Китай, което вече доведе до анимационния филм «Vikes». През 2016 г. беше подписано споразумение за сътрудничество между руската Gazprom Media и Shanghai Media Group. В много страни посолствата на Китай започнаха активно да популяризират китайски филми и телевизионни сериали. Освен това Китайската филмова асоциация започна да си сътрудничи по-активно с чуждестранни колеги и се появиха специални организации, като Асоциацията на китайското и испанското кино в Испания. Започнаха годишни

китайски филмови фестивали, например 4 годишни китайски филмови фестивала във Франция, китайско-британски филмов фестивал в Лондон, китайски визуален фестивал, китайски филмов фестивал в Пиза в Италия и много други. Логично би било да се предположи, че ръстът на интереса към китайското медийно съдържание може да бъде повлиян от дейността на институтите на Конфуций, от които има около 540 по света. Въпреки това, според SimilarWeb, по време на периода на карантина посещаемостта на англоезичната версия на сайтовете рязко спадна: от 75 хиляди през декември до 10 хиляди през март. По този начин можем да разберем, че действията, предприети от Китай за повишаване на интереса към китайския медиен продукт, оказаха влияние върху ръста на интереса към китайското медийно съдържание по време на карантината, главно в Европа и Индия.

Специфичност на страните на културната многополярност: между филми, телевизионни сериали и телевизионни предавания

САЩ

Най-значимата тенденция беше повишеният (средно с 8%) интерес на американците към чуждестранните анимационни филми. Това се отнася за британски, италиански, испански, японски и корейски анимационни филми. Като се има предвид, че училищата и детските градини са затворени в повечето щати, е очакван скок в търсенето. В същото време американските и канадските мултфилми остават лидери: "SpongeBob SquarePants", "PAW Patrol". Що се отнася до промяната в интереса към медийното съдържание от отделни държави, ще разгледаме две държави, чийто интерес към медиен продукт се е променил най-значително по време на пандемията: Италия (+244%) и Русия (-24%). Въпреки факта, че броят на заявките за италиански филми, телевизионни сериали и анимационни филми като цяло е нараснал с 244%, американците на практика не търсят творбите на конкретни италиански режисьори, нито работите на италиански актьори. С други думи, въпреки факта, че американският интерес към италианската култура расте, познанията за нея все още са повърхностни. В Съединените щати интересът към руските филми, телевизионни сериали и анимационни филми е много по-висок, а мултфилмът "Маша и мечката" увеличава рекордите си по популярност.

Великобритания

Във Великобритания, в сравнение с други страни, по време на пандемията интересът към чуждестранни културни продукти леко се колебае - Китай (59%) и Русия (48%) станаха лидери по отношение на растеж, а Германия (-33%) по отношение на упадък. Повечето британци се интересуват от китайски драми, с исторически филми („Императриците в двореца“, „Легендата за Фуяо“) и драми („Handsome Siblings“). Популярността на китайските сериали и филми на Запад се подпомага от факта, че през последните две години правата за показване на много от тях бяха закупени от такива гиганти като Amazon Prime и Netflix. За разлика от повечето страни, Обединеното кралство се интересува много повече от руски филми, отколкото от анимационни филми. Има постоянен интерес към телевизионни предавания, който се засилва и офлайн. Съществува и широка мрежа от организации, популяризиращи руската култура като цяло: The Great Britain - Russia Society, The Society for Co-operation in Russian and Soviet Studies (SCRSS), Pushkin House. Въпреки факта, че всички те са създадени преди няколко десетилетия, центровете продължават да провеждат събития редовно, а сега, по време на карантина, те хостват подкасти.

Индия

Интересът на индийците към испанските драми е нараснал значително. Когато става въпрос за потребление в Индия, испанското съдържание се превърна в основен фокус тук. Например търсенето на сериала «La Casa de Papel» нарасна със 72%, «Locked Up» със 70%, «Toy Boy» с 61%, «Cable Girls» с 58%. Следващото най-бързо растящо по популярност в Индия е корейското. Сред драмите лидери станаха «Tell me what you saw» и «Forest», с 82% повече търсения. Следват, макар и с голяма разлика, «Secret» и «Money Game» - 37% и 30%. Интересът към корейската кинематография също се е увеличил: на първо място е филмът «Flu» (+ 90% към запитвания), на второ място е носителят на Оскар «Parasite» (+ 81%), след това - "Влак за Пусан" (72%). Освен това най-голямо нарастване на интереса към корейските филми и телевизионни предавания се наблюдава в североизточните щати, което може да се дължи на културно-историческата близост на този регион до Югоизточна и Източна Азия.

Турция

През периода на карантината в Турция търсенето на европейско видео съдържание нарасна. Например, данните от Google Trends показват, че испанските телевизионни предавания през март 2020 г. са били търсени почти два пъти по-често в сравнение с

декември 2019 г. Такъв висок процент може да се дължи на началото на третия сезон на популярния телевизионен сериал „Елит“ на платформата Netflix на 16 март (през март 2020 г. заявките са регистрирани с 289% повече, отколкото през декември миналата година). Също през март в Турция започнаха да търсят два пъти по-често "El Varco" и "La Casa de Papel" - известни испански телевизионни сериали, преведени на много езици. Подобна ситуация - увеличение на заявките с почти 200% - се наблюдава в Турция и по отношение на френските медии. Броят на търсенията за конкретни френски филми обаче показва малко по-скромни цифри: броят на търсенията за филма «The Intouchables» в Турция нарасна с 26%, за филма «Mustang» (номиниран за Оскар-2016) - от 43%, за филма «Taxi 5» - с 45%. Интересен факт: Турция ежегодно пуска адаптации на корейски телевизионни сериали. Тези произведения на корейска тематика са широко известни не само в Турция, но и в целия свят.

Русия

В Русия, на фона на значителен спад на интереса към турско (-94%) и американско (-92%) производство, интересът към френски (+ 166%), английски и немски (+ 160%), корейски (+ 131 %) и особено италиански предавания (+ 220%). Трябва да се отбележи, че модерното е най-известно в Русия: популярни италиански филми по поръчка в мрежата бяха съвместният филм на Италия, САЩ и Франция «Call me by your name» (+74%), съвместен проект на Италия и САЩ «The Best offer» (+ 90%). В Русия италианското посолство и Италианският институт за култура участват активно в популяризирането на италианското кино. С тяхна подкрепа ежегодно се провеждат много италиански филмови фестивали, например най-известният руско-италиански филмов фестивал на документални и късометражни филми Руско-италиански филмов фестивал (RIFF), фестивалът на новото италианско кино NICE, както и "Фестивалът на италианското кино: от Венеция до Москва". Освен това ежегодно в големите градове на Русия се провеждат фестивали, посветени на културата на Италия като цяло, с подкрепата на Италианската национална агенция по туризъм. Руснаците проявяват голям интерес към френските комедии, броят на заявките за които е нараснал с 54% през периода на карантината. Много от тях се излъчват или излъчват по федерални телевизионни канали, например – «Taxi» 96%), «Asterix и Obelix» (+ 31%). Почетното трето място сред страните, в чието медийно съдържание се е увеличил интересът към Русия, си поделиха Германия и Обединеното кралство. Интересът на руснаците към британското кино нараства по-силно (+ 43%). Съдбата на германския медиен продукт в

Русия е противоположна на британския: руснаците се интересуват по-малко от немското кино (-21%). Както в европейските страни, корейското придоби най-голяма популярност в Русия поради корейските драми (+ 23%). Лидерите сред корейските филми бяха трилърът «Влак за Пусан» (+ 157%) и носителят на Оскар «Parasite» (+ 177%). Що се отнася до корейските телевизионни предавания, най-голям интерес сред руските зрители по време на карантината предизвикаха драми като «Abyss» (+ 40%), «Crash Landing on you» (+ 200%), «Moon Lovers» (+ 166%) и «Descendants of the Sun» (+ 108%). В Русия корейските телевизионни предавания могат да се гледат не само в интернет или в Netflix: в набор от кабелни канали. Нарастването на популярността на корейските медии може да е било повлияно от културния напредък на Корея. В Русия културният център на посолството на Република Корея, който ежегодно организира „Есенния фестивал на корейската култура“, управлява корейско училище в Sejong Center, където всеки може да изучава корейски език и да разбира корейската култура. Всяко лято Центърът Sejong в Москва заедно с Културния център на посолството на Република Корея организират фестивал на корейската култура в Москва, в който участват повече от 5 хиляди души.

Испания

В Испания, по време на карантина, зрителите предпочетоха предаванията от Южна Корея (+ 105%) и Китай (+ 65%) и започнаха по-активно да се интересуват от Франция (+ 35%) и Германия (+ 42%) , но прояви много по-малък интерес от обикновено към руското предаване (-24%). Южна Корея стана лидер в Испания, като испанците показаха безпрецедентен интерес към корейските телевизионни сериали или драми (+ 57%). Сред най-популярните сериали «Kingdom» (+ 355%),«This is my love» (+333%), «One spring night» (+100%), «Abyss» (+53%). В същото време е важно да се отбележи, че интересът към корейските драми в Испания започна да расте много преди началото на карантината; от 2016 г. корейските драми започнаха да заменят турските драми. Освен това успехът на корейските драми може да се дължи на скорошния триумф на «Parasite» (интересът към него се увеличи с 59% в Испания), факта, че Netflix наскоро се сдоба с редица корейски драми за излъчване и факта, че много популярни турските драми в Испания бяха римейки на корейски драми, а с неотдавнашните снимки на корейската драма «Memories of the Alhambra» в самата Испания. Второто място след Южна Корея по ръст на заявките сред испанците за медийното съдържание от Китай. Въпреки това, за разлика от Корея, китайските филми станаха най-популярни, а не

телевизионни сериали. Сред китайските драми си заслужава да се отбележат само две, «Meteor Garden» и «Love O2O». Популярност придобиха китайски филми като «The Wandering Earth» (+ 20%), «Ash is the purest white», «Elephant is sitting still» (+37,5%). Важно е да се отбележи, че Китай рекламира киното си в Испания от няколко години, а страната е домакин на няколко китайски филмови фестивала, организирани от Китайската и Испанската филмова асоциация. Освен това Испания и Китай активно развиват производството на съвместни проекти, пускането на много от които е насрочено за следващите няколко години. През периода на карантината испанците се интересуват повече от европейското кино и телевизионни предавания, най-вече от френски. Въпреки че испанците се интересуват по-малко от френските телевизионни предавания (-27%), те са по-склонни да търсят в интернет френски анимационни филми и филми, особено френски комедии, които са традиционно популярни в Испания. Тенденцията на нарастване на интереса на испанците към чуждестранни филми може да се проследи в нарастващата популярност на немските филми (+ 50%). Испанците се интересуваха от филми като «The lives of others» (+19%), «Labyrinth of lies» (+216%), «Look who's back». Голям спад в интереса Испания имаше към съдържанието от Русия. Въпреки спада на интереса към руските сериали, анимационни филми и телевизионни програми, испанците се интересуват повече от руски филми (+ 27%). Важно е да се отбележи, че в Испания се провеждат няколко руски филмови фестивала всяка година, в Аликанте - фестивалът Волна, в Марбея - Международният руски филмов фестивал в Марбея, може би това е повлияло на нарастването на интереса към новите руски филми.

Италия

В Италия най-голяма промяна се наблюдава при потреблението на предаванията от Южна Корея, Турция, Индия и Германия. Както и в Испания, търсенето на съдържание от Южна Корея се е увеличило драстично в Италия и корейските драми (+ 300%), предимно налични в услугата за стрийминг на Netflix, като «Crash Landing on you» (+ 537%), «Kingdom» (+ 58%) и «Love Alarm» (+ 800%). Както вече споменахме, интересът към индийското съдържание също нарасна значително в Италия, която, за разлика от корейското, придоби популярност главно чрез телевизионни програми. В същото време е важно да се отбележи, че ако потреблението на корейско съдържание в Италия започна да расте още преди карантината, то през последните няколко години не е имало такова увеличение на интереса към индийския медиен продукт. Интересът към

медийния продукт от Германия е намалял основно поради спада в популярността на много немски телевизионни сериали.

Музеи:

Разпространението на COVID-19 накара музеите да бъдат затворени. В разгара на пандемията Международният съвет на музеите разкрива данни за затварянето на 95% от музеите по света. Най-малко 85% от музеите не са работили във всеки регион поради ограничителни мерки. Оценките за икономическите загуби на музеите от въздействието на пандемията COVID-19 се основават на проучвания, особено данни от Европа и Северна Америка, тъй като такава информация е ограничена в останалата част на света. По предварителни данни на Мрежата на европейските музейни организации големите музеи, както и тези, разположени в туристически райони, отчитат спад на приходите от 75-80%, което се равнява на стотици хиляди щатски долари на седмица. Много малки музеи, които почти изцяло зависят от продажбата на билети, са застрашени от пълна загуба на бюджета в периода, когато са принудени да останат затворени.

Кинотеатри:

Ограничителните мерки доведоха до масово затваряне на кинотеатрите и значителни финансови загуби за всички заинтересовани страни. През 2020 г. Китай регистрира рекорден спад в приходите от разпространение на филми, като продадените билети в кината са намалели с 97,4%. Подобна ситуация се наблюдава и в други страни, например в Южна Корея или Япония, където през 2020 г. приходите паднаха до 139,5 милиона долара и 190,3 милиона долара, което показва спад от 65,3% и 46,2% съответно. Според някои оценки до края на 2020 г. в САЩ ще намалее с поне 50% спрямо предходната година. До края на май 2020 г. общите загуби за световната филмова индустрия възлизат на 10 милиарда долара.

Проблематика:

В периода на ограничителни мерки гарантирането на безопасността на културните обекти се превръща в значително предизвикателство. Затварянето на културни институции, чийто бюджет беше силно зависим от потока от туризъм, води до съкращения на персонала, което засяга проблемите със сигурността. По-специално, този проблем става актуален за страни в конфликт или следконфликтно възстановяване,

където пандемията е изострила първоначално нестабилната ситуация със сигурността. През май 2020 г. Беше сообщено за две международни специални операции за ограничаване на незаконния трафик на предмети на изкуството, извършен от правоопазващи органи в няколко държави (Испания, Колумбия, Аржентина, Латвия и др.). В резултат на операциите са върнали 19 хиляди културни предмета и са арестувани 101 души. Друг пример беше кражбата на картината на Винсент Ван Гог "Градината на свещеника в Нуенен, пролет". Платното е откраднато на 30 март 2020 г. от музея на Сингер, който бил затворен до 1 юни 2020 г. поради разпространението на коронавирусна инфекция.

Общата самоизолация поради пандемията COVID-19 промени фундаментално културния пейзаж. Дигитализацията дойде бързо, като по този начин до голяма степен запази моралното и психическото здраве на нацията по време на пандемия. Но нарастващият интерес към дигиталните продукти в областта на културата води и до редица проблеми, които трябва да бъдат решени. Например, въпросът за авторското право и "пиратството" във филмите. Още през февруари 2020 г. са регистрирани 11 милиарда посещения на незаконни пиратски сайтове. Компанията за наблюдение на пиратството Muso отбеляза 43% увеличение на посещенията на пиратски сайтове в Обединеното кралство и САЩ след въвеждането на мерките за блокиране. Най-голям ръст е регистриран в Италия, където нарасна с 66%. Данните са събрани чрез сравняване на посещенията на различни пиратски сайтове през последните седем дни на февруари - преди да започнат широко разпространените мерки за блокиране - със същия период в края на март. Според главния изпълнителен директор на Muso Анди Чатърли, тенденциите в потреблението на пиратство са "тясно свързани" с подобно нарастване на официалното платено съдържание. Софтуерното пиратство също нараства според компанията - с около 29% във Великобритания и САЩ и над 41% в Италия. Ограничение в тази област е и неравномерното осигуряване на достъп до Интернет по целия свят. Според доклад на Международния съюз по телекомуникации от 2019 г., само 53,6% от жителите на света използват интернет. В същото време процентът на потребителите зависи от региона: в Европа броят на жителите, използващи интернет, е 82,5% от общото население, в Америка - 77,2%, в Азиатско-тихоокеанския регион - 48,4% и в Африка - 28,2%. В развитите страни делът на потребителите на интернет е 86,6%, в развиващите се страни - 47%, а в най-слабо развитите страни - 19,1%. В тази връзка става очевидно, че през периода на

ограничителни мерки значителен брой жители на различни държави нямат достъп до културни обекти, използващи съвременни цифрови решения.

Методи за решение

Във връзка с разпространението на коронавирусната инфекция културните организации бяха принудени да обмислят възможността за използване на алтернативни цифрови платформи, онлайн екскурзии и използване на технологии за виртуална реалност. Панаирът на изкуството в Базел е един от най-престижните и известни в света и ежегодно събира повече от 230 галерии от цял свят на своите събития. На фона на пандемията Art Basel бе белязан от ранното стартиране на онлайн галерия, която се оказа толкова популярна, че сайтът временно не беше достъпен. Организаторите се надяват, че новият формат, доказал своята приемливост както за широката публика, така и за професионалните участници, ще позволи на галериите да компенсират част от загубите от спада в продажбите на изкуство, наблюдаван в новата среда.

ЮНЕСКО отбелязва, че много музеи по света са успели да въведат решения за онлайн достъп на посетители. 40% от европейските музеи отбелязват увеличение на онлайн посещенията от потребители. Данните от проучването на Международния съвет на музеите показват увеличение на броя на виртуалните обиколки, публикациите в социалните медии и други форми на дистанционно взаимодействие с потребителите. Като цяло най-малко 15% от изследваните музеи са засилили или започнали дейности в дигиталната среда. Увеличението на активността се отрази най-вече на използването на социални мрежи (47,5% от анкетираните), викторини и състезания (19,2% от анкетираните), организиране на предавания на живо (18,8% от анкетираните). Преминаването към онлайн среда обаче няма да може да се превърне в инструмент, достъпен за всички музеи по света, поради ограниченията на техните ресурси или възможностите на дигиталната инфраструктура. Например музеят Лувър във Франция, който е най-посещаваният в света (9,3 милиона посетители годишно), е отбелязал четирикратно увеличение на онлайн връзките, което е нараснало до 400 000 на ден.

Google Art and Culture преживя безпрецедентен скок в потребителския интерес на фона на пандемията. Според проучване на Priori Data, в Италия най-големият брой изтегляния на приложението Google Art and Culture е настъпил през май 2020 г., с 80 000 изтегляния, което е над 16 пъти повече, отколкото в началото на годината. Освен това техническите решения дават възможност не само да се запознаят с отделни

експонати, но и да дадат представа за самите помещения, архитектурни обекти, природни паметници, които също традиционно представляват отделна стойност за посетителите. Например, Музеят на науката в Обединеното кралство отвори виртуална обиколка на сградата с помощта на Google Streetview.

The Guardian отбелязва, че като улеснява по-широкото възприемане на подобни технологии, пандемията е позволила на хората да се докосват до обекти от световното културно наследство, които преди са били недостъпни за тях по финансови причини или поради физически ограничения. Експертите виждат тази ситуация като взаимна изгода както за зрителите, които имат възможност да задоволят културните нужди и да се справят с последиците от самоизолацията, така и за технологичните компании, които получиха нов тласък за развитие и усъвършенстване на фона на рязко увеличение в търсенето.

Заключение:

Културните събития не само често преследват търговски интереси, но са и значителен източник на доходи за страната домакин. Пандемията разкри и изостри вече съществуващия проблем за нестабилност във функционирането на културната сфера. Мерките за изолация по света са повлияли пряко върху цялата творческа верига на стойността: проектиране, производство, разпространение и достъпност. За да защитят и насърчат разнообразието от културни изрази през тези предизвикателни времена, международни организации, правителства, неправителствени организации и частният сектор бързо отговориха на предизвикателствата на пандемията с нови мерки за подкрепа на сектора. Последствията от пандемията за културата ще се усещат още дълго време след нейния край и може да изискват допълнителни финансови инжекции и организационни мерки.

Източници:

- 1. Гавров С.Н. Национальная культура и модернизация общества: Учебное пособие. – М.: МГУКИ, 2003. – 86с.**
- 2. Аванесова Г.А. Взаимодействие культур // Культурология. XX век: Словарь. – СПб.: Университетская книга, 1997. – С. 70-71. 7**
- 3. Аванесова Г.А. Взаимодействие культур // Культурология. XX век: Словарь. – СПб.: Университетская книга, 1997. – С. 71.**
- 4. «Култура в условиях пандемии COVID-19»**

5. **Центр комплексных европейских и международных исследований НИУ ВШЭ/ 16.06.2020**
6. **6. Inspire Me Korea Blog. K-Pop and Its Impact On The World. URL: <https://blog.inspiremekorea.com/k-music/k-pop-impact-world/> (дата на последно посещение: 06.01.2022).**
7. **Kadosina A.V., Filippova Ya.D. Korean Wave in the context of South Korea economy development. Kazan Bulletin of Young Scientists. ст. 128–134.**

Западната астрология в Източна Азия и китайския зодиак в Европа – влияние и взаимовръзки

Деяна Денчева

1. Увод

От древни времена човекът се интересува от небето и звездите и влиянието им както върху отделния индивид, така и на глобално ниво. В резултат на продължителни наблюдения хората започват да забелязват последователности и взаимовръзки между положението на небесните тела и дадени събития на Земята. Тези принципи се утвърждават във времето и се прилагат и до днес, формирайки астрологията. Астрологията може да служи за предвиждане на метеорологични изменения, маркиране на подходящ момент за посеви и гадаене съдбата на човек. Западната астрология интерпретира всичко това според положението на главните седем небесни тела – Слънцето, Луната, Меркурий, Венера, Марс, Юпитер и Сатурн, в зодиакалните съзвездия на определена дата и в точен час. Тя предизвиква интерес не само в Европа, но и в Азия, достигайки до Далечния изток, където широко се разпространява във времето и повлиява на методите за гадаене. От друга страна, Източните традиции също оставят отпечатък на Запад, особено идващите от Индия и Китай. В днешно време Поднебесната разширява въздействието си по целия свят. Хороскопите и астрологията като цяло набират популярност повсеместно, което благоприятства разпространението на китайския зодиак. В лицето на астрологията настъпва обмен между Европа и Азия, който води до множество взаимовръзки между отделните методи на двата континента за тълкуване на бъдещето.

2. Астрологията от Европа до Азия и обратно

Западната традиция в астрологията е запазила сравнително стабилни принципи още от своето възникване. Първите следи от зодиакални знаци датират около 2000 г. пр.н.е. в древен Вавилон.³ Смята се, че хороскопската астрология се оформя в Египет около 2. век пр.н.е. Гърците я усвояват през периодите на елинизма и на Късната

---

³ Jamie Frank, "The history of zodiac signs: where do they actually come from?", 2020

античност чрез трудовете на астролозите Доротей Сидонски и Реторий Египетски. Особено важно място заема Клавдий Птолемей, чиито книги оказват значително влияние в развитието на астрологията в Арабския свят, където тя достига своя апогей през 9. век. Впоследствие тя се пренася и в средновековна Европа, където достига чрез преводи от арабски, и преведеното учение се превръща в основата на европейската традиция.⁴

Западната астрология обаче не е напълно изолирана от влиянието на Изтока. Чрез преводи от гръцки език индийците и иранците усвояват гръцката астрология съответно около втори и трети век сл.н.е., но с течението на времето тези народи оставят своя отпечатък върху учението. Поради тази причина в западната астрология навлизат елементи от източните култури, например т.нар. лунни възли – двете точки, в които лунната орбита пресича еклиптиката. В индийската астрология лунните възли се свързват с древен санскритски мит за дракона, разсечен на две от бог Вишну. Главата на дракона символизира северния възел, а обезглавеното му тяло или опашката се свързва с южния възел.⁵ През Арабския свят се разпространяват до Западна Европа също индийските накшатри (nakshatra), монголските nagšadar и китайските лунни имена сиу (xiu).⁶ Както в Западната традиция се смята, че преминаването на Луната през зодиакалните съзвездия оказва влияние върху същността на човека, така и на Изток лунните цикли се свързват с жизнената енергия на тялото.⁷ Тези взаимовръзки са доказателство, че между Западната и Източната традиция има много сходства вследствие на взаимообмен.

3. Западната астрология в Китай

3.1. Навлизане на Западната астрология в Китай

Смята се, че западната хороскопска астрология навлиза в Китай три пъти. Това се случва за първи път през Индия по времето на династията Суей. Първите следи на западните зодиакални знаци могат да се проследят до Da zang jing (Great storehouse of sutras) – китайският превод на будистката Трипитака. В една от сутрите се открива списък със зодиакалните знаци, управляващи по един от дванайсетте месеци.⁸ Имената

---

⁴ Extrême-Orient Extrême-Occident, 35, Jean-Noël Robert, 2013, p.285

⁵ Claire Rootjes & Chris Brennan, "Nodes of the Moon," The Astrology Dictionary, September 24, 2020

⁶ Extrême-Orient Extrême-Occident, 35, Jean-Noël Robert, 2013, p.287

⁷ Extrême-Orient Extrême-Occident, 35, Jean-Noël Robert, 2013, p.292-293

⁸ The History of Cartography, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995, p.533

на повечето от знаците ясно се подразбират, когато се вземат предвид имената на известните зодиакални съзвездия. Най-голямото разминаване се забелязва при Козирога, чието име буквално преведено от санскрит е „морско чудовище“ (makara). По времето на династията Тан повечето имена на зодиакалните знаци се запазват, но Близнаци се превръща от две птички в двойка мъж и жена, а Дева – в две жени. От този период датират най-ранните изображения на зодиакалните знаци, а през втората половина на Тански Китай навлиза хороскопската астрология по западен модел. Тя се разпространява бързо и добива популярност основно сред привържениците на будизма, но влиянието ѝ върху астрологията, която се практикува в двореца, не е голямо.

1.	Ram	Овен
2.	Bull	Телец
3.	Pair of Birds	Близнаци
4.	Crab	Рак
5.	Lion	Лъв
6.	Celestial Woman	Дева
7.	Steelyard	Везни
8.	Scorpion	Скорпион
9.	Archer	Стрелец
10.	Sea Monster	Козирог
11.	Water Vessel	Водолей
12.	Celestial Fish	Риби

Табл.1. Списък с имената на зодиакалните знаци в будистката сутра Dafangdeng daji jing. Имената на английски език са превод от китайски.

По-късно, през 8. век, интересът към небесните тела се поддържа от разпространението на будизма и написването на Xiuyaojing 宿曜經 (Classic of Constellations and Celestial Bodies) от Amoghavajra – един от най-известните будистки монаси в китайската история. За втори път учението от Запада достига до Китай в ранния период на династията Мин с превода на al-Madkhal (Introduction to the Art of

Astrology) от арабски. Третият път се характеризира с пристигането на йезуитските мисионери в Поднебесната през 17. век и активното превеждане на европейска литература за астрологията.⁹ Негативното отношение на католическата църква към астрологията създава пречки по пътя на йезуитските мисионери, опитващи се да разпространят учението в Китай. Налага се йезуитите да подхождат с повишено внимание и тяхната предпазливост се отразява в китайските им преводи, където рядко споменават определени аспекти като съдебната астрология, служеща за прогнозиране на събития според положението на небесните тела спрямо Земята.¹⁰

3.2. Приносът на йезуитите за разпространението на астрологията в Китай

В периода на късна Мин и ранна Цин двама западни учени поотделно превеждат трудове на тема европейска астрология и книгите им се разпространяват съответно сред членовете на властта и на обикновените хора.¹¹ Адам Шал фон Бел (Adam Schall von Bell) е немски мисионер, който е довереник на китайските литерати, а впоследствие става важен съветник на първия император от династията Цин. Поради тази причина китайските управници са добре запознати със съдържанието на неговия труд Тиенуън шъйон (Tianwen shiyong 天文实用) от 1644 г. – вероятно най-ранната книга, която представя западната астрология на Китай. Китайците започват да използват книгата за гадаене редом с методи от традиционната китайска астрология.¹² Тиенуън шъйон става позната и на японските учени, след като достига до Япония като препратка в изданието на Tianjing huowen 天经或问 от 1771 г.¹³ Тиенуън шъйон не добива популярност сред обикновеното население в Китай и затова през периода на късна Цин тя вече почти не се споменава. Книгата на Смогулецки и на Сюе Фъндзуо обаче се разпространява широко, което я прави по-добре позната на историята.¹⁴

Тиенбу джънюен (Tianbu zhenyuan 天步真原) е една от първите книги, която представят западната астрология в Китай. Тя е съвместен труд на полския йезуитски мисионер Ян Миколай Смогулецки (Jan Mikolaj Smogulecki) и на китайския литерат Сюе Фъндзуо (Xue Fengzuo 薛凤作) и е съставена през 1653 г. Книгата може да се раздели на две части. Първата се фокусира върху календарната астрономия и

---

⁹ Sinica Leidensia Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017, p.495

¹⁰ Monumenta Serica Vol. 59, Roman Malek, 2011, p. 485

¹¹ Monumenta Serica Vol. 59, Roman Malek, 2011, p. 489

¹² Monumenta Serica Vol. 59, Roman Malek, 2011, p. 489

¹³ Monumenta Serica Vol. 59, Roman Malek, 2011, p. 489

¹⁴ Monumenta Serica Vol. 59, Roman Malek, 2011, p. 489

положението на седемте небесни тела, а втората е свързана с астрологията като инструмент за определянето на личностни качества, метеорологични събития и благодатни времена за извършване на дадени дейности. Според скорошни проучвания, направени от проф. Nicolas Standaert, частта за астрологията вероятно е превод на коментар на астролога Girolamo Cardano относно Птолемеевият Тетрабиблос, или Трактат по астрология в четири книги.¹⁵ Tianbu zhenyuan и Tianwen shiyong са резултат от усилията на йезуитските мисионери, които чрез своите преводи допринасят за развитието на западната астрология в Китай.

4. Западната астрология в Корея

4.1. Корейската звездна карта Cheonsang Yeolchabunyajido 천상열차분야지도

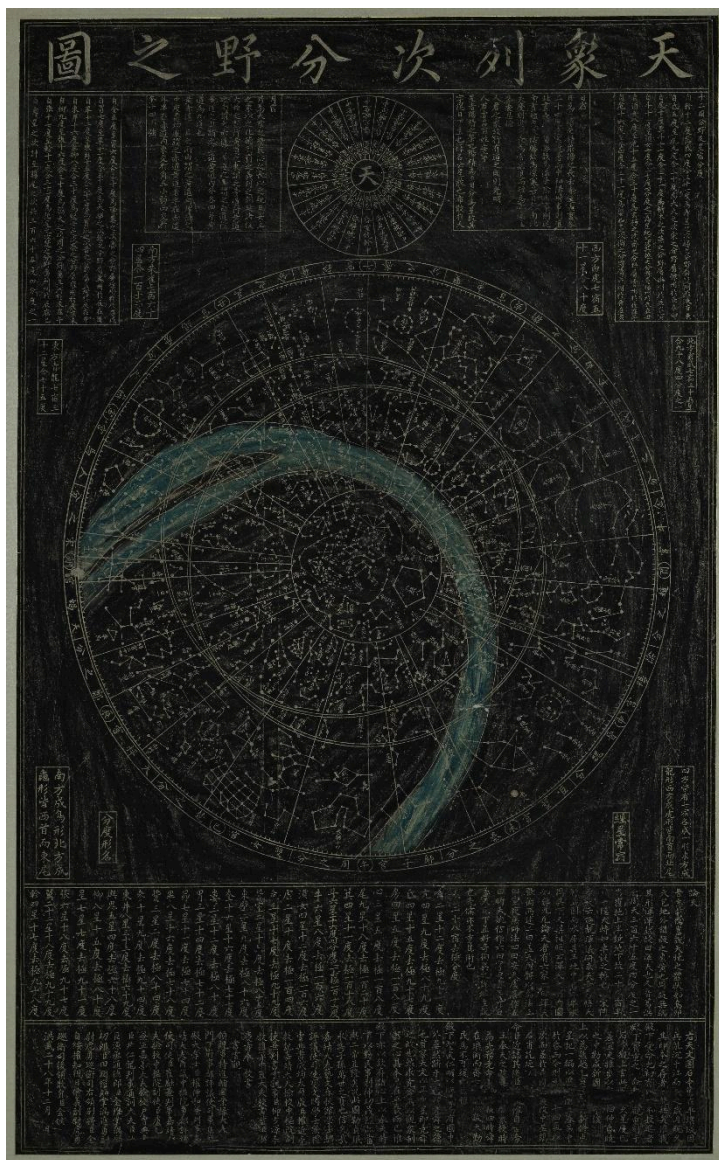
С основаването на династия Чосон астрологията в Корея започва бързо да се развива. През 1394г. Крал Теджо сформира нов съвет от астрономи и започва издаване на книги, свързани с астрономията и астрологията.¹⁶ Едно от великите постижения от този период е гравирването на звездна карта на база прекопирана древна стела, чийто оригинал изчезва с падането на Корьо през 670 г. Планисферата от 1395 г., позната още като Cheonsang Yeolchabunyajido, вероятно е копие на древна китайска карта и изобразява астрономическите обекти в естественото им положение.¹⁷

---

¹⁵ Monumenta Serica Vol. 59, Roman Malek, 2011, p. 488

¹⁶ The History of Cartography, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995, p.559

¹⁷ The History of Cartography, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995, p.560

Фиг.1.

Cheonsang Yeolchabunyajido; снимка: Seoul Museum of History

Отличителна характеристика на историческия паметник е, че в него са включени зодиакалните съзвездия. Това е необичайно, тъй като няма информация те да са представени в друга китайска карта, разработена от официални астрономи. Освен това, в Корея през този период доминиращо е конфуцианството, а не будистките доктрини.¹⁸ Повечето имена на зодиакалните знаци имат близки паралели с имената, намерени в китайските преводи на будистки сутри от санскрит от 6. век нататък.¹⁹

¹⁸ The History of Cartography, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995, p.563

¹⁹ The History of Cartography, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995, p.561

1.	White Sheep	Овен
2.	Golden Bull	Телец
3.	Male and Female / Yin-yang	Близнаци
4.	Great Crab	Рак
5.	Lion	Лъв
6.	Two Women	Дева
7.	Celestial Balance	Везни
8.	Celestial Scorpion	Скорпион
9.	Man and Horse	Стрелец
10.	Sea Monster	Козирог
11.	Precious Water Bottle	Водолей
12.	Two Fish	Риби

Табл.2. Списък с имена на зодиакалните съзвездия в корейския ръкопис Seongyo. Имената на английски език са превод от корейски.

Пазят се няколко копия на Cheonsang Yeolchabunyajido под най-различни форми. Има запазени най-малко шест блокови печата, а освен тях има дубликати под формата на ръкопис и ситопечат.²⁰ В Япония през 1668 г. е изработена и бронзова репродукция на оригиналната карта. Артефактът, наречен Bundo no kiku, е дело на астронома Фукушима Кунитака, който много точно пресъздава корейската планисфера.²¹ Наличието на толкова много копия е показателно, че картата е високо ценена.

4.2. Ръкописът Сонг-йо Seongyo 성요

Сонг-йо 성요 е ръкопис от 19. век, чийто предполагаем автор е известният астроном от Чосон Нам Бьонг-чол. Смята се, че авторът е пресъздал съдържанието на книгата Zhong-Xi xing yao 中西星要 [Essence of Stars in China and the West], написана от Ni Ronggui 倪榮桂 - китайски гадател от 18. Век, който пък е използвал Tianbu zhenyuan 天步眞原 [The Principles of the Pacing of the Heavens].²² Сонг-йо съдържа теория на западната астрология и методи за нейното прилагане. Сред засегнатите теми са силата на дванайсетте зодиакални знаци (황도십이궁 hwangdo-sibigung 黃道十二宮),

²⁰ The History of Cartography, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995, p.567

²¹ The History of Cartography, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995, p.564

²² Sinica Leidensia Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017, p.486

значението на дванайсетте астрологични домове (십이위 sibiwi 十二位), както и небесните тела и тяхното влияние върху времето.²³

1.	명궁 myeonggung 命宮	Живот / Аспендент
2.	재백 jaebaek 財帛	Богатство
3.	형재 hyeongjae 兄弟	Братя
4.	전택 jeontaek 田宅	Имоти
5.	남녀 namnyeo 男女	Мъж и жена / отношения
6.	노복 nobok 奴僕	Служба
7.	처첩 cheocheop 妻妾	Жена / прислужница
8.	지력 jilae 疾厄	Болест / опасност
9.	천이 cheoni 遷移	Пътуване
10.	관복 gwallok 官祿	Работа, заплата
11.	복덕 bokdeok 福德	Съдба
12.	상모 sangmo 相貌	Външен вид

Табл.3. Списък с имената на дванайсетте астрологични домове в Seongyo.

Книгата може да се раздели условно на две части. Предметът на първата част е създаването и използването на сонбан Seongban 星盤 – античен астрономически уред за определяне точната позиция на слънцето и зодиакалните знаци в часа на раждане, както и подредбата им зодиакалните домове. Интерпретирането на съдбата се осъществява с помощта на сонбан - гадателят настройва инструмента до рождената дата, а след това наглася плочите със зодиакалните съзвездия според часа на раждане.²⁴ Гадаенето започва след разпределението на седемте небесни тела (Слънце, Луна, Меркурий, Венера, Марс, Юпитер и Сатурн) и дванайсетте зодиакални знаци в дванайсетте домове. За пълното разчитане на наталната карта се използват и междупланетните аспекти, които са по-подробно описани във втората част на

²³ Sinica Leidensia Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017, p.488

²⁴ Sinica Leidensia Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017, p.488

Сонг-йо.²⁵ Във втория раздел от книгата съдържа информация за принципите на хороскопската астрология, например влиянието на небесните тела и естеството на зодиакалните знаци, които биват разделени на три групи - фиксирани (정궁 jeonggung 定宮), кардинални (전궁 jeongung 轉宮) и променливи (이체궁 ichegung 二體宮). В ръкописа са включени и насоки за определяне на климатичните изменения, цените на стоките и благодатните места според личния хороскоп. Сонг-йо завършва с представянето на междупланетните аспекти в наталната карта, като главните сред тях са съвпад (합 har 合), опозиция (충 chung 衝), тригон (삼합 samhar 三合), и секстил (육합 yukhap 六合).²⁶

Сонг-йо съдържа препратки към по-горе споменатите книги Tianwen shiyong и Tianbu zhenyuan, които от своя страна са свързани с Птолемеевия Тетрабиблос.²⁷ Ръкописът на Нам Бьонг-чол е показателен за пътя на Западната астрология към Далечния изток, който започва от Гърция и достига до Корея.

5. Западната астрология в Япония

Хороскопската астрология достига до Япония през 9. век благодарение на будисткия монах и учител Кукай, който отива до Китай и се връща с ръкописи като сутрата Sukuуо-куо, която описва движението на главните седем небесни тела.²⁸

Японските хороскопи, както и всички други с произход от Източна Азия, споделят прилики с тези от ведическата и елинистическата астрология. Най-ранният японски хороскоп, датиращ от 1112 г., изобразява дванадесетте зодиакални знака и връзките им с главните седем небесни тела, както са описани в Тетрабиблос от Птолемея. В най-външния кръг на хороскопа са маркирани дванадесетте астрологични домове.²⁹

---

²⁵ Sinica Leidensia Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017, p. 489

²⁶ Sinica Leidensia Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017, p. 489

²⁷ Sinica Leidensia Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017, p. 495

²⁸ Ryuji Kagami, History and Reception of Horoscope Astrology in Japan – from esoteric tradition to the boom in fortune telling, London, 2017

²⁹ Isis, Winter, 1966, Vol. 57, No. 4 (Winter, 1966), p. 452

Фиг.2. Най-ранният японски хороскоп. Снимка: Isis , Winter, 1966, Vol. 57, No. 4, p. 452

През ранните години на 20. век интересът към Западната традиция се възражда с трудовете на Аритака Кумамото (Aritaka Kumamoto). Японският астроном и математик получава обучение в Европа, финансиран от правителството на император Мейджи (Meiji), и там се среща с представители на модерната астрология. След като се завръща в Япония, публикува и превежда европейски текстове за хороскопската астрология, и ги представя на местното население.³⁰

Въпреки че в Япония са много популярни източната астрология и гледането на длан, Западът оказва значително влияние в гадателските практики. Според проучване японците се доверяват най-често на гадаене с таро карти и гледане на ръка. Въпреки това западната астрология формира почти монопол в гадателските секции в списанията, което е индикатор, че тя получава повече публичност от другите техники.³¹ По националното радио и телевизионните програми се излъчват дневни и седмични хороскопи в западен стил.³² Голяма част от седмичните и месечните списания включват

³⁰ Ryuji Kagami, *History and Reception of Horoscope Astrology in Japan – from esoteric tradition to the boom in fortune telling*, London, 2017

³¹ *Japanese Journal of Religious Studies* Vol. 22 No. 3/4, Haga Manabu and Robert J. Kisala, Nagoya, 1995, p.264

³² *Japanese Journal of Religious Studies* Vol. 22 No. 3/4, Haga Manabu and Robert J. Kisala, Nagoya, 1995, p.255

секции с известни гадатели, като хороскопите са насочени към младото население, основно към женските представители. Повечето предсказания са базирани на западната астрология и позволяват на читателя сам да гадае относно съдбата си, като взима предвид своята зодия. Почти всички представители на младото население в Япония са наясно със зодиакалния си знак според западната традиция.³³

В страната на изгряващото слънце се разпространява също така психологическата астрология – клон на учението от Запада. Един от принципите в гадателските центрове е, че астрологията е не само метод за интерпретиране на бъдещето, но и духовен помощник. Астрологът не се ограничава до ролята на гадател, а се превръща и в лечител.³⁴

6. Китайският зодиак в Европа

През 17-ти век, докато йезуитите отиват на мисии до Китай да разпространяват знанието за западната астрология, в Европа това учение се асоциира с мистерии и суеверия и се споменава само при връзка с астрономията.³⁵ Тъй като отношението на Запада към астрологията в този период е обтегнато, влиянието на Изтока в тази сфера също е сведено до минимум, но съществуват доказателства за културен обмен.

Бронзовите зодиакални глави от Летния дворец, или още познати като зодиакалните глави от Летния дворец (Юенминюен, Yuanmingyuan), са колекция от дванадесет структури, изобразяващи животните от китайския зодиак. Дизайнът и изработката са дело на европейски йезуити по команда на император Цянлун (Qianlong) през 18. век. Конструирани съобразно европейските и китайските принципи за естетика, те са ценени и на Изток, и на Запад.³⁶ Бронзовите глави от Юенминюен са не само проявление на китайския зодиак в изкуството, но и свързваща връзка между Европа и Азия.

---

³³ Japanese Journal of Religious Studies Vol. 22 No. 3/4, Haga Manabu and Robert J. Kisala, Nagoya, 1995, p.253

³⁴ Japanese Journal of Religious Studies Vol. 22 No. 3/4, Haga Manabu and Robert J. Kisala, Nagoya, 1995, p.261

³⁵ Monumenta Serica Vol. 59, Roman Malek, 2011, p. 487

³⁶ Modern China, vol. 41, no. 6, Philip C.C. Huang, 2015, p.608

Фиг.3. Дванадесетте глави на животните от китайския зодиак. Снимка: Arthemis Art-Law Centre, University of Geneva

Въпреки че няма официални данни за възприемането на китайския зодиак в Европа, наблюдават се две тенденции, които несъмнено обясняват неговото разпространение. Едната е, че интересът към астрологията нараства като цяло, тъй като тя е средство за справяне със стресовите времена като пандемията от коронавирус. Астрологията и методите за гадаене могат да осигурят чувство за сигурност и стабилност в кризисни периоди, тъй като предлагат отговор на трудно обясними въпроси, което подтиква все повече хора да се обръщат към небето и да търсят трансцендентното.³⁷ Друга причина китайският зодиак да набира по-голяма популярност в Европа е засилването на културното въздействие на Поднебесната върху континента. Преди глобалната пандемия много големи европейски градове като Лондон, Париж и Брюксел организират събития по посрещането на лунната нова година, като на празненствата се набляга на животното от зодиака, което е символ на дадената година.³⁸ Разрастващото се културно влияние на Китай, празничното настроение и интересът към гадателските практики създават възможност за широко разпространение на китайския зодиак в Западните държави.

7. Заключение

Астрологията се използва в продължение на векове като средство за гадаене в бъдещето. Пътят на дванадесетте зодиакални знаци, чрез които се маркира движението на главните седем небесни тела през съзвездията, минава от Вавилон през Гърция и

³⁷ Carla Delgado, "Why Are People So Into Astrology Right Now?", 25.08.2021

³⁸ Cecilia Rodriguez, "Chinese New Year of the Monkey Kicks Off In Europe and London Will Host The Biggest Party", 08.02.2016

стига до Индия, а оттам – до страните, повлияни от будизма, в това число и държавите от Далечния Изток. Западното учение първо пристига в Китай, който продължава моста на разпространение към Корея и Япония. Предаването на знания за астрологията между Европа и Азия не е еднопосочно, тъй като има достатъчно сведения за взаимнообмен. Арабският свят се превръща в медиатор, през който преминават астрологични трудове от Запад на Изток и обратно. В резултат на този обмен астрологията се развива в много аспекти. Изтокът усвоява учението от Запада, допълва го и предава своя опит обратно, което води до културно обогатяване в сферата на астрологията и за двете страни. Пристигането на китайския хороскоп в Европа създава допълнителни взаимовръзки, които се дължат на постоянния поток от знания, който се движи в двете посоки. Западът и Изтокът са запазили своите отличителни характеристики, които са се оформили в методите за гадаене, но поради продължителното взаимовлияние помежду им съществуват множество взаимовръзки.

Библиография

Burnett, Charles. “East (and South) Asian Traditions in Astrology and Divination as Viewed from the West.” *Extrême-Orient Extrême-Occident*, no. 35, Presses Universitaires de Vincennes, 2013, pp. 285–93, <http://www.jstor.org/stable/42636084>.

Delgado, Carla, “Why Are People So Into Astrology Right Now?”, 25.08.2021 <https://www.discovermagazine.com/mind/why-are-people-so-into-astrology-all-of-a-sudden>

Fotopoulos, Annetta. “Understanding the Zodiac Saga in China: World Cultural Heritage, National Humiliation, and Evolving Narratives.” *Modern China*, vol. 41, no. 6, Philip C.C. Huang, Sage Publications, Inc., 2015, pp. 603–30, <http://www.jstor.org/stable/24575596>.

Frank, Jamie, “The history of zodiac signs: where do they actually come from?”, 04.02.2020 <https://thefanscotian.com/11314/uncategorized/the-history-of-zodiac-signs-where-do-they-actually-come-from/>

Kagami, Ryuji, *History and Reception of Horoscope Astrology in Japan – from esoteric tradition to the boom in fortune telling*, London, 2017, последно посетен на 07.01.2022, 16:37

https://www.uk.emb-japan.go.jp/japanuk150/events/andmore/JS_RyujiKagami.html

Kentarō, Suzuki, and 鈴木健太郎. “Divination in Contemporary Japan: A General Overview and an Analysis of Survey Results.” *Japanese Journal of Religious Studies*, vol. 22, no. 3/4, Nanzan University, 1995, pp. 249–66, <http://www.jstor.org/stable/30234454>.

Nakayama, Shigeru. “Characteristics of Chinese Astrology.” *Isis* 57, no. 4 (1966): 442–54. <http://www.jstor.org/stable/228516>.

Qi, Han, and 韓琦. “FROM ADAM SCHALL VON BELL TO JAN MIKOŁAJ SMOGULECKI: THE INTRODUCTION OF EUROPEAN ASTROLOGY IN LATE MING AND EARLY QING CHINA.” *Monumenta Serica*, vol. 59, Taylor & Francis, Ltd., 2011, pp. 485–90, <http://www.jstor.org/stable/23492665>.

Rodriguez, Cecilia, “Chinese New Year of the Monkey Kicks Off In Europe and London Will Host The Biggest Party”, 08.02.2016

<https://www.forbes.com/sites/ceciliarodriguez/2016/02/08/as-chinese-new-year-celebrations-spread-around-europe-london-will-host-the-biggest-party/>

Rootjes, Claire, & Brennan, Chris, “Nodes of the Moon,” *The Astrology Dictionary*, September 24, 2020, <http://theastrologydictionary.com/n/nodes-of-the-moon/>

Stephenson, F. Richard, „Chinese and Korean Star Maps and Catalogs“, *The History of Cartography*, Volume 2, Book 2, J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1995: 511-578

Yong Hoon Jun, „Western Horoscopic Astrology in Korea“, *Sinica Leidensia* Vol. 138, Michael Lackner, Leiden, 2017: 486-495

Yunli, Shi. “Nikolaus Smogulecki and Xue Fengzuo’s ‘True Principles of the Pacing of the Heavens’: Its Production, Publication, and Reception.” *East Asian Science, Technology, and Medicine*, no. 27, International Society of East Asian Science, Technology, and Medicine, 2007, pp. 63–126, <http://www.jstor.org/stable/43151254>.

Исторически и литературен поглед върху корейската диаспора в САЩ и света през 20. век

Евелина Иванова

Въведение

През втората половина на 20 век корейската миграция постепенно се превръща в процес от глобален мащаб. Това важи и за корейската култура и литература. Докато началната имиграционна вълна, започнала от средата на 19. век и завършила със края на Втората световна война, е насочена основно към Китай, Русия, Япония или САЩ, то втората, датираща от 1945 г. до съвременността, достига до Европа, както и Австралия, Нова Зеландия, Югоизточна Азия. Този труд се стреми да разгледа особеностите на корейската диаспора от 20. век., както от историческа, така и от литературна гледна точка, фокусирайки се основно върху корейската общност в САЩ. По данни на Министерството на обединението в Южна Корея към 1996 над 5,3 млн. Корейци живеят в 140 страни извън Северна и Южна Корея, което са 7,2 процента от всички корейци.³⁹ Към 2019 този брой вече възлиза на 7,5 милиона корейци, разпръснати в 193 страни.⁴⁰ Сред тях най - голяма днес е корейската диаспора в САЩ. Какви обаче са историческите условия за развитието и, какви са нейните особености и проблеми, чието отражение несъмнено можем да намерим в мигрантската литература, са въпроси, засегнати в този труд.

Исторически фон

В своето изследване Ким Кичун обособява два различни етапа на развитие на корейската диаспора. Първият етап е “от най - ранните документирани случаи до Корейската война (1950-0953) и нейните последици”. Определящо за този етап според Ким е обикновено недоброволна имиграция, “мотивирана от страданието” и често в следствие на политическата ситуация. Вторият етап е продиктуван от доброволното търсене на нови хоризонти и възможности като например образование, икономически и професионални интереси. Той датира от средата на 60-те до настоящето.⁴¹ Разбира се,

³⁹ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 262, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁴⁰ South Korea: Ministry of Foreign Affairs. 재외동포현황(2019)/Total number of overseas Koreans (2019). 9 November 2019. https://www.mofa.go.kr/www/wpge/m_21509/contents.do

⁴¹ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 262, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

Ким споменава, че все пак измежду имигрантите от първата вълна има и доста такива, които са напуснали страната доброволно.

История на корейската диаспора в САЩ

Както днес, така и в течение на миналия век САЩ приютява масивен брой етнически корейци. Както е видно и от приложената таблица⁴², през 2019 г. САЩ е на челно място по корейско население, пребиваващо в страната. Най - вероятно и поради тези причини, процесите по формирането и развитието на корейската диаспора са най - пълно изучени в САЩ.⁴³

Според преброяване на населението от 1970г. в САЩ живеели 70 хиляди корейци, а през 1990 г. те вече са 800 хиляди.⁴⁴ През 2019 г. Министерството на външните работи в Южна Корея отчита, че корейската общност в страната вече надхвърля 2,5 млн.⁴⁵

Начало на миграцията към Америка е поставено през декември 1902 г., когато група корейски имигранти напускат Инчон и се отправят към хавайския град Хонолулу, за да работят в плантация за захарна тръстика. Корабът на преселниците пристига в пристанището на Хонолулу на 12 януари 1903 година.⁴⁶ И така започва първата мигрантска вълна от корейци към САЩ. Какви обаче са предпоставките за тази първа вълна?

Решаващото условие за се явява нуждата от евтина работна ръка към края на 19. век, заедно с редица исторически събития, които Г. Н. Ким описва в книгата си "История на имиграцията на корейците". След като през 30 - те години на 19. век едри американски плантатори създават плантации за захарна тръстика на Хавайските острови, експорта на захар за САЩ нараства стремително. Площта на плантациите през 1853 г. достига 3000 акра, а към 1860 г. експорта на захар бил на стойност 1,5 млн. паунда. През 1865 г. стойността на експорта се увеличава 10 пъти, докато през 1890 г.

---

⁴² South Korea: Ministry of Foreign Affairs. 재외동포현황(2019)/Total number of overseas Koreans (2019). 9 November 2019. https://www.mofa.go.kr/www/wpge/m_21509/contents.do

⁴³ Ким Г.Н. "История иммиграции корейцев. Книга 1. Вторая половина 19. в.-1945г.". Институт востоковедения имени Р.Б. Сулейменова, Казахстан. 1999, стр. 62

⁴⁴ Ким Г.Н. "История иммиграции корейцев. Книга 1. Вторая половина 19. в.-1945г.". Институт востоковедения имени Р.Б. Сулейменова, Казахстан. 1999, стр. 265

⁴⁵ South Korea: Ministry of Foreign Affairs. 재외동포현황(2019)/Total number of overseas Koreans (2019). 9 November 2019. https://www.mofa.go.kr/www/wpge/m_21509/contents.do

⁴⁶ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, по. 14. Владивосток. 2007. pp. 158. <https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

не достига 250 млн. американски паунда. И тъй като автохтонното население на острова е недостатъчно, за да задоволи нуждата от работна ръка, се заражда необходимост от привличане на чуждестранна работна сила. През втората половина на 19. век на островите са доведени няколко десетки хиляди китайци и японци, повечето от които обаче не се задържат за дълго при ощетяващите условия на работа в захарните плантации. Освен азиатци, като работници са вербувани и стотици норвежци, немци и португалци, но разходите за тяхното транспортиране се оказват значително по - големи и неизгодни. Решаваща роля изиграва и законът от 1882 г., забраняващ привличането на китайци като работници на плантациите. Така през 1898 г. все пак се стига до идеята за набавяне на корейска работна ръка и малко по - късно ХАСЗП (Хавайска асоциация на собствениците на захарни плантации) най - сетне фокусира вниманието си върху корейците като потенциални работници.⁴⁷ Така в периода 1903-1905 на работа в хавайските захарни плантации са изпратени 7000 корейски работници.⁴⁸

Освен изброеното дотук според Г. Н. Ким, що се отнася до причината за емиграцията от корейска страна, може да се каже, че това е кризисната икономическа и политическа ситуация в навечерието на превръщането на Корея в японска колония.⁴⁹

Тези 7000 първи корейски мигранти биват последвани от един постоянен поток от студенти, политически изгнаници и така наречените “съпруги по снимка” (оригиналният термин на английски е “picture bride”), избирани от сватовници в Корея само на базата на снимки и изпращани на корейските имигранти в САЩ за техни съпруги.⁵⁰

Също така по време и след Корейската война 28 205 корейски жени на американски войници се местят в Америка, а по-късно към тях се присъединяват и много роднини на тези жени. Като следствие от Корейската война между 1950 и 1964 в Америка пристигат 15 000 корейци (включително съпруги на американски войници, студенти и сираци).⁵¹

---

⁴⁷ Ким Г.Н. “История иммиграции корейцев. Книга 1. Вторая половина 19. в.-1945г.”. Институт востоковедения имени Р.Б. Сулейменова, Казахстан. 1999, стр. 266-270

⁴⁸ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 264, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁴⁹ Ким Г.Н. “История иммиграции корейцев. Книга 1. Вторая половина 19. в.-1945г.”. Институт востоковедения имени Р.Б. Сулейменова, Казахстан. 1999, стр. 271

⁵⁰ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 264, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁵¹ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 264, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

Според Ким Кичун най-големият тласък на доброволно мигриращи в търсене на нови възможности корейци към САЩ се случва през 1965 година, когато промени в американския закон способстват навлизането на огромен брой азиатски имигранти, сред които и корейски. През 1968 законът позволявал до 20 000 корейски имигранти на година, а през 1976 - до 30 000 корейци на година. Приблизително по същото време Канада и Южна Америка също отворят границите си за корейските мигранти. Няколко години по-късно Западна Германия позволява навлизането на корейски миньори и медицински сестри.⁵²

Особености на живота в корейската диаспора

В повечето корейски общества в чужбина със значително население, хората живеели, заобиколени от собствени социални, икономически, религиозни и културни институции. Имало корейски църкви и будистки храмове в центъра на градове като Ню Йорк, Лос Анджелис и района на Санфранциския залив. Разпространени са корейски езикови училища, вестници и списания на корейски, корейски литературни сдружения, обществени организации,⁵³ а също така се излъчват и телевизионни предавания на корейски.⁵⁴

Според Капсън Им И, редактора на двуезичното издание на "The Korea Times LA", популацията на корейци в Южна Калифорния в началото на 70-те наброявала 10 000 души. За този регион през 1974 г. в "Korea Times Directory" са изброени 54 корейски църкви, които към 2000 година вече са 844. През 1974 в Южна Калифорния имало шест корейски адвокати, а към 2000 година - 291 адвокати. През 1974 г. там има 26 корейски медицински заведения, които впоследствие се увеличават на 439.⁵⁵

Разбира се, реалността в корейската диаспора в различните страни варира според конкретните исторически предпоставки. Докато към Русия и Китай се насочват предимно селяни, бягащи от бедност, или корейски войници и партизански отряди, победени в сражение с японците, които впоследствие се захващат със земеделие, то

---

⁵² Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 265, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁵³ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 265, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁵⁴ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 159. <https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁵⁵ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 265, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

към САЩ в течение на годините се ориентират основно корейци с образование, владеещи английски поне до известна степен. Те се заселват в по - голямата си част в големите градове, така че 96 % от корейците в Америка живеят в градовете. Второто поколение мигранти също са преобладаващо възпитаници на университети и поради тези причини стават съперници на китайците и евреите в борбата за определението: най - образованата група в Америка.⁵⁶ Всъщност значителна част от корейските емигранти в Америка са бивши студенти, намерили изгодна работа в Америка и установили се там за постоянно.⁵⁷

Несъмнено корейците, поели по пътя на имиграцията, се натъкват на немалко трудности. Както Ким споменава в статията си, предизвикателствата на корейските имигранти включват сблъсък със сериозен расизъм на запад, където преобладаваща е европеидната раса, финансови предизвикателства, сблъсък с непознатата култура и език, както и пораждаване на съществени между съпружески и поколенчески конфликти.⁵⁸

Освен това в своя изследователски труд Чой Бон Юн изчерпателно описва друг труден момент още от периода на миграцията към хавайските захарни плантации, а именно тежките условия на работа и живот, които корейците трябвало да търпят, експлоатирани от американските си работодатели в захарния бизнес.⁵⁹ Ситуацията се подобрява, когато след 1960 година дискриминацията на база етническа принадлежност в корейската диаспора по света започва да намалява. Дори корейците в Япония имат известен успех в борбата с дискриминацията на работното място, както в държавния, така и в частния сектор.⁶⁰ Въпреки предизвикателствата на новата страна и трудната адаптация корейските имигранти в Америка успяват да се приспособят и дори да просперираат чрез упоритост, труд и търпение.⁶¹

---

⁵⁶ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 159.

⁵⁷ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 158.
<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁵⁸ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 264, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁵⁹ Choi, Bong-Youn. *Koreans in America*. Chicago: Nelson-Hall Publishers, 1979, 371 p.

⁶⁰ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 271, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁶¹ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 157.
<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

Според Ким преодоляването на мигрантските трудности се крие в социалната мобилност. Той излага идеята, че с повишаването на икономическия, политическия и социалния статус на корейците в чужбина, както и с отслабващата етническа дискриминация идва и края на социалната им изолация. Това обяснява с факта, че повишаването на социалния статус способства повече социална мобилност и равенство, което от своя страна ускорява асимилацията.⁶²

Новите поколения корейци в САЩ трябвало да владеят добре английски език и да разбират американското общество, за да имат шанс да просперират в него. Погълнати от американското си ежедневие, те се оказват в ситуация, в която корейските им корени остават на заден план. В най-добрия случай родителите изпращат децата си на неделни курсове по корейски език, които се предлагат от корейската църква. Като цяло корейската младеж няма време, нито мотивация за изучаване на езика на своите предци, тъй като знаенето на корейски не носи предимства в американското общество. В резултат на това още второто поколение корейци в САЩ не говорят корейски особено добре и почти не се отличават от американските си връстници по отношение към живота.⁶³

Литература в корейската диаспора

Имиграционната реалност несъмнено оставя своето влияние върху корейския литературен свят. Благодарение на развитието на комуникациите и глобализирането на света, обмена между корейските диаспори и тяхната родина постепенно се засилва, увеличават се преводите на корейска литература на английски, както и мигрантска литература на английски (от корейски автори) се превежда на корейски. Настъпва обмен между писатели, преводачи и учени от Корея и от корейските общества по света. Наблюдава се и обратна миграция на корейски мигранти обратно в Корея.⁶⁴

---

⁶² Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 271, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁶³ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 162. <https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁶⁴ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 266, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

Особености на литературата в корейската диаспора

Авторите мигранти творят както на езика на страната гостоприемник, така и на корейски. Всъщност, както споменава Ким Кичун в своя труд, корейският не губи своето значение в мигрантските среди, а напротив, той е все по-важен, особено в ядрото на тези общности, където корейският е доминиращ в почти всички сфери на комуникация - ежедневно общуване, лична или бизнес кореспонденция, печат, радио или телевизия. Произведенията на корейски в тези среди са публикувани в ежедневни или ежеседмични корейски вестници, предмет са на месечни, двумесечни или годишни корейски публикации и също така представляват интерес за корейските телевизионни програми и радио в страната гостоприемник. Но освен това те представляват интерес и за вестници, списания и други медии в самата Корея.⁶⁵

Обикновено мигрантската литература, написана на корейски е дело на първото поколение корейски преселници или поколение 1,5. В нея е описан живота на корейците в процеса на приспособяването им към новата култура. Тъй като са на корейски, техните читатели са ограничени до местната корейска общност, с редките изключения на творби, публикувани и в Корея. Второ, трето, четвърто и т.н. поколения пишат и на езика на страната гостоприемник, като сред техните творби има и такива, добили международна популярност.⁶⁶

Проблеми

Едно от основните предизвикателства пред корейските автори в чужбина е балансирането между влиянието на две различни култури и разрешаването на възникващите конфликти между изискванията на родната и новата култура. В известен смисъл авторите разкриват личността на мигранта като мост между традициите на двете страни, като притежател на двойна идентичност, носител на два различни езика и част от две различни културни традиции.

Разбира се, съществува проблема за чувството на раздвоеност у личността на етнически различаващият се човек, като силата на това конфликтно чувство зависи от степента, до която той има възможност да участва пълноценно в икономическия,

---

⁶⁵ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 266, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁶⁶ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 270, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

политическия, социалния и културния живот на страната - домакин. Колкото по - непълноценно е участието му в местния социум, толкова по - трудна е интеграцията и толкова по - силно е чувството на раздвоеност. Добър пример за тази зависимост са корейците в Япония, които са може би най-засегнатите от усещането за алиенация и неясна принадлежност поради културната притвореност и политическата нетолерантност на Япония към етнически чуждите.⁶⁷

Това е отразено в не едно прозаично произведение. Пример за това са романите “Хан Джокпари” (“Hang jjoкppari”) на И Хесон и “Пачинко” на Мин Джин Ли. В “Хан Джокпари” е представен образа на корейски младеж, живеещ в Япония, който като малък е натурализиран заедно със семейството си. Отритнат, както от корейските, така и от японските си съученици, той осъзнава, че не принадлежи нито към корейската, нито към японската страна и в него се развива вътрешен конфликт. Когато бива отхвърлен и от майката на японската си приятелка, неспособен да се справи с отчаянието, той се самоубива.⁶⁸ По малко по - различен начин обаче приема положението приятелят на самоубилия се младеж, който е и лирическият говорител в книгата. Той също е кореец, живеещ в Япония, но такъв, който е избрал да не бъде натурализиран. Той осъзнава, че е наполовина кореец и наполовина японец заради японското си образование, владеенето на японски език и пребиваването си в Япония и затова нарича себе си “хан джокпари” или “половин японец”, откъдето идва и заглавието на романа. Тази двойственост за него обаче има по - скоро позитивен смисъл. Вижда я като обогатяващо обстоятелство, позволяващо му да разбира по - добре тези две страни и да бъде нещо повече от само кореец или само японец. Респективно като корейско - японски писател И Хесон и неговата творба могат да се приемат както за част от японската, така и за част от корейската литература, тъй като обогатяват и двете.⁶⁹ В “Пачинко” също откриваме много примери за отношението на корейския имигрант в Япония със собствената си етническа принадлежност, както и за страданието, породено от това да бъдеш кореец в тази страна. Герои като Ноа или Харуки понасят тежко бремето на произхода си. Освен това в книгата се прокрадва и

---

⁶⁷ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 267, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁶⁸ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 267, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁶⁹ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 267, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

една реална история - самоубийството на 13 - годишно корейско момче, което било обект на подигравки и обиди от страна на съучениците си.⁷⁰

Както е отбелязано и по - горе, след 1960 година дискриминацията на база етническа принадлежност не само в Америка, но и като цяло намалява и това дава значително облекчение и в литературно отношение. Също така след края на Културната революция в Китай и разпадането на Съветския съюз корейските писатели в Китай и бившия Съветски съюз получават много по-голяма свобода на себеизразяване.⁷¹

Съществува и въпроса доколко по - младите поколения корейци в чужбина могат да се определят като корейци вместо като американци, германци, австралийци и т.н., тоест до каква степен те са вече асимилирани от средата, в която пребивават. Същият въпрос важи и за литературата, която те оставят. Особено за тази, която не е написана на корейски език. В своя труд Ким Кичун предлага възможен отговор на този въпрос, споменавайки, че това все пак е литература от наследниците на първите поколения преселници, която все още отразява някои аспекти на корейската общност. По нататък той си служи с мисълта на Едуард Саид, че “днес никой не е само едно нещо”. Ким използва и понятието “литература на хибридность и хетерогенност”, предсказвайки, че именно такава ще е корейската мигрантска литература на 21. век.⁷² Подобно на авторите си, мигрантската литература съчетава в себе си елементи от два различни свята, преплитайки езика, стила и темите, типични за едната и другата страна.

Литературата в Америка

В статията си Ю. В. Москаленко споменава някои отличаващи се произведения, появили се между първата и втората емигрантска вълна в Америка: “Покрив от трева” на Хан Йон Гил, “Мъченици” на Ким Ричард, “Сватбени обувки” на Ким Йон Ик. Те използват английски език за написването на творбите си, макар за тях той да е просто втори език.⁷³

---

⁷⁰ Ли, Мин Джин. “Пачинко”. София. издателство “Вакон”. 2019. стр. 491 (Lee, Min Jin. “Pachinko”. New York. Grand Central Publishing. 2017)

⁷¹ Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 271, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁷² Kim, Kichung. “Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview.” *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 272, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

⁷³ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 159.
<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

В периода на “интелектуалната пустота” (1970-1980) корейските писатели в САЩ публикуват своите творби във вестници на корейски език, посещават корейските църкви и дори организират корейски литературни сдружения в мегаполиси като Лос Анджелис, Вашингтон, Ню Йорк, Атланта, Чикаго, Сан Франциско и други. Авторите общуват помежду си на корейски, макар че се опитват да творят и на английски език.⁷⁴

Първото периодично издание от онова време е поетичното списание “Хоризонт”, което води началото си от поета Уан Ю и няколко други емигранти в Лос Анджелис. Първото издание на “Хоризонт” през 1973 г. привлича вниманието на ежедневните сеулски вестници. Вестник “Донга Илбо” пише, че “Хоризонт” в ролята си на първото корейско литературно списание в САЩ възвеличава литературните опити на американците с корейски произход.⁷⁵

И в следващите години корейските литературни дейци в Америка издават множество корейски периодични издания като “Корейска литература в Америка”, издавано от “Корейското литературно сдружение”, поетичното списание “Чужда земя”, литературното списание “Вашингтонска литература” на “Вашингтонската група на корейските поети и писатели”, списанието “Нюйоркска литература”, “Литература в Америка” и много други.⁷⁶

През втората половина на 20. век група поети откликват на военната диктатура в Южна Корея от 70-те и 80-те години, като написват два сборника с “поезия на съпротивлението”. Тогава се раждат и стихотворенията “Море от лъчи”, “Ах, Куанджу”, “Мудан” и др. В онези времена почти всеки корейско-американски автор твори на английски. Някои от известните американско - корейски автори са Чхуе Йон Хон, Ким Хенг Я,⁷⁷ както и И Дже Сан, (Jay Sang Rhee на английски) който е много известен в района на Санфранциския залив.⁷⁸

---

⁷⁴ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 159.

<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁷⁵ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 159.

<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁷⁶ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 160-161.

<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁷⁷ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14. Владивосток. 2007. pp. 163.

<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁷⁸ Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 270, <http://www.jstor.org/stable/23718905>

Въпреки многото опити на авторите в Америка да бъдат забелязани, техните творби остават в сферата на “забравената и игнорираната литература”. От страна на американските учени няма особено голям интерес към корейско - американските произведения.⁷⁹ Същото може да се каже и за Корея, тъй като там периодичните издания рядко оставяли място за корейско - американски писатели.

В същото време писането на английски не била лесна задача за корейските литератори, тъй като не малко от тях не успявали да преодолеят езиковата бариера, за да постигнат добро литературно ниво на творбите си. Публикувани са някои добри автобиографични романи и нехудожествени истории на английски, но за жалост със съмнително литературно качество. В писането на поезия също се появяват сериозни проблеми като това, че ритъмът не е присъщ за английските стихотворения, или, че сътворяването на поезия на не роден език създава трудности.⁸⁰

Заключение

Подтиквани от различни причини - търсене на работа, по-добри условия на живот или образование, много корейци напускат страната си. В Америка, където този процес започва в самото начало на 20. век, корейската общност успява да се издигне в обществото, да получи добро образование в американските университети и да превърне децата си в американски граждани, които почти не се различават в своето светоусещане от местното население. Разбира се, в същността си корейските мигранти носят в себе си и американската, и корейската традиция, което е значим въпрос, разглеждан в литературните произведения на корейските автори в чужбина. С необичайната си перспектива, представяща сблъсък между две култури, този тип литература е обогатяваща както за Корея, така и за държавата-домакин, но поради своята хетерогенност също така доста лесно бива пренебрегвана и от двете страни.

Приложение

Поредност	Име на страната	2019
-----------	-----------------	------

⁷⁹ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, по. 14. Владивосток. 2007. pp. 161.

<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

⁸⁰ Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, по. 14. Владивосток. 2007. pp. 163-164.

<https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewer>

1	САЩ	2,546,982
2	Китай	2,461,386
3	Япония	824,977
4	Канада	241,750
5	Узбекистан	177,270
6	Виетнам	172,684
7	Россия	169,933
8	Австралия	167,331
9	Казахстан	109,923
10	Филиппины	85,125
11	Бразилия	48,281
12	Германия	44,864
13	Великобритания	40,770
14	Нова Зеландия	38,114
15	Франция	29,167
16	Аржентина	23,063
17	Индонезия	22,774
18	Сингапур	21,406
19	Малайзия	20,861
20	Тайланд	20,200

21	Киргистан	18,515
22	Украина	13,070
23	Швеция	12,721
24	Камбоджа	11,969
25	Мексико	11,897
26	Индия	11,273
27	Обединени арабски емирства	10,930
28	Дания	9,581
29	Нидерландия	8,601
30	Норвегия	7,667
Брой на корейци в други страни		110,502
Общ брой на корейски имигранти (в 193 страни)		7,493,587

(Разпределение на етническите корейци в държавите по света)

Източник: South Korea: Ministry of Foreign Affairs. 재외동포 현황(2019)/Total number of overseas Koreans (2019). 9 November 2019.

https://www.mofa.go.kr/www/wpge/m_21509/contents.do

Библиография

1. Kim, Kichung. "Affliction and Opportunity: Korean Literature in Diaspora, a Brief Overview." *Korean Studies*, vol. 25, no. 2, University of Hawai'i Press, 2001, pp. 261–76, <http://www.jstor.org/stable/23718905>
2. South Korea: Ministry of Foreign Affairs. 재외동포 현황(2019)/Total number of overseas Koreans (2019). 9 November 2019.
https://www.mofa.go.kr/www/wpge/m_21509/contents.do

3. Ким Г.Н. “История иммиграции корейцев. Книга 1. Вторая половина 19. в.-1945г.”. Институт востоковедения имени Р.Б. Сулейменова, Казахстан. 1999
4. Москаленко Ю.В. "Творчество корейских литераторов-иммигрантов". Известия Восточного института, no. 14, Владивосток, 2007, pp. 158-165,
[https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov/viewe](https://cyberleninka.ru/article/n/tvorchestvo-koreyskih-literatorov-immigrantov/viewe)
[r](#)
5. Choi, Bong-Youn. Koreans in America. Chicago: Nelson-Hall Publishers, 1979
6. Ли, Мин Джин. “Пачинко”. София. издательство “Вакон”. 2019. стр. 491 (Lee, Min Jin. “Pachinko”. New York. Grand Central Publishing. 2017)

Влиянието на корейската културна вълна върху Европа през последното десетилетие

Елеазара Александрова

Въведение

През последното десетилетие Южна Корея се превръща в транснационален културен фактор, тъй като корейската вълна (икономическата култура на Южна Корея, която изнася различни развлечения като музика, телевизионни драми и филми) набира популярност по целия свят. След Азиатската финансова криза в края на 90-те години на XX век правителството на Южна Корея насърчава износа на популярна култура като нова икономическа инициатива за постигане на икономически напредък и устойчивост на страната. Започвайки от сапунените опери, станали популярни в съседните азиатски държави от началото на 2000 г., корейската вълна вече успешно се развива в различни жанрове - от популярна музика до филми, драми и игри в различните части на света. Глобалното проникване на корейската култура е по-очевидно, когато се вземат предвид корейските поп звезди като Сай (англ.: PSY)⁸¹ с песента му Gangnam Style (поп-песен, превърнала се в международен хит през 2012 г.) и BTS⁸² – считани за едни от десетте най-добри изпълнители на 2019 г. в света според класацията Global Artist Chart (публикувана от Международната федерация на фонографската индустрия). Също така филмовите продукции на Южна Корея жънат големи успехи, като пример за това е „Паразит“ (кор.: 기생충), който през 2020 г. за

---

⁸¹ Сай (кор.: 싸이) е южнокорейски певец, рапър, композитор, автор на песни, танцьор и музикален продуцент. Най-добре познат с хита си от 2012 г. - Gangnam Style, който към януари 2022 г. има над 4,2 млрд. гледания в YouTube.

⁸² BTS (кор.: 방탄소년단) са южнокорейска момчешка група, определяни като най-успешния к-поп музикален акт в света.

първи път печели наградата за най-добър филм на наградите „Оскар“ в САЩ като чуждоезичен филм, а през 2021 г. корейската драма „Squid Game“ (кор.: 오징어 게임) бе провъзгласена за най-гледания сериал на всички времена в най-използваната платформа за стрийминг – Нетфликс⁸³.

Именно така, износът на популярна корейска култура завладява света и се превръща в основен фактор за развитието на южнокорейската икономика, която възлиза на 1,6 трилиона долара. Днес културната продукция на Южна Корея е седмата по големина в света и е една от основните стоки за експорт на страната. През 2018 г. износът на културни продукти (включително музика, телевизионни драми и филми) на Южна Корея надхвърля износа на домакински уреди, които дълго време са били ключови експортни стоки на страната. Освен това, износът на Южна Корея на културни продукти нараства бързо през последните години - със среден растеж от 9,2% за последните пет години в сравнение с 2,3% ръст на общия износ на страната. Очаква се културната индустрия на Южна Корея да се превърне във важен фактор за националната икономика, която доскоро разчита основно на производствените сектори. През 2020 г., Южна Корея е изнесла културни продукти на стойност 12 млрд. долара.

Анализът на следната курсова работа се фокусира върху появата и развитието на корейската култура на местните и европейски пазари, като се има предвид нарастващото значение на този регион в културния износ на Южна Корея. Въпреки че Южна Корея изнася културни продукти основно за други азиатски държави (съставляващи около 80% от общия ѝ културен износ), дялът на износа ѝ за Европа се е увеличил през последните години - от 6,1% през 2017 г. до 10% през 2019 г. Освен това анализът на европейските държави може да разкрие нетния ефект от износа на културни продукти по по-ясен начин, тъй като тяхната културна близост с Южна Корея иначе е ограничена - различна от тази на азиатските ѝ търговски партньори, които имат географска близост, езикови сходства и исторически връзки с Южна Корея до голяма степен.

Корените на корейската културна вълна

---

⁸³ Нетфликс (англ.: Netflix) е щатска компания, доставчик на филми и сериали на основата на видео стрийминг.

Халю (кор.: 한류) е китайски термин, който в буквален превод означава „корейска вълна“. Това е събирателно понятие, което се използва за обозначаване на феноменалния ръст на корейската популярна култура, включваща всичко - от музика, филми, драма до онлайн игри, корейска козметика и корейска кухня. Южна Корея е една от малкото страни в света, ако не и единствената, която си поставя за цел да се превърне във водещ износител на популярна култура в света. Това е начин Корея да развие своята „мека сила“⁸⁴.

Халю се разпространява първо в Китай и Япония, а по-късно в Югоизточна Азия и на Запад, където продължава да оказва силно влияние. През 2000 г. 50-годишната забрана за обмен на популярна култура между Корея и Япония е частично отменена, което подобрява наплива на корейската популярна култура сред японците. Южнокорейските радио и телевизионни медии изпращат делегати, които да популяризират техните телевизионни програми и културно съдържание в няколко държави.

Халю вълната е описвана като „благословия за Корея“, за нейния бизнес, култура и имидж. От началото на 1999 г. халю се превръща в един от най-големите културни феномени в цяла Азия. Ефектът от корейската вълна е огромен, като през 2004 г. допринася за 0,2% от БВП (Брутен вътрешен продукт) на Корея, възлизащ на приблизително 1,87 млрд. щатски долара.

През последните две десетилетия Южна Корея става една богата и просперираща страна. През 1965 г. брутният вътрешен продукт на глава от населението в Корея е бил по-малък от този на Гана. Днес Южна Корея е дванадесетата по големина икономика в света.

Произход на халю

Популярните медии в региона смятат, че халю вълната води началото си от няколко филма и телевизионни драми, които излизат през 1999 г. „Шири“ (кор.: 쉬리) от 1999 г. е вдъхновяващ филм за шпионажа между Северна и Южна Корея. Той се приема много добре в страните от Югоизточна Азия и именно на него се отдава полагането основите

---

⁸⁴ Мека сила (англ.: soft power) е популярен термин, въведен през 1990 г. от харвардския политолог Джоузеф Най, който се отнася до неосезаемата сила, която дадена държава упражнява чрез своя имидж, различна от нейната твърда сила (отнася се до военната или икономическата мощ на една страна).

на корейското културно разпространение. През 2000 г. той е последван от драмата „Есен в сърцето ми“ (кор.: 가을동화), която поддържа вълнението, предизвикано от „Шири“. През 2001 г. те са последвани от „Моето нахално момиче“ (кор.: 엽기적인 그녀), а през 2004 г. от „Зимна соната“ (кор.: 겨울 연가). Всички те стават много популярни не само в Корея, но и в Сингапур, Япония, Тайван, Хонконг, Китай и Виетнам. Успехът на тези продукции циментира бързо развиващата се популярност на корейската култура.

Фактори, допринасящи развитието на халю

Въпреки че произходът на халю вълната основно бива отдаван на успехите на корейското кино в международен план, съществуват пет основни фактора, които допринасят за успешното налагане на корейската култура в световен мащаб.

Премахване на забраната за пътуване в чужбина

Първият и вероятно най-важен фактор е вдигането на забраната за пътуване в чужбина за корейските граждани. Това дава възможност на редица корейци да опознаят западния свят, най-вече САЩ и Европа. Много от тях продължават образованието си в тези страни, а други започват кариерата си в престижни компании на Запад, преди да се завърнат в Корея в края на 90-те години. При завръщането си в родната страна те донасят със себе си нови перспективи за изграждане на бизнес, нови тънкости и интерпретации на изкуството, киното и музиката, както и новаторски форми на изразяване. Това води до появата на огромен брой млади и висококвалифицирани таланти, чакащи да открият нови възможности в Корея.

Преструктуриране на корейските чеболи

Вторият фактор е преструктурирането на корейските чеболи. По същото време, когато забраната за пътуване бива отменена, Азия преживява тежка финансова криза от 1997 до 1998 г. През декември 1997 г. корейското правителство взема заем от МВФ (Международния валутен фонд) в размер на 97 млрд. щатски долара. В крайна сметка то употребява само 19,5 млрд., а заемът е изплатен предсрочно още през 2001 г. Само няколко десетилетия преди опустошителната финансова криза Корея била държава, изпаднала в крайна бедност, но с общи усилия и чрез множество икономически

реформи, корейската нация успява да се наложи като световна сила.

Финансовата криза създава сериозен имиджов проблем за Южна Корея, поради което страната губи преки чуждестранни инвестиции, липсва туризъм и си изгражда лоша международна репутация. За да разрешат този проблем, бъдещият президент Ким Те Джун (кор.: 김대중) и корейският ръководител на световната ПР агенция „Еделман“ пишат в съавторство книгата „Корея: Отворена за бизнес“ (англ.: „Korea: On Course and Open for Business“), насочена към глобалните инвеститори. Една от най-големите последици от кризата в Корея е ефектът ѝ върху корейските чеболи. В същността си корейските „чеболи“ (кор.: 재벌) са семейно управлявани мега конгломерати, работещи в почти всеки сектор на икономиката - от производството на електроуреди до корабостроенето. Азиатската финансова криза принуждава тези компании да реструктурират бизнес моделите си, като се освободят от стратегическите си бизнес единици и се концентрират върху основните си компетенции. Това от своя страна отваря вътрешния пазар на страната и дава огромна възможност на други по-малки бизнеси да се наложат. Същевременно, излизайки от кризата, Корея осъзнава, колко зависима е икономиката от чеболите. Президентът Ким Те Джун настоява за развитието на секторите информационни технологии и популярна култура, тъй като смята, че именно те са бъдещето на страната - технологиите биха създали нови индустрии, надхвърлящи традиционното производство, от което Корея е зависима, а популярната култура би могла да се превърне във важен експортен продукт на стойност милиарди долари и същевременно би помогнала за ребрандирането на Корея. Самсунг (кор.: 삼성 전자) е един от най-известните корейски чеболи, а последиците от финансовата криза довеждат до стремеж към интернационализация от страна на компанията и нейните собственици, искащи да се наложат на нови пазари извън Корея. Възходът на Самсунг е ярък пример за това как корейските фирми успешно се възползват от глобалния интерес към това какво представлява Корея и какво може да предложи страната.

Забрана на законите за цензура

Корейските закони за цензура забраняват на киностудията и други творци да дават гласност на теми, считани за спорни. Това дълго време ограничава тяхната творческа независимост. През 1996 г. Корейският конституционен съд забранява тази цензура, с което предоставя възможност на артистите да изразяват нови и смели идеи чрез

киното и музиката. През този период се издигат много влиятелни режисьори.

Акцент върху брандинга на водещите корейски компании

Някои от големите корейски чеболи като Самсунг и LG (кор.: LG ㄱ ㄹ ㅎ) започват да развиват своята марка в средата на 90-те години на XX век. Набляга се все повече на качеството, дизайна, маркетинга и брандинга в световен мащаб. Тези стратегии се разпространяват и в други сектори на икономиката. Наблюдава се засилен стремеж към подобряване на цялостното качество, за да се предлагат конкурентни стоки на световния пазар.

Фокус върху инфраструктурата

Корейското правителство изразходва и продължава да изразходва значителни средства за развитието на високотехнологична интернет инфраструктура, защото вярва, че всеки корейски гражданин би спечелил от връзката си с глобалния свят. Освен това Корея е една от малкото страни в света, която инвестира средствата си в тепърва „прохождащи“ предприятия в страната. През 2012 г. правителствените средства представляват над 25% от всички средства за рисков капитал⁸⁵, отпуснати в Корея. Една трета от целия рисков капитал в Корея се изразходва за развлекателната индустрия.

Всички горепосочени неща са се случили в един и същи период, т.е. в средата на 90-те години. От една страна, мощната база, състояща се от талантиливи млади корейци, а от друга - благоприятната културна среда в Корея, предоставя отлична възможност на младите корейци да експериментират с музика, драма и филми. Снимат се филми, включващи теми доскоро считани за табу, които стават популярни в целия южноазиатски район. Много млади местни певци и групи адаптират американската рап музика към корейския вкус и тя се превръща в голям хит. Тези развлекателни продукти (музика, филми и драми) поставят началото на феноменалния растеж на халю вълната.

Развитието на халю в Европа

---

⁸⁵Рисковият капитал (англ.: venture capital) представлява средства, инвестирани за реализиране на високорисков проект, обещаващ значителни доходи, свързан с риск за инвеститора.

От 1999 г. насам, халю се превръща в световноизвестен културен феномен. Доказателство за това е нарастващата популярност на корейската поп музика, филми и драми в Европа включително в Германия, Франция и Обединеното кралство. В икономически аспект разрастващите се корейски индустрии, свързани с корейска поп музика, корейско кино, корейска козметика и гейминг продукти, са ключови източници за генериране на културния износ на Южна Корея и този ефект е документиран от професор Со Йонг Чо⁸⁶(кор.: 조서영) от Института по кореистика към Берлинския свободен университет, като по-застъпен в Западна Европа, което показва по-големи потенциални печалби от разширяването на пазара в този регион за културната икономика на Южна Корея. Петте най-големи икономики в Европа – Германия, Великобритания, Франция, Италия и Испания, според статистики в същия научен труд, са и най-големите вносителни на южнокорейски културни стоки, заемайки повече от половината от културния износ на Южна Корея за Европа.

Безспорно най-масово употребяваното културно съдържание в Европа е корейската поп музика (още известна като „к-поп“). Макар че през първото десетилетие на новия век корейската музика представлява малък нишов жанр, популярен сред неголяма аудитория в няколко европейски държави, през последното десетилетие европейците започват да се запознават с различни форми на корейска популярна култура - от драми до к-поп и анимация. Албумът на BTS от 2020 г. – „Map of the Soul: 7“ масово навлиза в европейските музикалните класации, включително тези на Обединеното кралство, Франция, Германия, Ирландия и Белгия. Важно е да се има предвид, че музикалните класации на Обединеното кралство, Франция и Германия представляват три от петте най-големи музикални пазара в света, а това свидетелства за нарастващото проникване на халю в този регион.

В Германия песента „I Am the Best“ на женската к-поп група 2NE1 заема първо място в известната британска музикална класация „VIVA Online“ през 2011 г. Няколко други к-поп групи, като MBLAQ, BEAST, 2PM, Super Junior-M и Big Bang, през годините също успяват да си проправят път до топ 100 в същите класации. Според „VIVA News“, к-попът е нова сила, с която трябва да се съобразяват в мейнстрийм⁸⁷ музикалната

---

⁸⁶ Cho, S.Y., *Exporting the Korean Wave to Europe – An Analysis of the Trade Effect*, Freie Universität Berlin: Institute of Korean Studies, Berlin, 2020, p. 5-7

⁸⁷ Мейнстрийм (англ.: mainstream) е преобладаващото възприятие и разбиране в дадена област или по отношение на конкретен обект, които много често са също така и модерни, текущи или най-нови в областта.

индустрия отвъд Азия и Европа. К-поп концертите също са популярни в Германия от 2011 г. насам, въпреки липсата на отразяване в медиите. Билетите за концерта на BTS в Берлин през 2018 г., който се провежда в една от най-големите концертни арени в Германия, са разпродадени за рекордните 9 минути. В отговор на нарастващата популярност на к-попа, берлинският клон на немската национална верига за търговия на дребно с музикални продукти „Saturn“ добавя секция за к-поп музика през 2018 г. През 2020 г. албумът на BTS - „Map of the Soul: 7“ се класира № 1 в класацията „Offizielle Deutsche Charts“, което превръща изпълнителите в първата азиатска поп група, която достига първа позиция.

Същевременно Франция е известна с динамичната си фен база в различни жанрове на корейската поп култура. Халю фендъмът във Франция се разраства стабилно и включва както фенове на корейски филми и телевизионни драми, така и на корейската съвременна литература, видеоигри, а и главно на к-поп, за което свидетелстват множеството фенклубове като „Korean Connection“.

К-драмите стават популярни във Франция, а оттам и големите телевизионни канали, като TF1, излъчват корейски драми като „Моята любов от звездите“ (кор.: 별에서 온 그대) и „Мечта за слава“ (кор.: 드림하이). Франция е известна и с добре организирани си халю фен групи, които успяват да проведат уличен митинг и флашмоб през май 2011 г. след бързата разпродажба на билети за концерта „SM Town Live World Tour in Paris“ в зала Le Zenith de Paris, с искането да се проведе допълнителен концерт. През 2019 г., корейското кино печели световно признание на филмовия фестивал в Кан с „Паразит“ на Пон Джун Хо (кор.: 봉준호).

С всяка изминала година, феновете на корейската култура в Обединеното кралство също се умножават, като броят на събитията, посветени на к-поп музиката и на халю културата, видимо се е увеличил след 2011 г., когато са проведени два к-поп концерта. В анализ относно развитието на халю културата в международен план на корейския вестник „동아일보“ се отбелязва, че Обединеното кралство е най-живописната европейска държава по отношение на търсенето в Интернет мрежата за данни, свързани с халю. Големите новинарски медии на острова също започват да разглеждат к-попа като признат музикален жанр от началото на 2011 г. насам. Например, британският вестник „Гардиън“ (англ.: Guardian) редовно отразява новини, свързани с к-попа, още от 2012 г., когато „Gangnam Style“ се превръща в абсолютен хит в страната.

Възходящият феномен до известна степен е улеснен от корейското правителство и конгломерати, които непрекъснато спонсорират и подкрепят инфраструктурата на чуждестранния к-поп феномен. Например, Корейският културен център (англ.: Korea Culture Centre) в Лондон е домакин на т.нар. „К-поп Академия“ (англ.: K-pop Academy), която представлява дванадесетседмична безплатна образователна програма за британски к-поп фенове. От Корейския център организират и две културни мероприятия, с цел популяризирането на корейското кино във Великобритания – едното е „Корейски филмови нощи“ (англ.: Korean Film Nights), а другото е „Корейски филмов фестивал в Лондон“ (англ.: London Korean Film Festival). През 2019 г., BTS успяват да разпродадат всички билети за концерта си на стадион Уембли (англ.: Wembley Stadium) в Лондон, който е вторият най-голям стадион в цяла Европа, с капацитет 90 хил. души.

Според данни от музикалното приложение за стрийминг на музика Спотифай (англ.: Spotify), Великобритания изпреварва всички други държави на Стария континент, откъм слушане на к-поп музика. След тях по брой слушания се нареждат Франция и Германия. Стриймовете в платформата Спотифай от 2014 до 2020 г. в Европа, достигат до 134 млрд. минути по данни на компанията, като Великобритания се нарежда на седемнадесето място по брой стриймове в света.

И въпреки че западноевропейските метрополиси, като Париж, Берлин и Лондон, често са провъзгласяни за центрове на халюто в Европа, корейската култура се разпространява и в държавите от Източна Европа. Неотдавнашни проучвания на професор Тал Йонг Джин⁸⁸(кор.: 진달용) от университета Саймън Фрейзър във Ванкувър, Канада, документира това явление в Австрия, България, Чехия, Румъния, Унгария и европейската част на Турция.

В Турция корейската културна вълна навлиза през 2010 г., когато Arirang TV (кор.: 아리랑 TV) подписва договор с Турска държавна телевизионна агенция TRT и започва да се излъчва сериалът „Император на морето“. В началото драмата има слаб рейтинг, който достига едва 1,4% гледаемост, като това се дължи на факта, че сериалът не е излъчван в праймтайма⁸⁹ на телевизията. С времето, корейските драми обаче стават

---

⁸⁸ Jin, Dal Young, Yoon, Kyong, Min, Wonjung, *Transnational Hallyu: The Globalization of Korean digital and popular culture*, London: Rowman & Littlefield, 2021, p. 107-108

⁸⁹ Праймтайм (англ.: prime time) е термин в радио- и телевизионната журналистика, с който се означава промеждутък от време в денонощието, когато електронните медии се

по-популярни и се наблюдава тенденцията множество турски киностудия да създават техни собствени адаптации на корейските сериали. Пример за такива адаптации са сериалите „Ягодова любов“ (тур.: Çilek Kokusu), който е вдъхновен от корейския „Наследниците“ (кор.: 상속자들), „В очакване на слънцето“ (тур.: Günesi Beklerken), адаптиран от „Boys Over Flowers“ (кор.: 꽃보다 남자) и „Твоят мой живот“ (тур.: Paramparça) от „Есен в сърцето ми“ (кор.: 가을동화). През 2011 г. се основава онлайн форум за феновете на корейската култура в Турция, известен като „Korea Fans“, който представлява и най-голямата платформа за турски халю фенове. През 2012 г., к-поп изпълнителят Jaejoong от групата JYJ е поканен да присъства на срещата между корейския и турския президент, като фигура, промотираща корейската култура.

Поради засиления интерес към корейската култура, през последното десетилетие правителството на Южна Корея интегрира множество институти за изучаване на корейски език под общото наименование „Институт Седжонг“ (кор.: 세종 학당). В Европа корейският език се изучава в 54 държави, от които Армения (Ереван), Беларус (Минск), Белгия (Брюксел), България (София), Хърватия (Загреб), Чехия (Оломоуц), Дания (Копенхаген), Естония (Талин), Франция (Ла Рошел, Париж и Кемпер), Грузия (Тбилиси), Германия (Берлин, Манхайм и Тюбинген), Унгария (Будапеща и Дебрецен), Италия (Рим), Латвия (Рига), Литва (Каунас и Вилнюс), Полша (Познан и Варшава), Португалия (Лисабон), Румъния (Букурещ), Русия (Астрахан, Хабаровск, Москва, Ростов на Дон, Санкт Петербург, Улан-Уде, Владивосток, Якутск и Южно-Сахалинск), Сърбия (Нови Сад), Словакия (Братислава), Испания (Барселона, Лас Палмас и Мадрид), Швеция (Гьотеборг), Турция (Анкара, Бурса, Истанбул и Измир), Украйна (Днепър), Обединено кралство (Лондон и Престън) и Румъния (Букурещ).

Заключение

През последните 20 години, Корея се превръща в доминираща страна в износа на културни продукти. Свидетелство за това е разрастващата се популярност на халю културата както в Азия, така и в Европа, в продължение на повече от десетилетие. Културната индустрия на Корея се превръща в основен елемент, определящ

радват на най-голямо количество аудитория, т.е. на най-много гледаемост и слушаемост.

икономическото развитие на страната. Халю в Европа демонстрира усилията на корейското правителство да насърчи културния експорт и механизмите на корейските мега-корпорации да разширяват пазарите си. Разпространението на корейската културна вълна на Стария континент се осъществява успешно и се предполага, че популярността ѝ ще расте.

Библиография

Amsden, A. H., 1992. *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization*, Oxford University Press;

Cho, S.Y., 2020. *Exporting the Korean Wave to Europe – An Analysis of the Trade Effect*, Freie Universität Berlin, Institute of Korean Studies, Berlin;

Elite Asia, 2017. *Hallyu Wave: How It All Started*, [online] Available

at: <https://resources.elitetranslations.asia/2017/01/04/hallyu-wave-started/> [Accessed on 3 January 2022];

Euronews, 2021. *K-pop fans are everywhere, but what got Europeans tuning in*, [online] Available

at:

<https://www.euronews.com/culture/2021/11/18/k-pop-fans-are-everywhere-but-what-got-europeans-tuning-in> [Accessed on 3 January 2022];

Featherstone, M., 1990. *Global Culture. Nationalism, Globalization and Modernity*, London: SAGE;

Fuhr, M., 2016. *Globalization and popular music in South Korea: Sounding out K-pop*, London, UK: Routledge;

Huat, C.B., Iwabuchi, K., 2008. *East Asian Pop Culture: Analysing the Korean Wave*, Hong Kong University Press

Iwabuchi K., 2002. *Recentering Globalization*. Durham, London: Duke University Press; Jin, D.Y., 2016. *New Korean Wave: Transnational Cultural Power in the Age of Social Media*. Urbana, IL: University of Illinois Press;

Jin, D.Y., 2018. *Transnationalism, cultural flows, and the rise of the Korean Wave around the*

globe, *The International Communication Gazette*;

Jin, D.Y., Yoon, K.M., Won, J., 2021. *Transnational Hallyu: The Globalization of Korean digital and popular culture*, London: Rowman & Littlefield;

Jung, E. Y., 2015. *New wave formations: K-pop idols, social media, and the remaking of the Korean Wave*. In S. J. Lee & A. M. Nornes (Eds.), *Hallyu 2.0: The Korean Wave in the age of social media* (pp. 73–89). Ann Arbor, MI: University of Michigan Press;

Kim, S. C., Kang, J. S., 2013. *Digging Gangnam Style: Transmedia storytelling in K-pop*, *Journal of Communication Research*, 50(1), 84–120;

Kim, Y., 2013. *The Korean Wave: Korean Media Go Global*, London: Routledge;

Kim, Y., 2022. *Soft power of the Korean wave: Parasite, BTS and drama*, New York: Routledge;

Kuwahara, Y., 2014. *The Korean Wave: Korean Popular Culture in Global Context*, NY: Palgrave Macmillan;

Lee, S. J., Nornes, A. M. (Eds.), 2015. *Hallyu 2.0: The Korean Wave in the age of social media*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press;

Lee, Young-il, Young-chol Choe, 1998. *The History of Korean Cinema*. Seoul: Jimoondang;

Nye, J., 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: PublicAffairs;

Press-Barnathan, G., 2017. „Thinking About the Role of Popular Culture in International Conflicts,“ *International Studies Review*, 19(2): p. 166–184;

The Drum, 2021. *Hallyu to the world: The incredible rise of Korean culture*, [online] Available

at:

<https://www.thedrum.com/news/2021/10/27/hallyu-the-world-the-incredible-rise-korean-culture> [Accessed on 3 January 2022];

Verboord, M., van Noord, S., 2016. *The online place of popular music: Exploring the impact of geography and social media on pop artists' mainstream media attention*. *Popular Communication*, 14(2), 59–72;

Yoon, Tae-Jin, Jin, D.Y., 2017. *The Korean Wave: Evolution, fandom and transnationality*,

Lexington Books;

You, K., 2017. „K-pop: A Political Weapon“ Brown Political Review.

Опиумните войни между Китай и Англия - сблъсъкът между модерния и затворения свят

Йоана Минчева

Увод

Сблъсъкът между Китай и Англия през 19в. остава в историята с името „Опиумни войни“. Причините за разногласията между двете държави обаче са далеч по-дълбоки. Различията произтичат от политическите разминавания помежду им.

Опиумните войни са конфликт от нов вид, в който стремежът не е борба за нови територии, а по-скоро монопол над пазарите и ресурсите. Англия иска свободна търговия, в която да се обменят стоки, но среща съпротива в лицето на Китай, който е приел политика на ограничаване на търговията само в един град - Кантон (днешен Гуанджоу). Неразбирателството между двете държави произлиза от това, че Китай е затворен и предпочита сам да си набави нужните ресурси и гледа на чужденците като на варвари и няма нужда от техните стоки. По този начин се получава дисбаланс в търговията, което принуждава Англия да търгува с благородни метали. Това изобщо не се нрави на британците, а и водените преговори не носят успех. В този момент те решават да променят това и за да се справят с търговския дефицит, започват да търгуват с опиум. Това поставя началото на по-ожесточени конфликти, прераснали във войни - Първа и Втора опиумна война.

И двете войни са загубени от Китай и то с пълното надмощие на Англия и никакъв шанс за съпротива. В този сблъсък проличават модерната Британска империя с всички подобрения, силният морски флот, новите, по-модерни оръдия и прочие и примитивните китайски оръдия, войската, която е неспособна да се опълчи на

британската армия, като голяма част от китайците в повечето време са били под влиянието на опиум. Срещат се две коренно различни нации, които водят различни политики, имат различен светоглед, различни ценности. Това поражда конфликта между двете държави, опиумът е само повод да се предприемат военни действия.

Опиумните войни оставят отпечатък върху историята и самосъзнанието на Китай, като 19в. се смята за „века на унижение”. Оспорва се величието и неприкосновеността на Китай. „Тази страница от историята е свързана с унижение и скръб” казва китайският президент Си Дзинпин през 2017 г. Смята се, че наследството от войните продължава да оказва влияние върху външната политика на Китай и те са предпазливи, когато става дума за отношения с чужденци.

Предпоставки за предприемане на военни действия

Китай през 19в. е управлявана от манджурската династия Цин, която залага на изолационистка политика. „Китай от 19в. е голяма, предимно сухопътна империя, ръководена от с. 2000-годишна бюрокрация и доминирана от вековни и консервативни конфуциански идеи за политическо, социално и икономическо управление.”(Хайес,2000)⁹⁰ В продължение на повече от 4000 години Китай вярва, че е върхът на цивилизацията, гледайки на другите нации като на варвари, които не са достойни за имперското присъствие на техния Син на небето, императора. Чувството за превъзходство на Китай често изиграва лоша шега, когато става дума за дипломатия и преговори. Ксенофобията достига до крайности, когато на чужденците е забранено да влизат в страната, да учат китайски и да водят жените си. Вместо да се отвори към други нации и да се учи от тях, Китай решава да затвори границите си и да не позволи на външния свят да опетнява тяхното свещено общество.⁹¹ През 1757 г. китайският император взема решение Кантон да бъде единственото китайско пристанище, където чужденците да търгуват, като дори не могат сами да продадат стоката си - тази търговия може да се осъществява само чрез лицензирани китайски търговци. Китай разчита изцяло на себе си да снабди обществото с всичко, което е нужно, и така вносът от другите страни е сведен до минимум. Азиатската държава не проявява интерес към европейските производства, считайки ги за некачествени в сравнение с техните., Императорът Цянлун пише в писмо до английския крал Джордж III, че имат всичко,

---

⁹⁰Hayes, Jack. “The Opium Wars in China | Asia Pacific Curriculum.” Asiapacificcurriculum.ca, 2000, <https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/opium-wars-china> .

⁹¹ The Opium Wars: A Captivating Guide to the First and Second Opium War and Their Impact on the History of the United Kingdom and China, Captivating History, p7, 2020

което могат да си пожелаят, и не са им нужни техните варварски стоки.” (Бакхаус и Бланд, 1914)⁹²

Англия, от друга страна, демонстрира завидни успехи, пожънати от Индустриалната революция (преход в световната история от предимно аграрна икономика към индустриално производство). Тя върви по пътя на модернизацията, навлиза в епохата си на колониализъм. „След поражението на Франция в Наполеоновите войни(1803г.–1815г.), Великобритания се очертава като основна морска и имперска сила на 19.век и разширява своите имперски владения и става глобален хегемон.”(Портър,1998)⁹³ Все повече започва да се интересува от Изтока и по-конкретно от Китай. Британците започват да стават все по-силно заинтересовани от ценните китайски стоки чай, коприна порцелан и други изключително търсени продукти в Европа. Според думите на Сю Гроунуд(2009) „те се превръщат в нация, консумираща много чай, и търсенето на китайски чай нараства астрономически. Смята се, че средният работник в Лондон харчи пет процента от общия си домакински бюджет за чай”.⁹⁴ Тези стоки обаче струват скъпо на империята, защото тя трябва да заплаща с благородни метали, тъй като предлаганите от нея стоки не се търсят на китайския пазар. Англия търси нови начини да поддържа търговията с Изтока, защото интересът към китайските изделия расте все повече, а в замяна се заплаща. Друг фактор, който принуждава империята да търси нов вариант, е американската революция, която отрязва Британия от нейните източници на сребро. Решението идва в търговията с индийски опиум. (*приложение 1*) След като британците колонизират големи части от Индия през 17 век, „Британската източноиндийска компания, която е създадена, за да се възползва от търговията с Източна Азия и Индия, инвестира сериозно в отглеждането и преработката на опиум, особено в източната индийска провинция Бенгал.” (Хайес,2000)⁹⁵ Компанията, която, въпреки забраната на китайския император за търговия с опиум, продава наркотичното вещество на независими търговци, които го продават на черния китайски пазар.

Опиум

---

⁹² E. Backhouse and J. O. P. Bland, *Annals and Memoirs of the Court of Peking* (Boston: Houghton Mifflin, 1914), pp. 322-331./ <http://users.rowan.edu/~mcinneshin/281/wk05/qingletters.htm>

⁹³ Porter, Andrew (1998). *The Nineteenth Century, The Oxford History of the British Empire Volume III*. Oxford University Press,22.07.2009.

⁹⁴ Columbia University ,http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1750_opium.htm , 2009

⁹⁵ Hayes, Jack. “The Opium Wars in China | Asia Pacific Curriculum.” *Asiapacificcurriculum.ca*, 2000, <https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/opium-wars-china> .

Опиумът в Китай не е новост. За първи път той е донесен от арабски търговци през Средновековието, които го отглеждат в Мала Азия. Но тогава опиумът поради неговата функция като аналгетик е бил използван като лекарство срещу дизентерия, която по това време е най-често срещаното заболяване.⁹⁶ В Китай това е било нормален предмет за употреба и търговия в продължение на векове. Чак в края на 1790-те години китайският съд започва да се тревожи за нарастващата и интензивна употреба. Докато опиумът е наркотик на елита в началото на 18-ти век, в средата на 19-ти век той достига дори до най-ниските, най-бедните членове на китайското общество.

Планът на Англия да пребори дисбаланса в търговията между двете държави чрез внос на индийски опиум работи успешно и до 1820г. вносът е толкова голям, че се налага Китай да плаща със сребро. Притесненията на правителството относно опиума са, от една страна, от икономическа гледна точка, изразяваща се в количеството сребро, което се дава в замяна на опиума и от социална - намалената работоспособност на хората, употребяващи наркотика, особено на зависимите, както и вредата върху тяхното здраве. „Нарастващият му внос се превърнал в проблем за китайското правителство, което се опитвало да ограничи употребата на наркотика, още повече, че търговията с опиум е нелегална и от нея печелят единствено контрабандистите и корумпираните чиновници, но не и държавата.”(Христова, 2019)⁹⁷

Според думите на Джак Хайес (2000) в началото на 19-ти век все повече и повече китайци употребяват опиум за развлечение. Но мнозина започват да стават зависими и когато спрат това за тях се оказва пагубно, тъй като, когато спрат да приемат опиум , започват да страдат от втрисане, гадене и спазми и понякога дори умират от абстиненция. Веднъж пристрастени, хората често правят всичко възможно да продължат да се снабдят с наркотика. Опиумът се превръща в сериозен социален проблем и през 1800 г. се забранява както производството, така и вноса на опиум. През 1813 г. дори се забранява пушенето на опиум и се налага наказание - 100 пъти побой на нарушителите.⁹⁸

За по-малко от 30 години – от 1810г. до 1838 г. – вносът на опиум в Китай се е увеличава от 4500 сандъка на 40 000. Известно време Китай се колебае дали да не

---

⁹⁶ The Opium Wars: A Captivating Guide to the First and Second Opium War and Their Impact on the History of the United Kingdom and China, Captivating History, p12, 2020

⁹⁷ Христова, Нела, <http://www.referati.org/opiumnite-voini-v-kitai/47173/ref>, 2019

⁹⁸ Hayes, Jack. “The Opium Wars in China | Asia Pacific Curriculum.” Asiapacificcurriculum.ca, 2000, <https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/opium-wars-china> .

направи търговията на опиум легална и да събира данък от стоката и транспорта, като по този начин ще се ограничи загубата на сребро, или да забрани търговията и съответно консуматорите и търговците да бъдат наказвани. В крайна сметка императорът решава да заложи на пълното потискане на наркотика, като изпраща търговския комисар Лин Дзесу в Кантон. През 1839 г. той изпраща писмо на кралица Виктория с молба да съдейства за преустановяването на производството и продажбата на отровния наркотик, който разболява китайците, но не получава никакъв отговор. „Накрая той решава да блокира английските кораби в Кантон и да унищожи откритите на борда им 20 000 сандъка контрабанден опиум.”(Христова,2019)⁹⁹ Главният суперинтендант на Англия, Чарлз Елиът обещава да бъдат възстановени загубите от унищожения опиум, макар да няма тези правомощия. Впоследствие обаче се оказва, че Британската империя няма такива намерения и търговците започват да искат репарации от Китай, който отказва да заплаща за нелегален наркотик. Отношенията между двете държави продължават да се обтягат, когато двама пияни англичани убиват китайски гражданин и англичаните отказват да предадат обвиняемите на китайския съд.

Взети заедно, всички тези събития повишават напрежението, което води до избухването на Първата опиумна война. По думите на Джек Хайес(2000) британците приемат унищожаването на опиума от Лин като оскърбление на британското достойнство и техните концепции за търговия. Много британски търговци, контрабандисти и Британската източноиндийска компания от години твърдят, че Китай е извън връзка с „цивилизованите“ нации, които практикуват свободна търговия и поддържат „нормални“ международни отношения.¹⁰⁰ В преговорите още веднъж се вижда сблъсък между два коренно различни свята - Китай смята себе си за най-великата нация и очаква всички останали да се отнасят с нея като такава и съответно да се покланят на императора. Англичаните обаче намират това за унищожително и отказват да го направят, което ядосва китайците. Огромните задължения, унищожаването на опиума и всички тези натрупали се с времето събития, които все повече обтягат отношенията между двете държави дават на Англия извинението, което са търсили - да действат по-насилствено с цел разширяване на имперските си интереси в Китай. Мненията в Англия се различават - има хора, които не виждат нелегалната търговия с опиум за морална, но тяхното мнение не е зачетено, защото мнозинството

---

⁹⁹ Христова, Нела, <http://www.referati.org/opiumnite-voini-v-kitai/47173/ref>, 2019

¹⁰⁰ Hayes, Jack. “The Opium Wars in China | Asia Pacific Curriculum.” [Asiapacificcurriculum.ca](https://asiapacificcurriculum.ca), 2000, <https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/opium-wars-china>

подкрепя идеята да се подкрепя свободната търговия на Англия и да се даде урок на арогантните китайци.

Първа опиумна война

Войната избухва през ноември 1839 г. Тя трае едва 3 години, като сраженията между двете армии са с продължителност няколко часа. Това се дължи на безапелационното превъзходство на Англия, на силния морски флот, доказал се в неедна битка. Китай опитва да се защитава и да се опълчи на противника, но със своите остарели оръдия и оръжия, ограничения брой кораби и неефективността на зле екипираната китайска войска (голяма част от която често е била под влиянието на опиум), не успява да се противопостави. (приложение 2)

До лятото на 1842 г. британските кораби побеждават и дори се готвят да обстрелят старата столица Нанкин. Следователно императорът няма друг избор, освен да приеме британските искания и да подпише мирно споразумение¹⁰¹, за да предпази от последвала атака на тогавашната столица Пекин. Това споразумение е първото от поредицата "неравноправни договори" и отваря Китай към Запада и бележи началото на западната експлоатация на нацията.

Договорът от Нанкин не гарантира никакви ползи за Китай, но за сметка на това Англия е изключително облагодетелствана от изгодните за тях клаузи. Според договора Британската империя получава Хонг Конг, огромно обезщетение, което трябва да се изплати на британското правителство и търговците, пет нови китайски договорни пристанища, където британските търговци и техните семейства могат да пребивават. Споразумението е допълнено през следващата година от Британския допълнителен договор от Богу през 1843г. , който предоставя на британските граждани в Китай екстериториални права, според които те трябва да бъдат под контрола на собствените си консули и не са подчинени на китайското законодателство. Той също така включва клауза за „най-облагодетелствана нация“, гарантираща на Великобритания всички привилегии, които Китай може да предостави на всяка друга чужда сила.¹⁰² Договорът не споменава опиума изобщо.

Професор Бикърс казва „След като Великобритания отвори вратата, Франция и Америка също почукаха”. (Рос, 2018)¹⁰³ През следващите няколко години Китай сключва

¹⁰¹ Gronewold, Sue. "The Opium War and Foreign Encroachment | Asia for Educators | Columbia University." Columbia.edu, 2009, afe.easia.columbia.edu/special/china_1750_opium.htm.

¹⁰² Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "unequal treaty". Encyclopedia Britannica, 16 Sep. 2019, <https://www.britannica.com/event/Unequal-Treaty>.

¹⁰³ Ross, Monique. "Why China's Humiliating Defeat in the Opium Wars Still Matters Today." ABC News, 1 Sept. 2018, www.abc.net.au/news/2018-09-02/modern-china-and-the-legacy-of-the-opium-wars/10172386

поредица от подобни договори със Съединените щати и Франция(и двата през 1844 г.) за разширяване правата на екстериториалности в резултат на това получават независима правна, съдебна, полицейска и данъчна система в рамките на договорните пристанища.¹⁰⁴

Ситуацията в Китай се усложнява, когато избухва Тайпинското въстание през 1851г. Водачът му е християнинът Хун Сюцюан, който смята себе си за брат на Исус, като самото въстание е породено от секта. Такива тайни общности независимо дали са религиозни или политически, са доста често срещани, затова появата на такова никак не е изненада. Често пъти те се противопоставят на династията Цин, тъй като тя по своя характер е манджурска, тоест не е от изконно китайски произход, и се опитват да върнат властта на легендарната китайска династия Мин.¹⁰⁵ Тайпинското въстание взема много жертви и остава в историята като едно от най-жестоките и кръвопролитни въстания. След това въстание и войните манджурската династия Цин не съществува дълго.

Мирът след Първата опиумна война между двете държави е краткотраен. Докато Цин се опитва да се справи с Тайпинското въстание, Англия, която иска да разшири повече търговските си права в Китай, намира извинение да поднови военните дейности. Въпреки договорите, Китай продължава да не отваря напълно пазара си за чужденците, продължава да ограничава достъпа на чуждестранни търговци, което означава, че азиатската държава още не е започнала да прилага клаузите от Договора от Нанкин, опиумът продължава да бъде нелегален и да създава проблеми.

Втора опиумна война

През 1856 г. китайски войници залавят кораба Ароу, плаващ под британско знаме и конфискуват товара му с наркотици, подозирайки го в пиратство, контрабанда и търговия с опиум. Арестуват дванадесет от четиринадесетте му членове на екипажа, който са от китайски произход, и свалят британското знаме.(приложение 3) Подозрението е оправдано, тъй като в миналото корабът е бил използван от пирати. Британците искат арестуваните да бъдат освободени, като цитират допълнителния договор от 1843 г, според който китайците трябва да се допитат първо до англичаните преди да арестуват екипаж на кораб в притежание на Англия, също така искат извинение за унизителното отношение към британското знаме (което предизвиква

---

¹⁰⁴ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "unequal treaty". Encyclopedia Britannica, 16 Sep. 2019, <https://www.britannica.com/event/Unequal-Treaty>.

¹⁰⁵ nakratko.bg, <http://historynakratko.blogspot.com/2018/06/Taiping-Rebellion-Hong-Xiuquan.html> ,2020

най-голямо възмущение). Освободени са само деветима, като останалите трима са задържани по обвинения в пиратство, свързани с предишната кариера на Ароу. Извинение обаче не се дава, тъй като честта в Китай е свещена, а и отношението на китайците към чуждите народи не се е променило. Това дава добър повод на англичаните да предприемат нови военни действия, като този път на тяхна страна е Франция, която използва езекуцията на френски мисионер в Китай като извинение да се бие на страната на Британската империя. На Цин ѝ се налага едновременно да се бори с Тайпинското въстание и да води битките във Втората опиумна война.

Войната започва през 1856г. В края на 1857 г. Кантон е бомбардиран и окупиран. „През май 1858 г. съюзническите войски в британски военни кораби достигат Тиендзин и принуждават китайците да започнат преговори.”(Плечър ,2019)¹⁰⁶. Договорите от Тиендзин, подписани през юни 1858 г., дават право на Великобритания, Франция, Русия и САЩ да установят дипломатически представителства (малки посолства) в Пекин (затворен град по това време), на всички чуждестранни плавателни съдове, включително търговски кораби, им е позволено да плават свободно по река Яндзъ, осигуряват пребиваване в Пекин за чуждестранни пратеници, отваряне на няколко нови пристанища за западна търговия и пребиваване, право на чужденците да пътуват във вътрешността на Китай и свободно придвижване на християнските мисионери. При по-нататъшни преговори в Шанхай по-късно през годината вносът на опиум също е легализиран.¹⁰⁷ Китайците отказват да ратифицират договора и това води до подновяване на военните действия. Междувременно Русия подписва отделно споразумение, Айгунския договор на 16 май 1858 г. Според договора само руски и китайски кораби имат право да плават по реките Амур, Усури и Сунгари (Сонхуа).¹⁰⁸ През 1860 г. британските и френските войски се насочват към столицата Пекин и си пробиват пътя към града. „Британските войски изгарят Императорския летен дворец, комплекс и градина, където императорите от династия Цин традиционно се занимават с официалните въпроси на страната.”(Гронеуолд, 2009)¹⁰⁹ (приложение 4) Китайският император е принуден да отстъпи. Войната завършва със силно отслабена династия Цин, която сега е изправена пред необходимостта да преосмисли отношенията си с

¹⁰⁶ Pletcher, Kenneth. "Opium Wars". Encyclopedia Britannica, 5 Feb. 2020, <https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars>

¹⁰⁷ Pletcher, Kenneth. "Opium Wars". Encyclopedia Britannica, 5 Feb. 2020, <https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars>

¹⁰⁸ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "unequal treaty". Encyclopedia Britannica, 16 Sep. 2019, <https://www.britannica.com/event/Unequal-Treaty>

¹⁰⁹ Gronewold, Sue. "The Opium War and Foreign Encroachment | Asia for Educators | Columbia University." Columbia.edu, 2009, afe.easia.columbia.edu/special/china_1750_opium.htm .

външния свят и да модернизира своите военни, политически и икономически структури.

Подписан е поредният неравноправен договор на 14 ноември 1860 - Договорът в Пекин. Той освен че ратифицира Договора от Тиенцин, добавя обезщетения и отстъпва на Великобритания полуостров Коулун през пролива от Хонконг. Свободата на религията е установена в Китай, позволявайки на чуждестранни мисионери да проповядват християнството в цялата страна. Той потвърждава и разширява териториалните придобивки, които Русия си осигурява от Китай с Договора от Айгун (1858 г.). Според нейните условия, както е упоменато в Енциклопедия на Руската история, източната граница между двете империи е била определена по реките Амур и Усури, също гарантира свободна търговия между двете държави.¹¹⁰

Опиумните войни са началото на края на манджурската династия Цин. Те в историята остават като века на унижението в Китай. Унижението, което китайците търпят се изразява в поражението на Китай във войните, което води до заключението, че „легитимността и способността на китайската държава да проектира сила отслабват.”¹¹¹ Неравноправните договори, които Китай се налага да подпише, подкопават начините, по които Китай поддържа отношения с други страни. Бунтове, които избухват в Китай след Първата опиумна война, затрудняват плащането на репарациите и изпълняването на клаузите на подписаните договори. Това е момент, в който Китай се сблъсква с реалността и трябва да си направи равносметки за управлението си и отношението си към другите народи.

Как влияят войните днес на двете държави?

Ако войните днес до голяма степен са забравени в Англия, то Китай и до днес носи спомена за тях. „Конфликтите представляват унижение, разкриват празнотата на претенциите ѝ за най-мощната империя в света. Те поставят на Китай мисия, която продължава и до днес - да преоткрие силата си. Всеки китайски ученик знае, че съвременният стремеж към богатство и власт в основата си е с цел да се търси отмъщение за опиумните войни и за последиците от тях”. (Хил, Хумен и Сиденхам, 2019)¹¹² Урокът, който китайските студенти научават днес за опиумните войни, е, че

---

¹¹⁰ "Peking, Treaty of ." Encyclopedia of Russian History. . Encyclopedia.com. 29 Dec. 2021
<<https://www.encyclopedia.com>>

¹¹¹ Hayes, Jack. "The Opium Wars in China | Asia Pacific Curriculum." Asiapacificcurriculum.ca, 2000,
<https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/opium-wars-china>

¹¹² HILL, HUMEN AND SYDENHAM. "The Opium Wars Still Shape China's View of the West." *The Economist*, 19 Dec. 2017, www.economist.com/christmas-specials/2017/12/19/the-opium-wars-still-shape-chinas-view-of-the-west .

Китай никога повече не трябва да бъде слаб, „изостанал“ и уязвим за други страни. Както казва един британски историк: „Ако говорите с китайци за опиумната война, фраза, която бързо ще чуете, е „(落後就要挨打)“, което буквално означава, че ако сте изостанал, ще получиш побой“. (Мууди, 2012)¹¹³ Трагичните събития са напомняне какво става, ако Китай напълно затвори вратите си за чужденците. Доста голяма част от изучаването на Опиумните войни е свързано с обвинение на британската агресия, алчността и насилственото отваряне на една затворена страна. Но много от китайците подхождат към войните и със самокритика. Подпалването на Летния дворец е един от най-големите актове на културен вандализъм през последните два века. „Когато за първи път влязохме в градините, те ни напомниха за онези вълшебни места, описани в приказките; ние си тръгнахме от тях на 19 октомври, оставяйки им мрачна загуба, на разрухра и нищета“, пише един британски офицер. (Хил, Хумен и Сиденхам, 2019)¹¹⁴ Двете войни са слабо място на Китай, те са период, в който държавата, която се е смятала за велика, за Поднебесна и непобедима и е наричала всички, различни от китайци, варвари, се сблъсква с модерната Англия и е победена с лекота.

Двете войни, макар и насила, подтикват Китай да погледне към Запада и да тръгне по пътя на модернизация, да научи уроците от загубата.

Заклучение

Въпреки че сблъсъкът между Англия и Китай носи името „Опиумни войни“, опиумът е само повод. Причината, която поражда конфликта е неразбирателството между двете държави. Те са коренно различни по своята същност и преследват различни цели. Това е един сблъсък на цивилизации - едната - затворена политическа система, страхуваша се от западните идеи другата - модерна, търсеща нови пазари и начини да увеличи територията си и влиянието си. Сблъсък между Запада и Изтока, между успехите на Индустриалната революция и тенденцията към изолация, сблъсък на традиции, на вярвания, на идеи. Културните различия играят важна роля в конфликтите между двете държави - китайската традиция за дълбок поклон или коутоу (изпълнява се с лягане на пода и докосване на земята с главата)(приложение 5) се струва странна и унижителна на англичаните, които твърдо отказват да го направят. Тази културна пропаст между Китай и Англия в повечето случаи е причина за обтягане

---

¹¹³ Andrew Moody, “Lessons of the Opium War,” China Daily, February 24, 2012, http://usa.chinadaily.com.cn/weekly/2012-02/24/content_14681839.htm .

¹¹⁴ HILL, HUMEN AND SYDENHAM. “The Opium Wars Still Shape China’s View of the West.” The Economist, 19 Dec.

2017, www.economist.com/christmas-specials/2017/12/19/the-opium-wars-still-shape-chinas-view-of-the-west

на обстановката между тях. Отношението на китайците към чужденците и това високомерие, с което подхождат, наричайки ги „варвари” и мислейки ги за по-низши, не им помага да разберат западниците, да видят техния напредък и да се учат от него. Това пренебрежение дразни англичаните и те, знаейки каква сила притежават, и виждайки колко са напреднали в сравнение с китайците, използват това, за да отворят насила китайския пазар и да получат това, което искат. Трагедията идва от несъответствието в огневата мощ между британците и китайците и в резултат на това хиляди китайци губят живота си.

Макар да са минали повече от 150 години от войните, Китай не е забравил унижението, насилието и неравноправните договори. Това остава като урок за китайците, поуката от който, до ден-днешен си припомнят с цел да не бъдат толкова слаби и унижени, както тогава, за да се превърнат в икономическата мощ, която са днес и стремглаво да вървят напред..

Библиография

Gelber, Harry. China as “Victim”? The Opium War That Wasn’t. Visiting Scholar, Center for European Studies, Harvard University, 2006

The Opium Wars: A Captivating Guide to the First and Second Opium War and Their Impact on the History of the United Kingdom and China, Captivating History, 2020

William Travis Hanes and Sanello, The Opium Wars : The Addiction of One Empire and the Corruption of Another. Naperville, Ill., Sourcebooks ; Bath, 2007.

Ye Shen, Shirley; Shaw, Eric H. "The Evil Trade that Opened China to the West" (PDF). p. 197. Archived from the original (PDF) on 3 December 2011. Retrieved 21 September 2014. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Taiping Rebellion". Encyclopedia Britannica, 14 Feb. 2021, <https://www.britannica.com/event/Taiping-Rebellion> .

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "unequal treaty". Encyclopedia Britannica, 16 Sep. 2019, <https://www.britannica.com/event/Unequal-Treaty> .

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Key Facts of the Opium Wars". Encyclopedia Britannica, 5 Oct. 2020, <https://www.britannica.com/summary/Key-Facts-of-the-Opium-Wars>

Gronewold, Sue. “The Opium War and Foreign Encroachment | Asia for Educators | Columbia University.” Columbia.edu, 2009, http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1750_opium.htm

Hayes, Jack. “The Opium Wars in China | Asia Pacific Curriculum.” Asiapacificcurriculum.ca, 2000, <https://asiapacificcurriculum.ca/learning-module/opium-wars-china> .

HILL, HUMEN AND SYDENHAM. "The Opium Wars Still Shape China's View of the West." *The Economist*, 19 Dec. 2017,
www.economist.com/christmas-specials/2017/12/19/the-opium-wars-still-shape-chinas-view-of-the-wes

Marchant, Leslie. "The Wars of the Poppies | History Today." *Www.historytoday.com*, 2 May 2002, www.historytoday.com/archive/wars-poppies

Moody, Andrew. "Lessons of the Opium War|Last Word|Chinadaily.com.cn." *Usa.chinadaily.com.cn*, 24 Feb. 2012,
http://usa.chinadaily.com.cn/weekly/2012-02/24/content_14681839.htm

Office of the Historian. "Milestones: 1830–1860 - Office of the Historian." *State.gov*, 2019,
<https://history.state.gov/milestones/1830-1860/china-2>

Pletcher, Kenneth. "Opium Wars". *Encyclopedia Britannica*, 5 Feb. 2020,
<https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars>

"Peking, Treaty of ." *Encyclopedia of Russian History*. . Retrieved December 29, 2021 from *Encyclopedia.com*:
<https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/peking-treaty>

Pollard, Justin & Stephanie. "The Arrow Incident | History Today." *Www.historytoday.com*, 10 Oct. 2019, www.historytoday.com/archive/months-past/arrow-incident

Ross, Monique. "Why China's Humiliating Defeat in the Opium Wars Still Matters Today." *ABC News*, 1 Sept. 2018,
www.abc.net.au/news/2018-09-02/modern-china-and-the-legacy-of-the-opium-wars/10172386

UEDA, TOSHIO. "THE ABOLITION OF THE UNEQUAL TREATIES IN CHINA." *India Quarterly*, vol. 14, no. 4, Sage Publications, Ltd., 1958, pp. 364–72,
<http://www.jstor.org/stable/45068807> .

Xavier Lacroix , « Unequal Treaties with China », *Encyclopédie d'histoire numérique de l'Europe* [online], ISSN 2677-6588, published on 22/06/20, consulted on 01/01/2022.
 Permalink : <https://ehne.fr/en/node/12502>

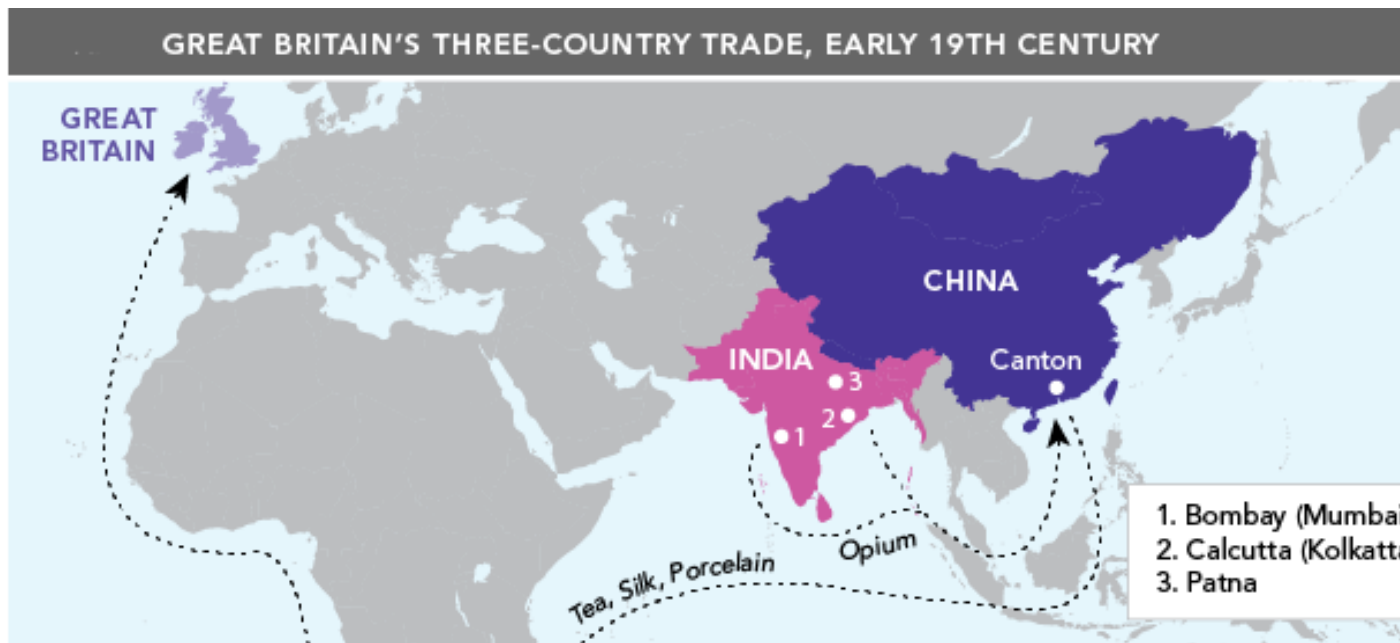
nakratko.bg (блог) Тайпинското въстание: "По-младият брат на Христос" срещу Конфуций
<http://historynakratko.blogspot.com/2018/06/Taiping-Rebellion-Hong-Xiuquan.html> ,2020

Христова, Нела , <http://www.referati.org/opiumnite-voini-v-kitai/47173/ref>, 2019

Economy-Wiki.com. “Опиумни войни - Economy-Wiki.com.” Bg.economy-Wiki.com, <https://bg.economy-wiki.com/11030824-opium-wars>. Accessed 2 Jan. 2022.

Приложения:

Приложение 1

Source: Peter C. Perdue, "The First Opium War: The Anglo-Chinese War of 1839-1842," MIT Visualizing Cultures, https://ocw.mit.edu/ans7870/21f/21f.027/opium_wars_01/ow1_essay01.html

Приложение 2

Сблъсък на двете войски, Първа опиумна война, 1841. Снимка: Fine Art/Corbis via Getty Images

Приложение 3

Китайците свалят британското знаме на 8 октомври 1856г./ Източник:

<https://www.historytoday.com/archive/months-past/arrow-incident>

Приложение 4

Разрушеният Императорски летен дворец (Снимка: Синхуа), източник:

https://www.chinadaily.com.cn/china/2010-10/18/content_11424441.htm

Приложение 5

[\(https://www.linjiang-online.com/chinese-wedding-traditions-kowtow-baitang/\)](https://www.linjiang-online.com/chinese-wedding-traditions-kowtow-baitang/)

Допирът на традиционната култура на хранене в Република Корея с Европа- културен обмен между Изтока и Запада

Мариела Янева

1. Увод

Двадесет и първи век е време, в което можем лесно да се информираме и да утоляваме непрестанната жажда да откриваме новото, не само в обществен, но и в индивидуален аспект. Технологиите правят така, че индивидът вече не принадлежи само към своята култура, в която е роден и отгледан, но му позволяват да бъде част и от едно интернационално общество, в което тече непрестанен културен обмен. Важна част от този обмен е националната кухня, бидейки един от най- достъпните начини постоянно търсещият модерен човек да усети от първа ръка есенцията и духа на дадено общество- наличието на ресторанти, приготвящи най-различни чуждестранни гозби, популяризацията на екзотични рецепти от и по цял свят са само някои от причините, поради които лесно можем да се докоснем до онова, което е непознато за нас. Именно благодарение на храната дори две географски далечни територии като Корея и Европа могат да осъществят културен контакт помежду си и да се опознаят. Курсовата работа има за цел да фокусира вниманието над традиционната корейска кухня и култура на хранене в нейния допир с европейските вкусове под влияние на нарастващия културен обмен между Изтока и Запада. Първо ще бъде разгледан въпросът за разпространението на *ханишик* сред народите от бившия Съветски съюз посредством *Корьо сарам*, мигрирали на територията на Европейска Русия през първата половина на миналия век. След това ще се обърне внимание на начините, по които корейската кухня достига и до сърцето на Европа в съвремието. В заключение, базирайки се на културно антропологичния подход към темата, курсовата работа ще позволи да бъдат съставени някои предположения относно бъдещото взаимодействие между корейската и европейската култура на хранене въз основа на някои сходства и различия.

2. Разпространение на Ханшик в Европа

а) *Корьо сарам и разпространението на Ханшик*¹¹⁵ в Европейска Русия, Украйна и Централна Ази, започнало през миналия век

На пръв поглед Европа е континент, който няма особено много допирни точки с Корея от чисто географска гледна точка. Освен това, той е наситен с уникални и различни сами по себе си култури, което прави равномерната комуникация с всяка една от тях почти идеално понятие. Новото време помага да се преодолеят тези препятствия за осъществяването на културен обмен, но в онзи недалечен период от историята, когато технологиите все още не са били тъй широко разпространени посредством индустриализацията, допирът на Корея до сърцето на Европа е бил по-трудно постижим. За сметка на това, териториите на бившия СССР, заемащи гранична позиция между двата континента, стават благоприятно пространство за лесното осъществяване на културна комуникация.

Към средата на XIX век корейски мигранти- бедни селяни, които идват от североизточните части на Корейския полуостров (в частност провинция Хамгъон), се заселват на територията на Морската провинция Цин¹¹⁶ (Maritime Qing province). Тази земя е придобита от царска Русия посредством Пекиния договор през 1860 г., след което започва да се насърчава населването ѝ. В резултат руснаци и други европейски народи (например украинци, белоруси и евреи), а освен тях и корейци, мигрират към съответната територия. Поради близкото им разположение един от друг, новите заселници съвсем естествено започват да обменят културните и кулинарните си традиции. Съветските корейци, наричани *Корьо сарам* (고려 사람), започват да консумират хляб и зеле благодарение на руснаците (пак там, с.80). Руснаците от своя страна пък получават възможността да добавят към диетата си типични корейски храни като *кимчи*¹¹⁷ (или сравнително по-малко пикантния му вариант кимча, както те го наричат) и различни намул (나물) или чхе (채) ястия (задушени зеленчуци, леко

---

¹¹⁵ Ханшик (한식)- буквално „корейска храна“

¹¹⁶ Song, Changzoo, „Kimchi, seaweed, and seasoned carrot in the Soviet culinary culture: the spread of Korean food in the Soviet Union and Korean diaspora“, в : Journal of Ethnic Foods № 3, Korea Food Research Institute, публикуван от Елсевиер Б.В. Ал, март 2016, с.79

¹¹⁷ Кимчи (김치)- ферментирало китайско зеле напа, подправено с корейски лют червен пипер, рибен сос, джинджирил и смесено с най- различни зеленчуци според сезона. Има над двеста вида кимчи, като всеки регион на Корея е създал свои нови видове. В Корея то се консумира по всяко време на годината и като съставна част на всяко едно от трите ястия за деня (Чун, Х.; Ян, Х.; Шин, Д.; Чун, К.; “Aesthetics of Korean foods: The symbol of Korean culture”; В : Journal of Ethnic Foods № 3, Korea Food Research Institute; публикуван от Елсевиер Б.В. Ал, септември 2016, с.182)

подправени със сол или соев сос, печен сусам и растително олио) (пак там). Освен това на територията на Морската провинция Цин започват да консумират и растения като патладжан и ряпа, след като новите корейски заселници ги донасят от родината си и показват на съседите си начини за приготвяне. Една от най-известните корейски храни в бившия СССР е салатата от патладжан (Баклажан салат; 가지무침; kajimuch'im), както и салатата от настърган морков, подправен с оцет, олио и сол (Корейская Морковь; 홍당무채; hongdangmu ch'ae) (пак там). Корьо сарам научават своите нови съседи как да консумират и с ориз, който по това време е непопулярна за дадената територия зърнена култура. Друго корейско влияние върху кулинарните традиции на руските съседи е засилената консумация на мийок (미역; водорасли), с които моретата на Далечния изток изобилстват. Морските водорасли също не са били част културата на хранене на руснаците и другите европейски народи, но постепенно започват да се употребяват от тях под формата на салата, наречена морска капуста („морско зеле“; 미역 무침; мийок мучим) (пак там). Тази храна е много подобна на подправените пресни водорасли (생미역무침; се мийок мучим), които се приготвят в Корея.

Разпространението на корейската храна и в други, по-вътрешни региони на Съветския съюз настъпва след края на тридесетте години на миналия век, когато съветските корейци са депортирани към Централна Азия (Казахстан и Узбекистан) (пак там). Това позволява протичането на културен обмен със също депортираните там от Европа арменци, кримски татари, поляци, германци и финландци, в резултат на което корейските кулинарни навици придобиват все по-голяма популярност и сред тези народи. След настъпилата десталинизация след 1953 г. по време управлението на Никита Хрущов пък, когато Корьо сарам получават по-голяма свобода на движение, корейската култура на хранене достига и до по-големите съветски градове като Москва, Санкт Петербург (тогавашен Ленинград), Киев, Одеса, Казан и Минск (пак там).

Новопридобитата свобода за разселване не е единствената причина, поради която корейската култура на хранене става все по-широко разпространена в Съветския съюз. Освен всичко тя е и доста приложима към традицията на съветските народи. Докато чесънът, пресният лук и ферментиралите ястия не са консумирани толкова често от западняците, то за общностите, принадлежали към Съюза, са познати вкусове. Именно затова корейската храна се приема добре от различните представители на

СССР, които по онова време водят доста прост и ограничен кулинарен живот¹¹⁸, и оставя трайна следа в кулинарните им традиции. И все пак, както стана ясно, началото на това успешно културно взаимодействие се дължи преди всичко на човешката миграция.

b) Корейски ресторанти в Европа- традиция срещу фюжън

В днешни времена, когато пътуването е по-лесно от всякога, миграцията продължава да бъде една от главните причини за глобализирането на корейската кухня и за разпространяването ѝ по цяла Европа. Все повече корейци основават ресторанти из целия континент, което допринася за развитието на корейско-европейския културен обмен в сферата на кулинарията.

Ню Молдън, югозападен Лондон, е дом на най-голямото корейско емигрантско население в Европа¹¹⁹ (20 хил. към 2012¹²⁰). Затова не е изненадващ фактът, че тъкмо там- във Великобритания, наличието на корейски ресторанти на континента е най-концентрирано. Дори през 2012 г. в Англия се издава пътеводител на корейските заведения в страната, които към тогавашния момент наброяват 41, а към 2015 г. според Силвия Пак- председател на британското корейско женско дружество, заведенията само в Лондон са около стотина (пак там). Към днешна дата това число би трябвало да е нараснало значително, предвид засиления интерес към Корея вследствие действието на *Корейската вълна*¹²¹.

Сред имената на корейските ресторанти в Лондон, които се споменават в пътеводителя, важно е това на Bibigo (Пибиго). Веригата ресторанти Bibigo, е подразделение на корейския хранителен гигант CJ Foods. Английският клон на Bibigo отваря врати за първи път в квартал Сохо през 2012 г. и е първото разширение на корейския франчайз,

---

¹¹⁸ Song, Changzoo, „Kimchi, seaweed, and seasoned carrot in the Soviet culinary culture: the spread of Korean food in the Soviet Union and Korean diaspora“, в : Journal of Ethnic Foods № 3, Korea Food Research Institute, публикуван от Елсевиер Б.В. Ал,март 2016, с.83

¹¹⁹ Steel, Mark; “Mark Steel's in Town:Kingston Upon Thames “ (радио предаване); 28 септември, 2016: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b07wc305> (минута 18:41) [последно посетен: 27.12.2021]

¹²⁰ Restaurant Property, “Korean influence growing in UK”, 24 август, 2015, <https://www.restaurant-property.co.uk/blog/korean-influence-growing-in-uk/> [последно посетен: 27.12.2021]

¹²¹ *Халлю* (한류/ 韓流 / Hallyu / Korean wave/ Корейската вълна)- Терминът “халлю” бележи феномена на популяризиране на южнокорейската култура, заформил се през деведесетте години на миналия век. Първоначално движена от разпространението на к-драмите и к-поп в Източна, Югоизточна и Южна Азия през началните си етапи, Корейската вълна еволюира от регионален до глобален феномен, пренасян чрез интернет и социалните мрежи, както и чрез разпространението на к -поп видеоклипове в YouTube (Юн, Л., „K-Pop Online: Korean Stars Go Global with Social Media“, 26 август 2010, <https://www.webcitation.org/6AF8qppT5?url=http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2013227,00.html> [последно посетен: 27.12.2021])

което достига до Европа¹²². По случай откриването, Но Хи-Йън, изпълнителен директор на CJ Brand Communication Lab, споделя: „Обединеното кралство е добре известно с приемането на чужди култури и ние вярваме, че корейската кухня ще се развие в цяла Европа, ако успее там“ (пак там). Изявлението е важно с това, че говори за Великобритания като за своеобразна стълба към достигане и покоряване вкусовите рецептори на целия континент. Корейската кухня да играе също толкова важна роля на световната кулинарна сцена като китайската и японската, е главната цел не само на корейските ресторантьори, но и на Корея като цяло, тъй като това неминуемо бе засилило културното влияние на страната. Интересно е, че подходът на Bibigo към постигането на тази цел е по-скоро консервативен. Въпреки че интериорът е модерен и свеж, менюто на ресторанта се чувства като строго традиционно¹²³ в сравнение с други корейски ресторанти в Англия, на които ще обърне внимание по-късно. Предлаганите ястия са едни от най-известните корейски гозби- в [МЕНЮТО](#), състоящо се от кимчи, кнедли манду (만두), печено на скара телешко пулгоги (불고기), различни видове корейски супи и яхнии, както и каша чук (죽), няма и намек за фюжън. Становището на Хай Пак, оглавяващ експанзията на Bibigo в Европа, относно решението да останат верни на традицията, е:

За корейската храна се говори много, но повечето ресторанти, които я сервират, подбират елементи и ги комбинират с други чуждестранни кухни. Намерението на Bibigo е да предлагаме ястия, които да са доста подобни на това, което традиционно се приготвя в Корея, въпреки че направихме няколко корекции, за да отговарят на вкуса на Обединеното кралство. В крайна сметка клиентът би искал да опита оригиналния вкус, тъй като интересът му към корейската кухня расте (пак там).

Както става ясно от изявлението, ресторантът не отрича напълно нуждата от модификация на някои рецепти с цел постигане на златната среда между предпочитанията на европейските клиенти и традиционните корейски вкусове. В крайна сметка обаче придържането към традицията позволява да се изгради автентично разбиране за същността на корейската храна, което е важно с оглед крайната цел- глобализация на корейската култура на хранене. Тя все още не е толкова широко позната в Европа и липсата на ясни граници между това къде свършва

---

¹²² Chosunilbo & Chosun, „Bibimbap Chain Launches in London to Spread Korean Cuisine in Europe“, 31 юли, 2021, http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2012/07/31/2012073101280.html [последно посетен: 27.12.2021]

¹²³ Lutrario, Joe, “Korean food: is it ready to go mainstream?”, 11 март, 2015, https://www.BigHospitality.co.uk/Article/2015/03/11/Korean-food-is-it-ready-to-go-mainstream?utm_source=copyright&utm_medium=OnSite&utm_campaign=copyright [последно посетен: 28.12.2021]

традиционното и къде започва фюжънът реално би причинило объркване у интересуващия се клиент. Извън сферата на ресторантьорството, но в подкрепа на това твърдение, е статията на Korea Herald¹²⁴ относно откриването през 2019 г. на подразделение за корейски храни в хранителната секция на парижкия универсален магазин за по-фини стоки La Grande Epicerie de Paris. В нея се казва, че въпреки доказателствата за нарастващото търсене на корейска храна в напредналия агрохранителен континент Европа, Корея трябва да положи допълнителни усилия, за да представи своята култура на европейския пазар, тъй като представителните корейски храни все още са непозната концепция. В този смисъл предприемането на по-традиционен подход от Bibigo изглежда е стъпка в правилната посока.

На кулинарната сцена на Ню Молдън обаче се забелязва и друг, по-модерен начин за представяне на корейската кухня пред европейската публика. Става въпрос за фюжън метода, който изглежда е по-предпочитан от запознатите с концепцията за транснационалната мултикултура ресторантьори. След съпоставка на различни изказвания на корейски кулинари, опитващи се да спечелят сърцето на Европа със своята храна, достигнах до извод, че те всички се обединяват около идеята за *глокализацията*¹²⁵ като основна задвижваща сила в процеса на глобализиране на ханшик. Едуард Куон- корейски специалист във френското готвене, планиращ да отвори собствен ресторант в Сеул, споделя мнението си относно зависимостта между приспособяването на корейската храна спрямо чуждите вкусове и желанието за популяризирането ѝ в световен мащаб в интервю с Global News Blog - „Трябва да разработваме лесни и прости ястия, когато се опитваме да се доближим до чуждите пазари. Трябва да актуализираме своите рецепти. Ако го направим, ще успеем¹²⁶.“ В светлината на това твърдение в статията на Джо Лутрарио за Big Hospitality изпъкват думите и на шеф Джуди Джу:

Готвенето за мен винаги е било смесване на култури. Етническата храна винаги се развива. Китайската храна, която се предлага в Лондон, не е същата като китайската храна, приготвяна в Китай, точно както в САЩ италианската храна е много различна от

---

¹²⁴ Korea Herald, “[Contribution] Korean food enchants Paris”, 11 декември 2019, <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20191211000565> [последно посетен: 29.12.2021]

¹²⁵ *Глокализация*- термин, който се отнася до процеса, чрез който етническите храни от Корея или други страни са локализираны, за да отговарят по-добре на културата, вкуса и навиците на хората от други страни (Kwon, D. Y., 2017, “Ethnic foods and globalization”- In: Journal of Ethnic Foods №4, Korea Food Research Institute, публикуван от Елсевиер Б.В. Ал, Март 2017, с.2).

¹²⁶ Kirk, Donald, „South Korea: Korean food goes global“, 5 май, 2009, <https://www.csmonitor.com/World/Global-News/2009/0505/south-korea-korean-food-goes-global> [последно посетен: 28.12.2021]

всичко, което бихте намерили в Италия. Мисля, че това е нещо хубаво. Границите стават все по-размити. Хората вече са по-глобални¹²⁷.

Разбирането на Джу, а вероятно и на повечето нейни съмишленици, изглежда се корени в произхода и биографията ѝ. Докато Bibigo е франчайз, създаден и развиван посредством корейска компания със седалище в Корея, то Джуди Джу е дете на света (родена в Ню Джърси, корейско-американският известен готвач е учила в Международния кулинарен център в Ню Йорк и е готвила в някои популярни ресторанти както в Лондон, така и в Щатите (пак там)). Глобалните ѝ нагласи намират отражение в създадения от нея корейски ресторант “Чинджу” (Jinjuu; 진주 в превод- “перла”)), отворил врати в Сохо през 2015 г. Най-известното ястие, предлагано в Чинджу- корейското пържено пиле („KFC“), служи като добра илюстрация на кулинарния подход на Джу, тъй като е успешна комбинация от западни и корейски кулинарни техники и предпочитания.

Същата практика на комбиниране на различни кухни утилизира и Ян Лий, собственик на източноазиатското барбекю “Bo' Drake” във Великобритания. Подобно на Джуди Джу, той също е повлиян от разнообразните кулинарни култури, до които е имал възможността да се докосне, като в този смисъл казва:

Описваме концепцията на ресторанта като източноазиатско барбекю, но Bo' Drake е нещо много повече от това и главната причина е Хийт [Макдоналд, главен готвач] - той има много опит с мексиканската храна. Подходът ни е много межкултурен и ние искаме да създадем нещо, което е наистина ново (пак там).

И действително, ястията, които предлага ресторантът, са само част от примерите, доказващи, че в дните на глобализация превес над опазването на традиционните ястия взима фюжън културата и желанието за комбиниране на различни идеи и вкусове. Както казва Д. Й. Куон¹²⁸, еднообразните вкусове, които традиционната кухня предлага, стават недостатъчни с времето- хората са биологично устроени по начин, по който, ако консумират дадена храна регулярно, те естествено започват да търсят нови и екзотични начини да развълнуват вкусовите си рецептори. Така например Bo' Drake, комбинирайки два кулинарни свята посредством ястия като кимчи кесадия, успява да превърне храненето във вълнуващо преживяване за своите европейски клиенти. Самата

---

¹²⁷ Lutrario, Joe, “Korean food: is it ready to go mainstream?”, 11 март, 2015, https://www.BigHospitality.co.uk/Article/2015/03/11/Korean-food-is-it-ready-to-go-mainstream?utm_source=copyright&utm_medium=OnSite&utm_campaign=copyright [последно посетен: 28.12.2021]

¹²⁸ Kwon, D. Y., 2017, “Ethnic foods and globalization”- In: Journal of Ethnic Foods №4, Korea Food Research Institute, публикуван от Елсевиер Б.В. Ал, Март 2017, с. 1

идея, че в Лондон съществува и се предлага фюжън между корейска и мексиканска храна пък още повече доказва, че в днешно време всички ние сме част от една мултикултурна общност, за която не съществуват географски граници и бариери. В този смисъл не е изненадващо, че и в някои от другите европейски страни, в които разпространението на ханшик тепърва предстои да се разшири по своя мащаб, културата на комбинирането на корейски вкусове с елементи от други кухни също намира приложение. Подобно на кимчи кесадията на Во' Drake, предлагана в Обединеното кралство, фюжън ястието [тако](#) в корейски стил е сред популярните корейски ястия в Испания. Инджолми макаронът (인절미 마카롱) пък е интересна комбинация между известния френски сладкиш макарон¹²⁹ и корейския десерт инджолми¹³⁰. Подобни европейско-корейски кулинарни иновации са израз на отвореността на Корея да бъде част от модерния свят, в който тече непрестанен културен обмен. В днешни времена демонстрирането на тази отвореност е също толкова важно, колкото е изграждането на ясна представа у чужденците за културата на хранене в стараната.

От всичко, казано до момента, можем да достигнем до извод, че двата начина, по които корейските вкусове се разпространяват в Европа, са много различни един от друг, но са еднакво значими. Подходът, който се осланя главно на приготвянето на традиционни рецепти с минимални корекции, представя по по-акуратен начин Корея пред Европа и света, които тепърва я опознават. Чрез него страната затвърждава индивидуалността си, но и демонстрира умение за интелигентно и умело адаптиране към новото. В същото време фюжън културата, която даже да не си поставя за главна цел да бъде представител на корейското, а се концентрира върху създаването на изцяло нови вкусове, също отваря врата пред европейската публика към опознаването на страната в по-голяма дълбочина, като я запознава с едни от най-известните етнически ястия на Корея.

---

¹²⁹ *Макарон* (на френски: macaron)- френско сладкарско изделие от яйчни белтъци, пудра-захар и смлян бадем. Обикновено се прави във формата на бисквита; между два слоя се нанася крем или сладко. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BD> [последно посетен: 29.12.2021]

¹³⁰ *Инджолми* (인절미)- корейски оризов сладкиш, приготвен от лепкав оризов ток (떡), който се оформя на малки парченца и обикновено се покрива с прахообразен комул (고물- редица прахообразни покрития, топинги или пълнежи в корейската кухня (<https://en.wikipedia.org/wiki/Gomul> [последно посетен: 29.12.2021]) <https://en.wikipedia.org/wiki/Injeolmi> [последно посетен: 29.12.2021]

3. Предполагане относено успеха на кулинарния културен обмен между Република Корея и Европа

След като разгледах някои от начините, по които южнокорейската култура на хранене се разпространява и се докосва до Европа, ще направя предположение относно кои сходства и различия между кулинарните традиции на двете общности биха повлияли най-много върху осъществяването на успешен културен обмен между тях.

Според статистики от проучване¹³¹ на Су-джин Пак, Тон-джу Ким и Уон-сун Шин отнема повече време на западниците, отколкото на хората от Изтока да се приспособят към корейските традиционни вкусове¹³² (Фиг. 1). Това загатва наличието на определени различия между корейската и западната кулинарна култура, които отнема време да бъдат преодоляни. Най-голямата причина за трудното приспособяване на европейците към корейските предпочитания е високата пикантност на различните храни, което можем да установим посредством резултатите от друго подобно проучване¹³³ - на Хьон-джун Ким, Хо-ши И, Уан-хи Сук, Чон-мин И и Рьоун Чхо (според данните от изследването причини за източните азиатци и европейците да изберат корейски храни са съответно „култура“ и „любопитство“, а причина да не го направят за американците и европейците е именно "пикантността"¹³⁴).

Важно е, че подобни различия не са непреодолими що се отнася до предлаганата в Европа корейска храна - както стана ясно, корейските ресторанти в чужбина са склонни да адаптират начина на приготвяне на някои традиционни ястия спрямо предпочитанията на своите клиенти (пример е Bibigo). Поради тази причина не би следвало пикантността да бъде прекалено голяма пречка пред осъществяването на успешен културен обмен между двете общности.

За успешната комуникация между кулинарните традиции на някои европейски страни и Корея допринасят и немалко сходства между тях. В Европа, където консумацията на ферментирани храни не е непозната практика, корейските ферментирани продукти на

---

¹³¹ Проучването е проведено сред 144 чужденци, живеещи в Сеул, Корея (57 мъже, 87 жени; от изток 109, от запад 35) и анализира адаптивността и предпочитанието на пребиваващи в Корея чужденци към корейска храна.

¹³² Park, S., Kim, D., Shin, W., „Adaptability and Preference to Korean Food with Foreigners Who Reside in Seoul, Korea“, в: Korean Journal of Community Nutrition 17(6):782, Януари 2012

¹³³ Проучването е проведено със 171 чужденци (източноазиатци, югоизточни и централноазиатци, европейци и американци) и анализира възприемането, оценката и възможността за глобализация на корейските храни и як-сун сред различни националности на чужденци, живеещи в Корея.

¹³⁴ Lim, H., Lee, H., Suk, W., Lee, J., Choue, R., „Evaluation of the Globalization of Korean Foods and Yak-sun among Nationalities of Foreigners Living in Korea“, в: KOREAN J. FOOD CULTURE, Януари 2010, с.1

зеленчукова основа като кимчи биха намерили доста добра почва за интеграция в местната диета. Туршията, или маринованите зеленчуци, е част от кухнята на много държави от Балканите и Близкия изток, а приготвянето ѝ в домашни условия, подобно на *кимджан*¹³⁵, също е широко разпространена традиция и се практикува в страни като Азербайджан, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Сърбия, Албания, Турция¹³⁶ и т.н. Въпреки че рецептите варират в различните региони, чесънът е важна съставка при приготвянето на туршията, също както в Корея.

Киселото зеле е друго ястие, при което сходството между корейската и европейската кулинарна традиция на ферментиране изпъква още по-явно. То присъства в множество европейски национални кухни. Също както кимчи, което е важна част от корейската кухня, в Германия киселото зеле се смята за съществен елемент от националната култура на хранене, като в повечето европейски езици думата произлиза именно от немското *Sauerkraut*¹³⁷ (буквално „кисело зеле“). В България приготвянето и консумирането на ферментиралото ястие също е традиция. Въпреки че е благоприятен пример за аналогичност между европейските и корейските вкусови традиции предвид приликата му с кимчи, киселото зеле позволява да бъде направено и разграничение между предпочитанията на двете общности, базирано отново върху фактора пикантност, който споменах по-рано. Докато кимчи е известно със своя лютив вкус, европейското кисело зеле е по-скоро кисело или сладникаво (в зависимост къде се приготвя) (пак там). Според мен обаче подобна разлика по-скоро би имала позитивен ефект върху културния обмен между двете общности, тъй като би предизвикала любопитство да се опита една различна версия на вкуса, с който са свикнали-непикантно кимчи или лютиво кисело зеле.

В продължение на темата за популярността на ферментацията както в Корея, така и в Европа, трябва да се обърне внимание и на сиренето. До модерното му популяризиране посредством разпространението на европейската култура сиренето е най-широко използвано от народите в Европа, Близкия изток и Северна Африка. То е непознато или много по-рядко срещано в останалата част от Африка на юг от Сахара, в останалата

---

¹³⁵ *Кимджан* (김장)- традиция по приготвяне на кимчи, която е ежегодно събитие от първостепенно значение за цели семейства и общности в Корея. Включена е от ЮНЕСКО в представителния списък на Нематериалното културно наследство на Човечеството на 5 декември 2013 г. (Lee, D., Kim, S., Cho, J., Kim, J., "Microbial population dynamics and temperature changes during fermentation of kimjang kimchi", В: The Journal of Microbiology, Vol. 46, № 5, 2008 г., с. 590-593)

¹³⁶ <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D1%88%D0%B8%D1%8F> [последно посетен на 06.01.2022]

¹³⁷ https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%BE_%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5 [последно посетен на 06.01.2022]

част от Азия, както и в Америка преди колонизацията¹³⁸. В днешно време обаче, когато глобализацията действа с пълна сила, сиренето става все по-широко разпространено и харесвано и в Корея. Ако гледаме *мокпан*¹³⁹ излъчвания в интернет, може да видим как корейците често комбинират полуготов рамьон с разтопено сирене моцарела, за да намалят пикантността на ястието. В някои корейски ресторанти като Yoogane пък се предлага телешко пулгоги или пилешко калби (갈비; ребърца) в комбинация със сирене (и понякога царевица), което се оставя да се разтопи, след което, парченцата месо се потапят в него. Поднесените по този начин традиционни гозби обикновено получават добавката „фондю“¹⁴⁰ към името си. Подобни ястия изглеждат са само началото на успешния фюзън между европейските сирена и корейските традиционно пикантни храни, тъй като вкусовете им се допълват и дообогатяват взаимно. А с все по-широкото разпространение на корейската кухня в Европа тепърва предстои да видим още повече подобни интересни комбинации и на европейската кулинарна сцена, което ще засвидетелства един още-по задълбочен културен обмен между двете общности.

Изброените дотук прилики и разлики във вкусовите традиции на представителите на двете географски пространства са само някои от факторите, които биха оказали влияние върху този културен обмен между тях. Търсенето на сходствата, както и на различията в кулинарните им предпочитания, помага да се направи извод върху какво би било добре да се концентрира промотирането на представителните за Корея (а и за Европа) храни и продукти. Това от своя страна би допринесло за още по-успешното осъществяване на предприетата от правителството през 2008 г. политика на глобално популяризиране на корейската кухня като част от халлю (насърчената от президента на Южна Корея И Мьон- Пак инициатива, наречена „Глобална кампания за популяризиране на корейската кухня“¹⁴¹, е започната през 2008 г. и главната ѝ цел е

---

¹³⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_cheese [последно посетен на 06.01.2022]

¹³⁹ *Мокпан* (떡볶이)- онлайн аудиовизуално предаване, при което излъчващият консумира различни количества храна, докато взаимодейства с публиката. Пред камера се консумират различни храни, вариращи от пица до нудли. Явлението става популярно в Южна Корея през 2010 г. и оттогава е световна тенденция. <https://en.wikipedia.org/wiki/Mukbang> [последно посетен на 03.01.2022]

¹⁴⁰ *Фондю*- ястие приготвено от твърди сирена, които се разтапят и се консумират с хляб. Фондюто е национално ястие на Швейцария, но е широко разпространено и във Франция и Италия. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%8E> [последно посетен на 03.01.2022]

¹⁴¹ J. Cwiertka, Katarzyna, “In Anticipation of Global Hansik Campaign?: Korean Food Abroad from the Colonial Period to the Present” Leiden University, The Netherlands, с.1 https://www.humanities.uci.edu/eastasian/kpop2011/papers/abstract_KatarzynaJCwiertka.pdf [последно посетен на 03.01.2022]

ханшик да се превърне в една от петте най-популярни етнически кухни в света до 2017 г. Днес Корея продължава да работи усърдно в посока изпълнението на поставената задача- новият министър на културата Хуан Хи наскоро каза по време на пресконференция, че ще засили усилията си за популяризиране на кимчи и *ханбок* (한복; корейското традиционно облекло) в чужбина като част от „културната дипломация“^{142c}).

4. Заключение

Промотирането на традиционните вкусове на Корея на световно ниво е едно от доказателствата за все по-засилената комуникация между Изтока и Запада. Глобалното разпространение на етнически ястия като кимчи подпомага културната дипломация между двата свята и отваря врати за бъдещи взаимодействия. По този начин благодарение на храната дори две географски далечни пространства като Европа и Корея могат да намерят общ език. Започнатото през деведесетте години на XX век от Корьо сарам, които са споделили корейските кулинарни традиции с бившите съветски народи, днес е продължено от корейските ресторанти, които достигат до сърцето на Европа с вкусовете, които Корея има да предложи. А както стана ясно в последната подтема на труда, приликите между културите на хранене на двете общности не са малко и като че ли взимат превес над различията. Това още повече говори, че един успешен културен обмен между Корея и Европа е възможен. Тъй като обаче предстои двете да се опознават все повече и повече и да намират още много сходства една с друга, можем само да очакваме с нетърпение онова, което кулинарният допир между тях ще роди.

5. Библиография

1. Song, Changzoo, „Kimchi, seaweed, and seasoned carrot in the Soviet culinary culture: the spread of Korean food in the Soviet Union and Korean diaspora“, в : Journal of Ethnic Foods № 3, Korea Food Research Institute, публикуван от Елсевиер Б.В. Ал, март 2016, с.79-83
2. Чун, Х., Ян, Х., Шин, Д., Чун, К., „Aesthetics of Korean foods: The symbol of Korean culture“, В : Journal of Ethnic Foods № 3, Korea Food Research Institute, публикуван от Елсевиер Б.В. Ал, септември 2016, с.182

---

¹⁴² Son, Haley, „Kimchi Diplomacy: The Second Wave of Hallyu“, 1 март 2021, <https://haleyson.medium.com/kimchi-diplomacy-the-second-wave-of-hallyu-be8f8209653d> [последно посетен на 03.01.2022]

3. Kwon, D. Y., 2017, "Ethnic foods and globalization"- In: Journal of Ethnic Foods №4, Korea Food Research Institute, публикуван от Елсевиер Б.В. Ал, Март 2017, с. 1-2
4. Park, S., Kim, D., Shin, W., „Adaptability and Preference to Korean Food with Foreigners Who Reside in Seoul, Korea“, в: Korean Journal of Community Nutrition 17(6):782, Януари 2012
5. Lim, H., Lee, H., Suk, W., Lee, J., Choue, R., "Evaluation of the Globalization of Korean Foods and Yak-sun among Nationalities of Foreigners Living in Korea", в: KOREAN J. FOOD CULTURE, Януари 2010 , с.1
6. Lee, D., Kim, S., Cho, J., Kim, J., "Microbial population dynamics and temperature changes during fermentation of kimjang kimchi", В: The Journal of Microbiology, Vol. 46, № 5, 2008 г., с. 590-593
7. J. Cwierka, Katarzyna, "In Anticipation of Global Hansik Campaign?: Korean Food Abroad from the Colonial Period to the Present" Leiden University, The Netherlands, с.1
https://www.humanities.uci.edu/eastasian/kpop2011/papers/abstract_KatarzynaJCwierka.pdf [последно посетен на 03.01.2022])

Други онлайн източници:

1. Steel, Mark; "Mark Steel's in Town:Kingston Upon Thames " (радио предаване); 28 септември, 2016: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b07wc305> (18:41 минута)
[последно посетен: 27.12.2021]
2. Restaurant Property, "Korean influence growing in UK", 24 август, 2015,
<https://www.restaurant-property.co.uk/blog/korean-influence-growing-in-uk/>
[последно посетен: 27.12.2021]
3. Юн, Л., „K-Pop Online: Korean Stars Go Global with Social Media“, 26 август 2010,
<https://www.webcitation.org/6AF8qppT5?url=http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2013227,00.html> [последно посетен: 27.12.2021]
4. Chosunilbo & Chosun, „Bibimbap Chain Launches in London to Spread Korean Cuisine in Europe“, 31 юли, 2021,
http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2012/07/31/2012073101280.html
[последно посетен: 27.12.2021]

5. Lutrario, Joe, “Korean food: is it ready to go mainstream?”, 11 март, 2015,
https://www.BigHospitality.co.uk/Article/2015/03/11/Korean-food-is-it-ready-to-go-mainstream?utm_source=copyright&utm_medium=OnSite&utm_campaign=copyright [последно посетен: 28.12.2021]
6. Korea Herald, “[Contribution] Korean food enchants Paris”, 11 декември 2019,
<http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20191211000565> [последно посетен: 29.12.2021]
7. Kirk, Donald, „South Korea: Korean food goes global“, 5 май, 2009,
<https://www.csmonitor.com/World/Global-News/2009/0505/south-korea-korean-food-goes-global> [последно посетен: 28.12.2021]
1. <https://en.wikipedia.org/wiki/Gomul> [последно посетен: 29.12.2021]
2. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BD> [последно посетен: 29.12.2021]
3. <https://en.wikipedia.org/wiki/Injeolmi> [последно посетен: 29.12.2021]
4. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D1%88%D0%B8%D1%8F> [последно посетен на 06.01.2022]
5. https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%BE_%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5 [последно посетен на 06.01.2022]
6. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_cheese [последно посетен на 06.01.2022]
7. <https://en.wikipedia.org/wiki/Mukbang> [последно посетен на 03.01.2022]
8. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%8E> [последно посетен на 03.01.2022]
9. Son, Haley, „Kimchi Diplomacy: The Second Wave of Hallyu“, 1 март 2021,
<https://haleyson.medium.com/kimchi-diplomacy-the-second-wave-of-hallyu-be8f8209653d> [последно посетен на 03.01.2022]

8. Приложения

a. Фиг.1

Characteristics	Categories	n	[%]
Nationality	The eastern countries	109	75.7
	The western countries	35	24.3
Gender	Male	57	39.6
	Female	87	60.4
Age(yr)	< 20	12	8.3
	20 – 24	93	69.6
	25 – 29	24	20.0
	≥ 30	15	10.1
Jobs	Student	126	87.5
	Employee	4	2.8
	The professions	12	8.3
	Service industry	2	1.4
Period of residence in Korea The length of residence in Korea	< 6 months	59	41.0
	6 – 12 months	27	18.8
	1 – 2 years	36	25.0
	2 – 3years	13	9.0
	≥ 3 years	9	6.3
The type of residence	Studio(Apartment)	70	48.6
	Boarding	15	10.4
	Dormitory	40	27.8
	A relative	4	2.8
	One's own house	15	10.4
The level of Korean Speaking	Excellent	2	1.4
	Good	11	7.6
	Average	71	49.3
	Not very good	42	29.3
	Poor	18	12.5
Monthly expenses excluding housing expences (10.000)	< 20	19	13.2
	20 – 39	56	38.9
	40 – 59	35	24.3
	60 – 79	15	10.4
	80 – 99	14	9.7
	≥ 100	5	3.5
Academic degree The level of education	Middle school	1	0.7
	Senior high school	30	20.8
	In college (2 yr)	4	2.8
	Complete college	15	10.4
	In university(4 yr)	45	31.3
	Complete university	25	17.4
	In graduate school	11	7.6
	Complete graduate school	12	8.3
	Others	1	0.7
Total		144	100.0

	Total (n = 144)	Male (n = 57)	Female (n = 87)	χ^2	The east (n = 109)	The west (n = 35)	χ^2
Frequency of eating-out							
Never	3 (2.1) ¹⁾	1 (1.8)	2 (2.3)		2 (1.8)	1 (2.9)	
Once a month	2 (1.4)	–	2 (2.3)		2 (1.8)	–	
2 – 3times/month	12 (8.3)	3 (5.3)	9 (10.3)		6 (5.5)	6 (17.1)	
1 – 2times/week	25 (17.4)	9 (15.8)	16 (18.4)	10.344*	20 (18.3)	5 (14.3)	9.254
3 – 4times/week	40 (27.8)	16 (28.1)	24 (27.6)		30 (27.5)	10 (28.6)	
Once a day	33 (22.9)	10 (17.5)	23 (26.4)		26 (23.9)	7 (20.0)	
Twice a day	23 (16.0)	15 (26.3)	8 (9.2)		20 (18.3)	3 (8.6)	
3times/day	6 (4.2)	3 (5.3)	5 (3.4)		3 (2.8)	3 (8.6)	
Food type when eating-out							
Home country's food	13 (9.0)	7 (12.3)	6 (6.9)		12 (11.0)	1 (2.9)	
Korean food	92 (63.9)	30 (52.6)	62 (71.3)		70 (64.2)	22 (62.9)	
Western food	13 (9.0)	9 (15.8)	4 (4.6)		3 (2.8)	10 (28.6)	
Chinese food	17 (11.8)	6 (10.5)	11 (12.6)	10.970	16 (14.7)	1 (2.9)	30.340***
Korean snack	1 (0.7)	–	1 (1.1)		1 (0.9)	–	
Fast food	7 (4.9)	4 (7.0)	3 (3.4)		7 (6.4)	–	
Others	1 (0.7)	1 (1.8)	–		–	1 (2.9)	
Frequency of Korean food selection							
Rarely	5 (3.5)	2 (3.5)	3 (3.4)		3 (2.8)	2 (5.7)	
1 time/ month	5 (3.5)	2 (3.5)	3 (3.4)		4 (3.7)	1 (2.9)	
2 – 3times/month	15 (10.4)	3 (5.3)	12 (13.8)		10 (9.2)	5 (14.3)	
1 – 2times/week	30 (20.8)	13 (22.8)	12 (19.5)	11.560	21 (19.3)	9 (25.7)	6.828
3 – 4times/week	40 (27.8)	18 (31.6)	22 (25.3)		33 (30.3)	7 (20.0)	
1 time/day	27 (18.8)	7 (12.3)	20 (23.0)		23 (21.1)	4 (11.4)	
2 times/day	19 (13.2)	12 (21.1)	7 (8.0)		12 (11.0)	7 (20.0)	
3 times/day	3 (2.1)	–	3 (3.4)		3 (2.8)	–	
Menu type in Korean food							
A meal including rice	62 (43.1)	20 (35.1)	42 (48.3)		41 (37.6)	21 (60.0)	
Meat	65 (45.1)	31 (54.4)	34 (39.1)		53 (48.6)	12 (34.3)	
Snack	10 (6.9)	4 (7.0)	6 (6.9)	6.720	10 (9.2)	0 (0.0)	11.712*
Alcoholic beverages	3 (2.1)	2 (3.5)	1 (1.1)		1 (0.9)	2 (5.7)	
Others	4 (2.8)	–	4 (4.6)		4 (3.7)	0 (0.0)	
Opinion on Korean food							
Excellent nutritiously healthy food	36 (25.0)	19 (33.3)	17 (19.5)		19 (17.4)	17 (48.6)	
Interesting of the way of eating	27 (18.8)	11 (19.3)	16 (18.4)		20 (18.3)	7 (20.0)	
Good for diet	22 (15.3)	11 (19.3)	11 (12.6)	8.308	18 (16.5)	4 (11.4)	18.360**
Plain food	25 (17.4)	6 (10.5)	19 (21.8)		24 (22.0)	1 (2.9)	
Delicious, but too spicy and salt	24 (16.7)	6 (10.5)	18 (20.7)		21 (19.3)	3 (8.6)	
Others	10 (6.9)	4 (7.0)	6 (6.9)		7 (6.4)	3 (8.6)	

1) n (%)

*: p < 0.05, **: p < 0.01, ***: p < 0.001

	Total (n = 144)	Male (n = 57)	Female (n = 87)	χ^2	The east (n = 109)	The west (n = 35)	χ^2
Satisfaction with Korean food with foreigners who reside in Korea							
Strongly satisfied	23 (16.0) ¹⁾	14 (24.6)	9 (10.3)	6.960	6 (5.5)	17 (48.6)	36.714***
Somewhat	56 (38.9)	22 (38.6)	34 (39.1)		47 (43.1)	9 (25.7)	
Average	49 (34.0)	14 (24.6)	35 (40.2)		42 (38.5)	7 (20.0)	
Not really	16 (11.1)	7 (12.3)	9 (10.3)		14 (12.8)	2 (5.7)	
Future aspects for Korean food with foreigners who reside in Korea							
Taste	69 (47.9)	22 (38.6)	47 (54.0)	8.453	58 (53.2)	11 (31.4)	22.101***
Serving size	36 (25.0)	15 (26.3)	21 (24.1)		30 (27.5)	6 (17.1)	
Exterior (color)	6 (4.2)	1 (1.8)	5 (5.7)		6 (5.5)	0 (0.0)	
Sanitary	9 (6.3)	4 (7.0)	5 (5.7)		4 (3.7)	5 (14.3)	
No	24 (16.7)	15 (26.3)	9 (10.3)		11 (10.1)	12 (37.1)	

1) n (%)

***: p < 0.001

- b. <http://www.bibigo.com/en/at-home> - Сайт на Bibigo
- c. <https://www.youtube.com/watch?v=ZXbw7AZ0l68> – тако в корейски стил
- d. <http://yoogane.co.kr/eng/menu/menu.html> - Меню на Yoogane, в което могат да се видят много ястия със сирене
- e. <https://www.youtube.com/watch?v=EG7GX7SRkbw> - Yoogane - Cheese Fondue Beef Bulgogi

Чай – напитката, обединяваща два континента

Ренета Атанасова

Въведение

Актуалност и значимост на темата

Този труд е посветен на значима тема, свързана с изучаването на световното минало. Най-широко консумираната напитка в света – чаят, има историческо и културно значение, което не трябва да бъде подценявано. Чаят е желана стока, която по своята същност пресича международните граници. Отглеждан само в определени части на света, но универсално желан, той илюстрира някои от усложненията, които идват със световните търговски мрежи.

Цели и задачи

Целта се постига чрез следните задачи, структурирани в основните раздели на работата, а именно: [Произход и история на чая в Източна Азия](#); [Въвеждане и разпространение на чая в Европа](#).

Обект на дадената работа е чаят, **предметът** е връзката, която създава между Азия и Европа посредством своето разпространение.

Основна теза

Историята на произхода на чая е наситена с митове и факти и оцветена от древни концепции за духовност и философия. Разпространението му води до изграждане на свои собствени традиции и опознаване на чуждите. Чаят се оказва една незабележима връзка между Азия и Европа, задълбочаваща се в духовен и икономически план.

Ключови методологически подходи използвани в дадената работа са:

- > **Геополитически и геоикономически подходи** – разглеждат политическите и икономическите, социалните и културните отношения през призмата на конкретната специфика на формираната географско-природна среда, създаваща уникални формати на взаимодействия;
- > **Исторически подход** - обектът не може да бъде разбран, ако не го анализираме в исторически план, т.е. как се е развивал във времето и пространството;

Използваната литература в този доклад се очертава предимно от научни доклади и публицистични статии.

Изложение

Първи раздел

Произход и история на чая в Източна Азия

Историята на чая датира от **Древен Китай**. Според легендата¹⁴³ през 2732 г. пр.н.е. Император Шеннонг (神農) открива чая, когато листа от дървото Камелия синенсис попадат в съда му с вряща вода. Веднага се интересува от приятния аромат на получената напитка и изпива малко. Легендата твърди, че императорът изпитал топло чувство, докато пие интригуващата напитка, сякаш течността изследвала всяка част от тялото му. Той експериментира допълнително и открива, че има лечебни свойства и призовава китайския народ да култивира растението в полза на цялата нация. В медицинската книга, озаглавена „Материя Медика на Шеннонг“¹⁴⁴, се споменава: „Шеннонг вкуси стотици билки, сблъскваше се със седемдесет и две отрови дневно и използваше чай като противоотрова“.

Той нарича напитката "ча", използвайки китайски йероглиф, който означава проверка или разследване. През 200 г. пр.н.е. император от династията Хан (漢朝) постановява, че когато се говори за чай, трябва да се използва специален писмен знак, илюстриращ дървени клони, трева и човек между двете - 茶. Този писмен знак, също произнасян като "ча", символизира начина, по който чаят е довел човечеството в баланс с природата в китайската култура. Учените използвали напитката като лек за различни заболявания; благородниците смятали консумацията на добър чай като отличителен знак на своя статус, а обикновените хора просто се наслаждавали на вкуса му.

Отне над 3000 години,¹⁴⁵ за да се превърне чаят в популярна напитка в цялата Китайска империя. По време на династията Тан (唐朝) (600-900 г. сл. Хр.) популярността на чая е призната чрез налагането на данък. По време на династията Мин (大明) (1368-1644), варени на пара и изсушени чаени листа стават популярни, обаче този стил на зелен чай не се разпространява добре извън Китай. За да защитят реколтата си, китайските търговци започнали да пекат листата им, за да предотвратят

¹⁴³ Coffee Tea Warehouse - „[The History of Tea](#)“ 2016 г.

¹⁴⁴ Няма конкретен автор - „Материя Медика на Шеннонг“ (神農本草經) 206 г. пр.н.е. – 220 г. сл.н.е.

¹⁴⁵ Mark T. Wendell – “[The Origins and History of Tea](#)” 2020 г.

гниене. Листата, оставени за окисляване, произвеждат черен чай (или червен, както го наричат китайците.) Този чай се е произвеждал главно за износ, а китайците дори и днес продължават да пият местен зелен чай.

През 59 г. пр. н. е. Уанг Бао (王褒) от провинция Съчуан написва първата известна книга, предоставяща инструкции за закупуване и приготвяне на чай – озаглавена „Договор със слуга“, установявайки, че чаят е не само важна част от диетата, но и че е широко търгувана стока. Твърди се, че тази книга е първата писмена препратка към приборите за чай.¹⁴⁶

В началото на IX век много пратеници са изпратени към династия Тан в Китай. Тези пратеници биват придружени от водещи будистки учени в Япония, включително Сайчо, Кукай и Ейчу. На будисткия монах Сайчо (最澄) се приписва, че е донесъл китайски семена за чай в Япония, когато се завръща от следването си в чужбина. По този начин чаят бива въведен за първи път в **Япония**. Той става неразделна част от живота на японския манастир - монасите използвали чай, за да останат нащрек по време на сесиите за медитация.

Въпреки това, от 815 г. сл.н.е. изглежда, че чаят е забравен за около 400 години. През 12-ти век будистки свещеник на име Ейсай (栄西)¹⁴⁷ пренася чаено семе от Китай в Япония. В началото на 1300-те чаят придобива популярност в японското общество, но ранното му религиозно значение трайно оцветява стойността, която японците свързват с чая, и оказва пряко влияние върху Японската чаена церемония. До XIII век чаят се превръща в символ на статут и самураите участват в луксозни партита за дегустация на чай, където са се раздавали награди ако участника е разпознаел правилно вида на чая. Едва след Сен но Рикю (千利休, 1521-1591), който постига изкуството на чаената церемония, обичаят за пиене на чай се предава от висшите класи в обществото на Буши (武士), а след това постепенно и на обикновените хора.

Дълго считана за една от основните традиции на японската култура „чаною“ (茶の湯), или чаената церемония (Прилож. № 1), е типичен израз на естетизъм и философия в свършена хармония. Идеята на чаената церемония идва от дзен будизма - да живееш единствено в настоящия момент, и целият ритуал е така конструиран, че да ангажира сетивата на човека така, че той да бъде изцяло въввлечен в церемонията и да

---

¹⁴⁶ All About Green Tea – “[History of Tea](#)” 2018 г.

¹⁴⁷ Wouter - „[Japanese Tea - Tea History in Japan](#)“ 2018 г.

се освободи от ежедневието си.¹⁴⁸ Като събитие тя е ритуално поднасяне на чай на избрани гости в специална обстановка. Приготвя се зелен чай - матча. Церемонията трае около четири часа и включва проста сезонна храна, малки сладки и два вида чай. Най-напред от една чаша се пие гъст, силен чай – коича. Това изравнява и обединява гостите. После се поднасят малки чашки лек чай – усуча, в които чаят е почти два пъти по-малко. Едва след това участниците в церемонията могат да обсъждат различни теми – от красотата на съдовете за чай до величието на природата.¹⁴⁹

Всеки от тримата правнуци на майстор Сен но Рикю основал своя школа. Така възникнали Омотесенке (表千家), Урасенке (裏千家) и Мушакоджисенке (武者小路千家). В началото почти не се различавали. С времето се раздалечават, но разликите са по-скоро стилистични. Казват, че някога Омотесенке церемонията била изучавана и практикувана от аристократичното общество, а Урасенке – от обикновените хора.

Първият износ на чай от Япония е през 1610 г. от холандската източноиндийска компания от Хирадо, Нагасаки. Пратката с японски чай (Урешино - うれしの紅茶) бива изпратена до Европа. През 1859 г., когато пристанищата в Нагасаки, Йокохама и Хакодате са отворени за външна търговия, чаят се превръща в една от основните експортни стоки на Япония, заедно с копринените конци. През тази година са изнесени 181 тона чай. Оура Кей (大浦 慶), жена търговец в Нагасаки, изнася шест тона чай за Великобритания през 1859 г. След реставрацията на Мейджи от 1868 г. износът на чай се разраства с подкрепата на правителството, като се фокусира предимно върху Съединените щати.

Чаената церемония пристига в **Корея** от Китай по Пътя на коприната.¹⁵⁰ Чаят се използвал и като приношение на Буда. Ето защо с въвеждането на будизма в Корея последва чаената церемония. За първи път експортиран от Китай от династия Тан по време на управлението на кралица Сондок (선덕여왕)(632 – 647г.), нокча (녹차 - зелен чай), има дълга и интересна история в Корея. Внесен от Китай и използван като лечебна билка, зеленият чай на прах също започва да се използва за напитки при церемониални поводи и за поднасяне на духовете. По време на управлението на Обединеното кралство Шила (신라) на крал Хъндок (흥덕왕)(826 – 836г.), Ким Те Рьом е изпратен като кралски пратеник в Тан Китай. Той се връща със семена от Камелия

¹⁴⁸ Посолство на Япония в Република България – „[Чаена церемония](#)“ 2012 г.

¹⁴⁹ “МАТЧА.БГ” ЕООД - „[Японската Чаена Церемония – История и Школи](#)“ 2017 г.

¹⁵⁰ Carolyn Chrisman - “[The Korean Way of Tea](#)” 2011 г.

синенсис, които биват засадени близо до манастира Санкйеса (쌍계사) на планината Чире (지리산). Така започва култивирането и производството на чай в Корея.¹⁵¹

По времето на династията Корьо (고려) употребата на чай е била в най-големия си обем и е била предмет на много стихотворения.¹⁵² Но когато будизмът бива заменен от конфуцианството като основна официална религиозна традиция, след като Чосон (조선) поема властта от династията Корьо в края на XIV век и повечето храмове са разрушени, пиенето на чай продължава. Бащите-основатели на новата династия приели пиенето на чай като част от официалното си ежедневие. Според „бюрократичното чаено изкуство“ служителите се срещали на чай всеки ден, за да обсъждат правителствени дела.

До края на XVI век е имало малко останки от отглеждане и производство на корейски чай, а това, което е останало, е предимно унищожено по време на Седемгодишната война с Япония (1592 – 1598г.), която опустошава южните провинции, където е съсредоточено производството на чай. Корейската чаена култура се бори да оцелее през следващите години. Наслаждавайки се на кратък разцвет през втората половина на XIX век, върху корейската чаена индустрия биват нанесени многократно и почти фатални удари в резултат на трудности, лишения и унищожаване от Японската окупация (1910 – 1945г.), Втората световна война и Корейската война (1950 – 1953г.).

Втори раздел

Въвеждане и разпространение на чая в Европа

Холандците са първите, които пият чай в Европа, импортирайки го през 1610 г., а португалците са първите европейци, осъществили контакт с китайците. Въвеждането на чая в **Англия** започва едва през 1662 г., когато крал Чарлз II се жени за португалската принцеса Катрин от Браганса. Новата кралица на Великобритания винаги е обичала чая и е носила със себе си сандък с хубав китайски чай. Тя започва да сервира чая на своите аристократични приятели в двора и мълвата за екзотичната кралска напитка се разпространява бързо. Само богатите могли да си позволят да пият чай. Най-евтиният наличен чай струва на средния работник около месечна заплата. Високите цени на чая правят чая елитарен. Умението да се сервира и пие чай с елегантност бележи социален статус и показва интелект. За тази цел много богати

---

¹⁵¹ Page and Jeanne Kaufman -, „[History of Korean Tea](#)“ 2019 г.

¹⁵² Brother Anthony of Taize and Hong Kyŏng-Hee – „The Korean Way of Tea“ 2007 г.

английски и холандски семейства от XVIII век са направили картини, на които семейството пие чай. От 1600 г. Британската източноиндийска компания има монопол върху вноса на стоки извън Европа.

За съжаление на правителството, Великобритания започва да губи всички данъци, придружени от продажбата на алкохол. Бързо обаче се поправя ситуацията, като налага данък върху чая. През 1772 г. данъкът върху чая създава проблеми в колониите на Великобритания в Америка. Докато много други данъци върху стоките, предназначени за Америка, биват отменени, трите пенса за паунд чай остават твърди. Той е създаден, за да компенсира фалиралата Британска източноиндийска компания. Разгневени от данъка върху чая и други ограничения, „Синовете на свободата“ се опитали да блокират пристигането на пратките с чай във Филадельфия и Ню Йорк. На 16 декември 1773 г. те пуснали два кораба да влязат в пристанището на Бостън и преоблечени като индианци, изпразват 342 големи сандъка с чай в пристанището. Това по-късно става известно като Бостънското чаено парти. В много отношения чаят помогна да се осигури кауза за американската независимост.

Една непредвидена последица от данъчното облагане на чая е нарастването на методите за избягване на данъчното облагане - контрабанда и фалшификация. До XVIII век много британци искат да пият чай, но не могат да си позволят високите цени. Техните методи са брутални, но биват подкрепени от милиони британци, които иначе не биха могли да си позволят любимата напитка. Това, което започва като малка незаконна търговия, бива разработено от края на XVIII век в удивителна мрежа от организирана престъпност, може би внасяща до 7 милиона паунда годишно, в сравнение със законен внос от 5 милиона паунда. Данъчното облагане също насърчи фалшифицирането на чая, особено на контрабанден чай, чието качество не е проверено. Листа от други растения или листа, които вече са били сварени и след това изсушени, се добавят към чаените. Понякога полученият цвят не е достатъчно убедителен, така че се добавя всичко от овча тор до отровен меден карбонат, за да изглежда повече като чай.¹⁵³ До 1784 г. правителството осъзнава, че тежкото данъчно облагане създава повече проблеми, отколкото си струва. Новият министър-председател Уилям Пит Младши намалява данъка на 12,5 пенса. Изведнъж легалният чай става достъпен и контрабандата спира практически за една нощ.

---

¹⁵³ UK Tea and Infusions Association - „[The History of Tea](#)“ 2019 г.

Друг голям тласък за пиенето на чай е резултат от края на монопола на Източноиндийската компания върху търговията с Китай през 1834 г. Преди тази дата Китай е страната на произход на по-голямата част от чая, внесен във Великобритания, но края на неговия монополът стимулира Източноиндийската компания да обмисли отглеждането на чай в Индия. Това води до засиленото отглеждане на чай в Индия и става голям успех. Производството е разширено и през 1888 г. британският внос на чай от Индия за първи път е по-голям от този от Китай.

По този начин чаят се утвърждава като част от британския начин на живот. Това бива официално признато по време на Първата световна война, когато правителството поема вноса на чай във Великобритания, за да гарантира, че тази важна напитка продължава да бъде достъпна на добра цена.

Англичаните сервират черен чай с мляко и захар. Следобедният чай е английска концепция, съставена от чай, сандвичи, кифлички или торта. Англичаните и ирландците също имат обичай да „потаят“ бисквити в чая си.

През 1600 г. кораб от **Холандия** пристига на брега на Тойого в префектура Оита (Япония). 2000 г. е паметна година както за Япония, така и за Холандия. Япония отбелязва 400-годишнината от първия контакт с Холандия. Чаят е изпратен до Амстердам от източноиндийска компания и се разпространява в цяла Европа. Той е въведен за първи път във **Франция** през 1635 г., в **Германия** през 1650 г. и в **Англия** през 1650 г. Сред всички европейски страни само Англия придава такова голямо значение на чая. Във Франция и Германия чаят никога не заменя известните им вино или бира. Скоро след като чаят стига до Германия, немски медик обвинява чая за „изсъхналия“ вид на китайците и възкликва: „Долу чая! Изпратете го обратно!“ В **Русия** чаят е въведен от азиатци, живеещи в Сибир. Фактът, че чаят се нарича „чай“ в Русия, разказва пътя, през който е изминал, за да стигне до там. Започва от Китай и от Монголия до Сибир.¹⁵⁴

Пристигайки в Европа, азиатските съдове за чай често са били променяни от европейските занаятчии, за да ги направят по-подходящи за западните вкусове. Китайската купа за чай и съответстващата ѝ чинийка по-долу ([Прилож. № 2](#)) са били изнесени в Холандия през края на 17-ти век, където са били боядисани в червено със сцени на лодка и риболов. Също помагат да се замаскират всякакви счупвания,

---

¹⁵⁴ Takahiro Moritake - „[Tea in Europe](#)“ 2020 г.

възникнали по време на пътуването.¹⁵⁵ Възходът на порцелановите изделия в Европа през XVIII век води до създаването на чаени сервизи с единен стил и декорация. Съвпадащият комплект чаени изделия бързо се превърна в символ на благородния живот. В същото време сервизите за чай започват да се украсяват с европейски дизайни, въпреки че все още е било обичайно чашите за чай да се правят без дръжки в имитация на азиатски купи за чай.

В **Италия** малка градина с Камелия отглежда чай в Тоскана от 80-те години на миналия век, но страната винаги е била по-голяма любителка на кафето и не е участвала във вълната от XVII век на „снизходително“ пиене на чай. Това е интересно, въпреки факта, че Марко Поло е пътувал много из Китай през 13-ти век, а италиански свещеници, адвокати, магистрати и философи говорят и пишат за китайското пиво по това време.¹⁵⁶

Испанците сигурно са знаели за чая през XVII век, тъй като все повече и повече пристигал в Португалия от Китай. Въпреки това, докато други европейски нации започваха да отглеждат чай в колониите си в Индия, Индонезия и Африка, Испания се фокусира повече върху отглеждането на кафе и какао в Латинска Америка. Когато дъщерята на Кралица Виктория, Принцеса Виктория Евгения, се омъжва за Алфонсо XIII от Испания през 1906 г., тя представя чая на испанския двор и той бързо е приет като предпочитана напитка от висшата класа. За съжаление, когато избухва гражданската война в Испания през 1936 г., всички луксове са премахнати от испанския живот и едва през 80-те години страната започва да се възстановява. Недостигът означава, че всеки наличен чай е с много лошо качество или всъщност изобщо не чай, а цикория.

България е номер едно производител на билки и подправки в Европа и още повече, че е в топ 3 производители в света! Смята се, че причината да не знаем за този факт е, че стоките се продават в толкова големи количества на големите фармацевтични, козметични и хранителни компании в тяхното сурово и неподправено състояние. България събира между 15 000 и 17 000 тона билки годишно, 90% от които се изнасят. Най-желаната билка е липа с около 12 000 тона, изнасяни всяка година.

---

¹⁵⁵ Nirmal Sethia Foundation – [“Tea Comes to Europe”](#) 2020 г.

¹⁵⁶ Jane Pettigrew - [„Quick Guide: A History of Tea in Europe“](#) 2015 г.

Подобно на силните вярвания зад традиционната китайска медицина, България също има страхотни познания за лечебните сили на родното си растение. Предава се от поколение на поколение и пиенето на билков чай като заместител на съвременната медицина е широко прието от много години.

Има специална дата, на която се берат билки и се смята, че те имат най-голяма сила именно в тази нощ. Тази дата е 24 юни – Еньовден. Легендата разказва, че в ранните сутрешни часове звездите слизат върху растенията, гаят ги със своята космическа енергия и им дават мощната си лечебна способност.¹⁵⁷

През 1700-те светът е по-глобализиран, отколкото когато и да било преди. Цялото земно кълбо е свързано с търговска мрежа, доминирана от Европа. Източноиндийската компания бързо се превърна в най-мощния монопол, който светът някога е познавал – а чайт беше основната му стока.

Заклучение

Известно е, че чайт е богат на аромат, има силно въздействие на вкусове и притежава красив чар, който датира от няколко века в един по-древен свят. От X век нататък чайт е износ от първостепенно значение за Китай: първо за други азиатски страни, а след това, започвайки през XVII век, за Европа. Търговци, мисионери и изследователи, пътуващи напред-назад между Европа и Ориента, се запознават с чаените традиции в Китай и Япония.

Оскъден и рядък продукт, чайт се консумира само от кралски особи и едва след откриването на повече видове чаени растения по време на династията Тан, чайт става достъпен за хора от по-ниските класове. През това време също започва да се разпространява познанието за чая - японски свещеници, учещи в Китай, носят чай обратно в домовете си и го споделят със своите събратя свещеници. Скоро се развива Японската чаена церемония, която превръща пиенето на чай в духовно преживяване. Днес Япония произвежда над 80 000 тона чай всяка година.¹⁵⁸

Азия е най-големият производител, доставящ 80-90% от целия чай, главно от Китай, Индия, Шри Ланка и Индонезия. През XIX век Китай вече не може да се справи

---

¹⁵⁷ Alena Booth - "[Interesting Facts About Bulgarian Teas & Herbs](#)" 2019 г.

¹⁵⁸ Zaynin Kanji – "[A Short History of Tea](#)" 2020 г.

с постоянно нарастващото западно търсене и през 1830 г. англичаните започват да развиват отглеждането на чай в други страни, предимно Индия.

Има три основни вида чай. Черният чай е напълно окислен и е най-популярният сорт в Европа и САЩ, зеленият чай - основен продукт в Ориента, не е окислен и има по-деликатен вкус, и чаят Улон, който е частично окислен и е кръстоска между други две по отношение на вкус и аромат. Какъвто и вид чай да предпочитат, различните страни имат своя собствена уникална традицията на пиене на чай.

На съвременния чай му се отдава напълно заслужена слава. Хората по целия свят се наслаждават ежедневно на евтин и лесно достъпен чай и се радват на разнообразието от чайове на пазара. Културното опознаване на непознатите държави също бива положително повлияно. Търговията с чай подкрепя безброй растящи икономики и подбирането на продуктите внимателно е много важен фактор за здравето и духовността на народа.

Използвани източници

1. Coffee Tea Warehouse - „[The History of Tea](#)“ 2016 г.
2. Няма конкретен автор - „Материя Медика на Шеннонг“ (神农本草经) 206 г. пр.н.е. – 220 г. сл.н.е.
3. Mark T. Wendell – “[The Origins and History of Tea](#)” 2020 г.
4. All About Green Tea – “[History of Tea](#)” 2018 г.
5. Wouter – „[Japanese Tea - Tea History in Japan](#)“ 2018 г.
6. Посолство на Япония в Република България – „[Чаена церемония](#)“ 2012 г.
7. “МАТЧА.БГ” ЕООД - „[Японската Чаена Церемония – История и Школи](#)“ 2017г.
8. Carolyn Chrisman - “[The Korean Way of Tea](#)” 2011 г.
9. Page and Jeanne Kaufman - „[History of Korean Tea](#)“ 2019 г.
10. Brother Anthony of Taize and Hong Kyuёong-Hee – „The Korean Way of Tea“ 2007г.
11. UK Tea and Infusions Association, - „[The History of Tea](#)“ 2019 г.
12. Takahiro Moritake - „[Tea in Europe](#)“ 2020 г.

13. Nirmal Sethia Foundation – [“Tea Comes to Europe”](#) 2020 г.

14. Jane Pettigrew - [„Quick Guide: A History of Tea in Europe“](#) 2015 г.

15. Alena Booth - [“Interesting Facts About Bulgarian Teas & Herbs”](#) 2019 г.

16. Zaynin Kanji – [„A Short History of Tea”](#) 2020 г.

Приложения

Приложение № 1 – Японска чаена церемония

**Приложение № 2 - Чаша и чинийка - внос от Китай, украсен в Холандия,
около 1730-1770 г.**

Тувинско гърлено пеене – произход и разпространение

Силвия Симеонова

Абстракт

The Tuvan throat singing is a phenomena, which should be examined and that is what is going to be done in this paper. Tuva is a small country but its throat singers are something bigger. This paper's aim is to explain what throat singing is and the origin of it. It will show its history, as well as how it is done by the singers. There are different types of throat singing that will be outlined as well. And last but not least, this paper will show how people "meet" with throat singing and what it had to be done to reach a bigger crowd.

Ключови думи

Throat singing, Tuva, origin

Увод

„Република Тува е страна, разположена между Сибир и Монголия, в чиито степи отекват звуците на бълбукащите реки, пасящите якове и вятърът, разстилащ се по широките равнини.“¹⁵⁹ Така бива описан този субект от Руската федерация, който може да притежава малка по площ територия, но е „гигант“ по отношение на изкусното майсторство на превъплъщение на човешкия глас в единствена по рода си мелодия, базирана на горепосочените звуци.¹⁶⁰ В настоящата разработка именно обект на разглеждане ще бъде тувинското гърлено пеене, носещо слава на страната и привличащо интереса на хиляди представители от различни държави, а по-късно включено в списъка за нематериално културно наследство на ЮНЕСКО.

Целта на изследването е да се обясни появата на този вид обертоново пеене и по какъв начин то успява да се разпространи. Това би било възможно, ако курсовата работа се фокусира върху разглеждането съответно на генезиса и начина на практикуване на това музикално явление, както и на различните стилове, посредством които се проявява то, за да се обясни самобитността му. Друга задача е да се проследи

---

¹⁵⁹ Luke Groskin, Aaron Johnson, „The Science of Tuvan Throat Singing“, „The Highs and the Lows of Tuvan Throat Singing“, 03/10/2017 -

<https://www.sciencefriday.com/segments/the-science-of-tuvan-throat-singing/>

¹⁶⁰ Jean Bublely, Alash, „Tuvan Throat Singing“, последно прегледан 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

как тувинското пеене става известно и по какъв начин успява да си спечели последователи по света.

Темата е от особена важност, тъй като обектът, който ще бъде разгледан, представлява националното нематериално богатство на една малка страна и неин отличителен белег пред света. В днешно време, когато глобализацията набира скорост, е повече от необходимо културно наследство да бъде съхранено, за да развива не само духовността на местното население, но и да разшири кръгозора на чужденците, решили да се запознаят с него. Отделно актуалността на темата/ и съответно на нейния предмет/ може да се докаже с организирането на фестивали в столицата на Тува, където освен класическото тувинско гърлено пеене се представят и модерни интерпретации, т.е. съчетаване с други стилове, което го развива, пречупва през перспективата на модерните стилове музика и го прави по-достъпно за публиката.¹⁶¹ Извън страната групата Алаш например до 2020 г. участва с турнета по света, за да разпространява културното богатство.¹⁶² Следователно темата е значима и позволява да се разгледа през призмата на настоящето, особено в сегашната ситуация, когато се изпитват ценностните устои на обществото и съхранението на идентичността на всяка страна.

За да се защити основната теза за ролята на тувинското гърлено пеене и важността на произхода и начините на разпространение, ще се използват няколко ключови метода, а именно - историческият подход /при разглеждане на генезиса на обекта/, аналитично-структурният подход /според който разглежданият феномен -тувинското пеене - следва да се раздели на няколко основни сегмента – начин на проявление и характеристика на стиловете, като посредством тях се получи информация за метода на функциониране на горепосоченият обект/ и логическия подход /посредством който ще се обясни как това музикално явление успява да съхрани и разпространи, за да запази същността си и до днес, но и да се комбинира с други стилове, така че да стане по-достъпно и модернизирано/.

Литературата, която е използвана, е на базата на резултати от проведени опити и изследвания / напр. Overtone focusing in biphonic tuvan throat singing, Christopher Bergevin, Chandan Narayan, Joy Williams, Natasha Mhatre, Jennifer KE Steeves, Joshua

---

¹⁶¹ Viktoria Mate, Mikko Heikinpoika, "Throat singing documentary" 2018- Khöömeizhi, 17.06.2018
<https://www.youtube.com/watch?v=csByFCBeAUc>

¹⁶² Jean Bublely, Alash, Tuvan Throat Singing, последно редактиран 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

GW Bernstein, Brad Story „Research Article Feb 12, 2020/, документални видео материали / напр. Viktoria Mate, Mikko Heikinpoika, Throat singing documentary 2018-Khöömeizhi, 17.06.2018/, публикации в научни журналы /Journal article ”Modern Tuvan Identity” Marina Mongush, Inner Asia Vol. 8, No. 2 (2006), pp. 275-296 (22 pages),Published by: Brill/ и т.н.

Същност

Изследователите, които са направили разработки по темата, се обединяват около формулировката, че тувинското гърлено пеене е вид обертоново пеене, практикувано от представителите на Тува, Монголия и Сибир. Нарича се *khoomei*¹⁶³. Терминът произлиза от *khoomii*¹⁶⁴ – от монголската дума за „гърло“, а в други източници се прави връзка с някои тюркски езици, където *hömey/ kömey* означава „ларинкс“, „гърло“. Може да се предположи, че с прото-монголската дума *koγul-aj*¹⁶⁵ е предшественик на съвременния термин.

Преди да се премине към по-задълбочено разглеждане на тувинското гърлено пеене, следва първо да се обясни по-общото – обертоновото. Това музикално явление е известно още като хармонично пеене. В един от източниците е поместена следната формулировка:”Обертоновото пеене е вокална техника, която създава впечатление за полифония чрез филтриране на отделни обертонове от звуковия спектър на гласа, като контролира резонансите във вокалния тракт по такъв начин, че те да се възприемат като отделни тонове.“ (Саус 2004) ¹⁶⁶ Или казано по друг начин това е вид хармонично

---

¹⁶³ *khoomei* - туванско: хөөмей, романизирано: хөөмей; монголско: хөөмий, романизирано: khöömii

¹⁶⁴ Guilia Vincenzi, Sounds of Nature: Throat Singers of Tuva 2013-2019
<https://www.pilotguides.com/articles/throat-singers-of-tuva/>

¹⁶⁵ StarLing database server, „Mongolian etymology“, Copyright 1998-2003 by S. Starostin;CGI scripts, Copyright 1998-2003 by G. Bronnikov,
https://starlingdb.org/cgi-bin/response.cgi?root=config&morpho=0&basename=%5Cdata%5Calt%5Cmonget&first=1&off=&text_proto=*ko%C9%A3ul-aj&method_proto=substring&ic_proto=on&text_meaning=&method_meaning=substring&ic_meaning=on&text_rusmean=&method_rusmean=substring&ic_rusmean=on&text_wmo=&method_wmo=substring&ic_wmo=on&text_mmo=&method_mmo=substring&ic_mmo=on&text_hal=&method_hal=substring&ic_hal=on&text_bur=&method_bur=substring&ic_bur=on&text_kal=&method_kal=substring&ic_kal=on&text_ord=&method_ord=substring&ic_ord=on&text_dun=&method_dun=substring&ic_dun=on&text_bao=&method_bao=substring&ic_bao=on&text_dag=&method_dag=substring&ic_dag=on&text_yuy=&method_yuy=substring&ic_yuy=on&text_mgr=&method_mgr=substring&ic_mgr=on&text_mogh=&method_mogh=substring&ic_mogh=on&text_reference=&method_reference=substring&ic_reference=on&text_any=&method_any=substring&sort=proto&ic_any=on Copyright 2005-2014 by Phil Krylov

¹⁶⁶ Саус, „WHAT IS OVERTONE SINGING?The art of singing two notes at the same time“ The first version of this article was published in 2000, the first WordPressverion on 8/3/2013.
https://www.oberton.org/en/overtone-singing/what-is-overtone-singing/?fbclid=IwAR3bjBorDJI_p23GhSoWnkZJMjHeIVXOAb2taUm9UC4CsXsMFgSjKx1uLhw

пеене, при което изпълнителят прави промяна в резонансите, създадени в гласовия апарат, за да се създаде височина над основния тон като честотата при пеенето е константна.

Конкретно вече за тувинското гърлено пеене е упоменато следното: “ Певците могат да произведат два или три, понякога дори четири тона едновременно. Ефектът е сравнен с този на гайда. Певецът започва с т. нар. „нисък тон“. След това, чрез фини манипулации на вокалния си тракт и при по внимателно слушане, той разбива звука, като усилва един или повече обертона достатъчно, за да могат да се чуят като допълнителни тонове, докато тонът продължава с по-ниска сила на звука. Въпреки това, което може да подсказва терминът, гърленото пеене не напряга гърлото.“ (Алаш,2006)¹⁶⁷. Специално този тип пеене се отличава с особена сложност при наслагването на тоновете и стилистиката на изпълнението и именно затова е толкова важно да се запази и разпространи за следващите поколения. Интересно е да се проследи какъв е генезисът на това музикално явление и какви са били факторите, довели до появата му.

Произход

„От върха на един от скалистите откоси, които пресичат южносибирските пасища и тайгите от Тува, първото впечатление е за чиста тишина, необятна като самата земя.... Мълчанието се разтваря във фина симфония от бръмчене, блеене, бълбукане, цвъртене, подсвиркане –нашата звукоподражателна стенография за звуците на насекоми, зверове, вода, птици, вятър. Полифонията се разгръща бавно, цветовете и ритмите му на свой ред се заглушават и отекват, докато заливат променящия се контур на земята.“¹⁶⁸ Посредством цитирания откъс от изследването на Левин (1999) и Едгертон (1999) може да се стигне до заключението, че географското положение на Тува носи голям принос за възникването по-късно на тувинското гърлено пеене. Земите в тази част от Централна Азия са били заселени от номадски народи, чиито начин на живот е бил тясно свързан с природата и благодарения на това са установили спиритуална връзка с нея. В разработката на Левин (1999) и Едгертон (1999) е посочено, че в Тува съществуват легенди за произхода на това музикално явление,

---

¹⁶⁷ Jean Bublely, Alash, „Tuvan Throat Singing“, 2003 - 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

¹⁶⁸ Author(s): Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton „THE THROAT SINGERS OF TUVA“, Source: Scientific American , Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87; Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26058408>

според които историята на гърленото пеене е стара и хората преди стотици години са успели да го усвоят. Най-първите певци се стараели да подражават на звуците на природата, отличаващи се с тоналност, тембър и специфична хармония, кореспондираща например на шума на водата или на подухващия вятър. Това е една от причините, поради която изпълнението на песните се извършва на открито, където има достатъчно място звукът да се разпространи в своята пълнота. От друга страна, пастирската музика е силно повлияна от анимизма - система от вярвания, при която се счита, че природните явления, растенията, животните и т.н. притежават душа или пък във всяко едно от тях са се вселили духове. Също така се смята, че тази одухотвореност на предметите се постига отвъд физичните им параметри - чрез звуците, които издават. Шумът на реката, ехото, носещо се от планината, свистенето на вятъра са именно примери за това. Според вярванията чрез имитирането или т.нар. мимезис ¹⁶⁹ хората биха могли да усвоят тази духовна енергия. В статията от Левин (1999) и Едгертон (1999) са обобщени факторите, довели до разпространението на тувинското гърлено пеене сред тамошните пастири, а именно – съчетанието между културата на народа и земите, които населява – „от една страна, анимистичната чувствителност към тънкостите на звука, особено неговия тембър, а от друга-способността подсилените хармонии да се проектират над широкия открит пейзаж на степта“.¹⁷⁰ Или обобщено казано тувинското гърлено пеене е възникнало като подражание на звуците на природата, породено от горепосочените фактори.

Съществува и още една тувинска легенда за гърленото пеене, свързана с водопада над Буянт Гьол /р. Елен ма територията на Тува/. Според нея от това място се носели хармонични звуци, които са привличали елените в околността. Мистична мелодия, отличаваща се със забележителната си структура, се среща за първи път точно на това място и се предполага, че е прародител на пеенето, което е познато днес.

В други източници се посочва, че произходът на това музикално явление се корени в състезания по надпяване, организирани от пастирите. Те се съревновавали чии глас ще се разпростре най-далеч, което по-късно води и до годишно надпревари.¹⁷¹ За да се проведат те, е било нужно да се намерят подходящи склон, река или степ, което

¹⁶⁹ Мимезис - подражание

¹⁷⁰ Author(s): Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton „THE THROAT SINGERS OF TUVA“ , Source: Scientific American , Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87; Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. Stable URL: <https://www.istor.org/stable/10.2307/26058408>

¹⁷¹ Guilia Vincenzi, „Sounds of Nature: Throat Singers of Tuva „2013-2019 <https://www.pilotguides.com/articles/throat-singers-of-tuva/>

спомага за „разгръщането“ на звука по най-добрия начин. Оттук може да се заключи, че съществува тясна връзка между *khoomi* и пастирският анимизъм от Древността.

Подобна древна традиция би се запазила трудно в променящия се свят, затова е любопитно да се проследи по какъв начин се съхранява до ден днешен. Земята на днешна Тува бива заселена през епохата на каменната ера, като по-късно хората започват да се занимава със скотовъдство, а основната религия както се посочва от Константинос Зорбас (2015)¹⁷² са шаманизмът и тибетският будизъм. Шаманизмът и гърленото пеене са съществували в един времеви отрязък и са били тясно свързани. Така можем да нанесем горе посочените събития на линията на времето и те да служат като отправна точка за проследяване на по-нататъчното развитие на това явление.

Историята доказва, че Тува е изминала не лек път като се има предвид монголското нашествие през 1207 г., присъединяването към Китайската империя от 1757 до 1911, но най-силно влияние оказва анексирането от Съветския съюз през 1944г.¹⁷³ „По време на този период будизмът и шаманизмът в Тува са представени като реликви от миналото.“(Монгуш,2006)¹⁷⁴. Същата е участта и на анимизма и гърленото пеене, които остават на заден план пред режима. Свободното им практикуване е силно затруднено, макар че в известна степен географското положение е от помощ и отдалечеността от градската среда оказва роля за консервирането на традицията. Налагането на режима и натискът му предизвикват следното: „След разпадането на СССР тувинците преминават през период на радикална реакция срещу съветските норми. Усещайки, че са погребани под останките на съветската власт, тувинците започват усилено да търсят ценности и стремежи“(Монгуш,2006).¹⁷⁵ И именно в този дух тувинското пеене се възвръща отново като символ на страната и спомен за древната култура. През 1999г. се сформира групата Алаш под името *Changy-Kaya*, която през 2006г. свири в Америка.¹⁷⁶ В разрез с традицията, че гърленото пеене трябва да се изпълнява от мъже и ако жена го практикува съществува риск при бременността, през

---

¹⁷² Konstantinos Zorbas „The origins and reinvention of shamanic retaliation in a Siberian city (Tuva Republic, Russia)“, Journal of Anthropological Research Vol. 71, No. 3 (FALL 2015), pp. 401-422 (22 pages)
Published by: The University of Chicago Press

¹⁷³ Amy Tikkanen, „Tyva“, 2019, <https://www.britannica.com/place/Tyva>

¹⁷⁴ „Modern Tuvan Identity „Author(s): MARINA MONGUSH, Source: Inner Asia , 2006, Vol. 8, No. 2 (2006), pp. 275-296, Published by: Brill Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/2361511>

¹⁷⁵ MARINA MONGUSH „Modern Tuvan Identity „Author(s):, Source: Inner Asia , 2006, Vol. 8, No. 2 (2006), pp. 275-296, Published by: Brill Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/2361511>

¹⁷⁶ Jean Bublely, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

1998г. на сцената се появява групата „Тува Кузу“, чиито членове са само жени. Те жънат успехи и популярност като единствения женски ансамбъл, който може да изпълни всички видове тувинско гърлено пеене. Или обобщено казано от 90-те години насам това музикално явление претърпява развитие и започва да се разпростира извън границите на страната с цел да привлече нови почитатели .

Изводът, който може да се изведе от тази част на разработката, е, че тувинското гърлено пеене е музикално явление, възникнало преди стотици години, което носи в себе си анимистичния дух и успява след толкова време и препятствия да запази своята оригиналност и по-късно да я предаде на света като нематериално богатство.

Проявление

Несъмнено възникват въпросите какво е естеството на проявлението на гърленото пеене и какви отличителни характеристики притежава, за да бъде счтено като културно наследство.

За да се изгради въобще перцепцията за толкова прецизно пеене е нужно първо да се даде информация как тувинците възприемат звука. Според официалната страница на групата „Алаш“ за тувинското ухо е красив не един чист, непримесен звук, а по-скоро такъв, който съдържа и допълнителни височини, леко бръмчене и т.н., за да се създаде една по-богата текстура. Колкото по-сложен и многопластен е той, толкова по-добре. За обикновените слушатели звуците се сливат заедно и не се прави разграничаване. Това е така, защото тувинските певци имат силен контрол при оформянето на гласовия си тракт, за да фокусират тясно хармоничните тонове (или обертоните), които гласните им струни създават. Всеки път, когато се създава някакъв музикален тон, в процеса са намесени и обертоновете. Тувинските изпълнители на гърлено пеене чрез различни техники правят така, че единият от тези обертонове да звучи по-силно и другите съответно да бъдат приглушени от него¹⁷⁷

Много учени правят изследвания, за да разгадаят как е възможно да се постигне такава прецизност при толкова сложна певческа техника. Едно от тях е на университета Йорк и университета в Аризона. Според Кристофър Бергевин изпълнителите успяват едновременно да произведат два тона, което е нетипично за

---

¹⁷⁷ Jean Bublely, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

нормалната реч.¹⁷⁸ Той и колегите му откриват, че тувинските певци успяват по изключително сложен начин да постигнат свиване на вокалния тракт на две места – първото е в предната част на устата, посредством езика, а второто в задната част на гърлото. Така се създава този „двоен звук“. Мхатре, която е част от екипа и е световен експерт в акустичната и вибрационна комуникация споделя следното: “В биоакустиката морфологията може да бъде много мощна при производството на неочаквани ефекти и затова изобразяването и разбирането на вокалния тракт е една от основните ни цели“. Тоест биоакустиката участва получаването на звука. Резултатите, които дава изследването са, че с помощта на вибрирането на гласните гънки се издава звук. Неговата височина се определя от скоростта на вибрация на гласните струни. Благодарения на тях се получават т.нар. хармонии – „обертонове“, а езикът и устата участват в оформлението им като създават резонанси на честотите, наречени форманти. Друго, на което се обръща внимание, е, че гласните в човешката реч се определят от първите 3 форманта – F1, F2 и F3. Те се различават, но майсторството на тувинците се крие в това, че сливат много от тях, за да създадат една уникална по рода си мелодия.¹⁷⁹

Друг изследовател е д-р Арън Джонсън /логопед/, който прави своите наблюдения с помощта на специална апаратура и се опитва да разкрие как от баритон могат да се получат сопранни обертонове. Той обяснява подобно на горното изследване за наличието на двете торбички/вокалните гънки/ в ларинкса и за въздуха, който ги кара да вибрират. Промяната в скоростта влияе на височината на тона. По отношение на ролята на устните и езика изводите, до които стига логопедът, съвпадат с тези на Кристофър Бергевин и екипа му. Но изследването на д-р Джонсън се отличава с това, че дава допълнителна информация за едно специално пространство в ларинкса, точно над вокалните гънки. Въпросното образуване е със специфична конструкция, която е причината за увеличаването на високите хармонични тонове. И така отново с помощта на апаратура се стига до извода за стабилен тон. След като се установи дължината и формата на вокалния тракт, а другият - певецът променя и засилва чрез промяна на дължината и формата на вокалния тракт.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ Вж. приложение номер 1

¹⁷⁹ Jeff Renaud Researchers solve mystery of Tuvan throat singing

„An international research team has uncoupled the mystery of how Tuvan throat singers produce distinctive sounds in which you can hear two different pitches at once – a low rumble and a high whistle-like tone.“; By, March 10, 2020

<https://news.westernu.ca/2020/03/researchers-solve-mystery-of-tuvan-throat-singing/>

¹⁸⁰ L Luke Groskin “ The Science of Tuvan Throat Singing” 03/10/2017

<https://www.sciencefriday.com/segments/the-science-of-tuvan-throat-singing/>

Още по-детайлно обяснение е поместено в разработката на Едгертън и Левин от 1999г., където се прави подробна разбивка за биологичното устройство на вокалния тракт, сегментите, формиращи звука, обяснение на музикалните хармонии както и начина, по който човек може да контролира тялото си, за да стане изпълнител на гърленото пеене / като според тях е нужен добър контрол над гласовите органи и много упражнения, за да се постигне желания ефект и няма връзка с произхода на изпълнителя/.¹⁸¹

Казано накратко, техниката на гърлено пеене е особено сложна и е трудно да се постигне такава прецизност по отношение на задържането на един основен тон и чрез свиване и допълнително участие на други елементи в устната кухина да се издават по още няколко. Това доказва майсторството и самобитността на музикалното явление и обяснява защо е нужно да бъде запазено то и разновидностите му за бъдещите поколения.

Видове гърлено пеене

Само по себе си гърленото пеене е неповторимо в своето естество, но още по-интересни за разглеждане са и различните видове, които са се образували.

Khoomei или още *Xöömei* се счита за най-разпространения стил пеене. Терминът се използва и за общото название на тувинското гърлено пеене. Според Алаш мелодията на този стил наподобява по звучене „вятър, минаващ покрай скалите“- със среден диапазон, над основната височина.¹⁸² Левин(1999) и Едгертон(1999) описват в изследването си методи, чрез които певците променят така вокалния си апарат, че да достигнат до желаната от тях мелодия. Специално за *Khoomei* е описано, че изпълнителите придвижват езика си напред, най-ниският формант пада, а вторият се покачва. След това под много внимателен контрол при разделянето на формантите, може да се извърши настройка на отделните хармонията, като така в резултат се получава типичният за този стил подсилване на няколко тона едновременно.¹⁸³

---

¹⁸¹ Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton The throat singers of Tuva "Author(s) Source: Scientific American, Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87 Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26058408>

¹⁸² Jean Bublely, Alash, Tuvan Throat Singing, последно редактиран 2021 https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

¹⁸³ Author(s): Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton „THE THROAT SINGERS OF TUVA“ , Source: Scientific American, Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87; Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26058408>

Khorekteer или още „гърдния глас“, често се комбинира с други стилове като горепосоченият. Може също да се използва като събирателен термин за всички видове гърлено пеене. При изпълнение се усеща напрежение в областта на гърдите.¹⁸⁴

Sygyt е в букв. превод „свирене“. Изпълнителите от Алаш дават информация за него, че е висок писклив стил, издиращ се над главния фундамент. Напомня на летен бриз или песента на птиците.¹⁸⁵ Левин(1999) и Едгертон(1999) описват, че за да се възпроизведе този толкова сложен звук е нужно върхът на езика да е позициониран зад горните зъби, а средната му част да се повиши, за да модулира високите хармонии. Освен това при изпълнението леко се отварят устните, за да е прецизно изпълнен основният тон.¹⁸⁶

Kargyraa е стил, който се отличава с дълбоко звучене. Тувинските изпълнители споделят, че при този вид пеене има както високи обертонове, така и ниски подтонове („ръмжащи“). Мелодията се асоциира с “ виеща зима“ или „плачът на камила, която е загубила малкото си“. ¹⁸⁷ Левин(1999) и Едгертон(1999) разкриват, че методът, който певците трябва да приложат, за да изпълнят този вид пеене, е с отваряне на устата при точните тонове. Акустичният ефект служи за свиване на вокалния тракт, повишавайки честотата на първия формант. Най-горната хармония е силно ограничена. В зависимост от големината на фундамента, певецът може да изолира до 12 хармония. Тувинците проявяват майсторство като се прави комбинация на тази техника с втори вокален източник. ¹⁸⁸Така подсилването на хармониите достига чак до 43, което е повече от впечатляващо. Този стил се дели на два вида –dag/планина/ и хову /степ/.

Други по-известни стилове са *Borbangnadyr* и *Ezenggileer*. Първият се описва като разкрасяване на *Sygyt* или *Xöomei* с допълнителни ефекти на заобляне или дори търкаляне и бързо променящи се хармонични тонове. Напомня бълбукащ поток или на

---

¹⁸⁴ Alash – Kongurei 31.10.2007 г. <https://www.youtube.com/playlist?list=PL962EFF219858195F>

¹⁸⁵ Jean Bublely, Alash, Tuvan Throat Singing, последно редактиран 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

¹⁸⁶ Author(s): Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton „THE THROAT SINGERS OF TUVA“ , Source: Scientific American , Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87; Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. Stable URL: <https://www.istor.org/stable/10.2307/26058408>

¹⁸⁷ Jean Bublely, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

¹⁸⁸ Author(s): Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton „THE THROAT SINGERS OF TUVA“ , Source: Scientific American , Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87; Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. Stable URL: <https://www.istor.org/stable/10.2307/26058408>

звука на бързей. Вторият стил се отличава с това, че добавя орнаментика към *Sygyt* или *Xöötei* под формата на пулсиращ ритъм. Напомня на шума от конна езда.¹⁸⁹

Разбира се, съществуват и още много различни стилове, а в последно време често се наблюдава съчетаване и с други типове музика, за да се разнообрази традицията и да бъде достъпна за публиката.

Разпространение

Интересно е да се проследи по какъв начин тувинското пеене успява да се разпространи, за да си спечели почитатели и да получи признание на световните сцени. Както стана ясно по-горе в изследването, практикуването на пеенето е продължавало дълго време и се е предавало през годините от поколение на поколение до анексирането на страната. През 20-ти век се наблюдава изолация, породена от режима, който навлиза и ограниченията на пътуванията. Това освен, че оказва негативно влияние върху изконните традиции и вярвания на Тува, пречи на чужденците да я посетят и опознаят. Въпреки това през 80-те години Ричард Фейнман и Ралф Лайтърн успяват да се отправят на пътуване до тази далечни земи и се превръщат в първите почитатели на гърленото пеене. Благодарение на тях страните от Европа и както и Америка научават за това музикално явление и интересът към него започва да се покачва.¹⁹⁰ В статията си „Хуун-Хуур-Ту Шум ветра и рев изюбря...“ Петров Аркадий Евгениевич споделя следното: „Тук Левин срещна четирима музиканти - групата Кунгуртук - които му изпяха гърлени песни в стиловете *khoomei* и *kargyгаа*... Левин беше толкова увлечен от всичко това, че веднага покани ансамбъла в САЩ. През 1993 г. излезе запис на групата, направен в Лондон, който по това време е променил името си на *Huun-Huur-Tu* (в превод: „разделяне на слънчевата светлина на много разминаващи се лъчи“).¹⁹¹ Славата им се разпространява още повече с помощта на номинирания за награда филм „Genghis Blues“, разказващ история на слеп американец, който за пръв път чува тувинското гърлено пеене, опитва се да го научи самостоятелно и след това отпътува към Тува.¹⁹² Това както и много други фактори /например възможността да се пътува

---

¹⁸⁹ Jean Bubleу, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2022
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

¹⁹⁰ Jean Bubleу, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

¹⁹¹ Петров Аркадий Евгениевич, „Хуун-Хуур-Ту Шум ветра и рев изюбря...“, декември 2004 <https://www.gradsky.com/glossar/hunhurtu.shtml>

¹⁹² Jean Bubleу, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

по-свободно/ събужда желанието у хората да посетят страната или да започнат проучвания за нея. Ричард Фейнман описва приключенията си в Тува в „Tuva or Bust”¹⁹³, а Теодор Левин написва книга по-късно, запознаваща читателите с номадските народи и музикалната им традиция.¹⁹⁴ И двете произведения информират за съществуването на далечната страна и самобитната култура, която притежава. От тук нататък с напредването на времето и усъвършенстването на технологиите, изследователите могат да направят и нужните проучвания, за да разгадаят как е възможно подобно явление да се прояви, тъй като както стана ясно то се отличава по сложност и рядкост, както правят и по - рано споменатите учени като напр. учените от университета Йорк и университета за комуникации.¹⁹⁵ След като пътуването вече не е ограничено от режима много хора успяват да посетят страната и да се насладят на прекрасната природа и култура и след това да разпространят информация за нея ^{196/} катонапр. Ерван Пенсек/.И така с помощта на интереса на чужденците към културата в тази част на света и по-късно, благодарения на публикациите им, Тува и по-специално гърленото пеене се популяризира и успява да се разпространят сред голяма маса хора.

Друг начин, чрез който останалата част от света да се запознае с това музикално явление е посредством групите, изпълняващи тази музика и по-точно концертите им в чужбина. Както стана ясно страната е отдалечена и заради географското си положение не е особено лесна дестинация. Затова Тува така да се каже „изнася културата си навън“. Групата „Хуун-Хуур-Ту“ е извървяла дълъг път като с помощта на Левин успява да запише песни в Лондон и оттам насетне да започне да се развива. Работили са съвместно с Франк Запа, Квартет Кронос както и с българската певческа група „Ангелите“.¹⁹⁷ Освен издаването на албуми, те имат и много сценични

---

¹⁹³Richard Feynman” Tuva or Bust!” Richard Feynman's Last Journey Paperback – June 17, 2000 <https://www.amazon.com/Tuva-Bust-Richard-Feynmans-Journey/dp/0393320693>

¹⁹⁴ Theodore Levin, Where Rivers and Mountains Sing: Sound, Music, and Nomadism in Tuva and Beyond Paperback – November 15, 2010, <https://www.amazon.com/Where-Rivers-Mountains-Sing-Nomadism/dp/0253223296>

¹⁹⁵ Sandra McLean, York University, and Mikayla Mace, University Communications „Researchers Solve Mystery of Tuvan Throat Singing In Tuvan throat singing, dual tones are produced simultaneously. The unique style of singing originated in central Asia, where Tuvans have been practicing for generations.; March 10, 2020 <https://news.arizona.edu/story/researchers-solve-mystery-tuvan-throat-singing>

¹⁹⁶ Ерван Пенсек“ Посетих Тува, географският център на Азия, и останах ОЧАРОВАН“ 01 ДЕК 2021 <https://bg.rbth.com/travel/337262-tuva-pateshestvie>

¹⁹⁷ https://www.youtube.com/watch?v=gbUJy9_n9Hs

изяви в страни от цяла Европа/ Германия, Дания, Нидерландия и т.н./ като дори им предстои концерт в Швеция на 08.03.2022г.¹⁹⁸

Алаш е другата известна група, практикуваща тувинско гърлено пеене. На официалната страница на групата е споделена информацията от създаването до участието на американска сцена през 2006г. Те също свирят като съчетават традиционната музика с други жанрове като джаз, фюжън/ с Бела Флек и Флекстънс/ , както и в съвместен проект с композитора Остин Уинтъри. Наградите, които спечелват, са от симпозиумите през 2004 и 2008., както и първа награда в общоруския национален конкурс за оркестри и ансамбли. От първото им турне в Америка през 2006г. до 2020г., групата участва в безброй фестивали и участва на много сцени – в Мексика, страните от Централна Азия, САЩ и т.н. и се среща с известни личности като Далай Лама през 2014 .¹⁹⁹

И накрая, но не на последно място, следва да се назове и ансамбъла Тува Кузу или “Дъщерите на Тува“. Както вече се спомена, жените са били ограничавани да участват в гърленото пеене, затова те са го практикували само за забавление на децата. Формацията се създава през 1998г.и започва да пее пред европейска, японска, а по-късно и американска публика. Песните им съдържат истории за жените и живота им, за земята и т.н. По-късно биват получават признание на един от фестивалите в Тува . Организирант много турнета в Корея, Тайван, Япония, Европа и т.н.

Или казано накратко, създаването на горе споменатите ансамбли е от особено голямо значение, тъй като с тяхната помощ хората могат да се докоснат до тувинското гърлено пеене без географското положение вече да влияе. Така с концерти и международни турнета един далечен и непознат сват осезателно се доближава и влиянието му при директен контакт с публиката се засилва неимоверно.

Още един вариант, чрез който страната може да увлече публиката по този вид пеене, е като организира концерти на собствена територия. Така се привличат повече туристи, а и повече участници, които биха искали да пробват да изпълняват гърленото пеене. Като пример може да послужат документалните кадри на Мико Хейкинпойка,

¹⁹⁸

https://www.bandsintown.com/a/47038-huun-huur-tu?fbclid=IwAR3IzqPykgIq07evj7J5EmbAv0QMszoCBTKQ-Uis4f_zFB-SZO56qLtUmfQ

¹⁹⁹ Jean Buble, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2022
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm

който през 2018г. участва на подобно мероприятие, където освен класическото гърлено пеене/ солово и ансамбли/ има и категория за модерни интерпретации, където той включва бийтбокс в изпълнението си. Броят на участниците е повече от впечатляващ като след това, надвечер, се извършва шамански ритуал под съпровод на инструменти като – игил, дошпулур, кенгире и други, които със сигурност оказват силно въздействие върху публиката. Видео материалът е изключително зареждащ и във всеки случай това е една успешна стратегия на Тува - не само да изпраща своите групи в чужбина, но и самата тя да привлича чужденците, които да се любуват на прекрасната гледка и истински да усетят духа на мястото и на традициите му, за да могат след това те , както в случая да разкажат за видяното и така да увлекат повече хора.²⁰⁰

В обобщение на тази част си трябва да се каже, че Тува се справя по чудесен начин с това да разпространи нематериалното си богатство с останалия свят. Благодарение на чужденците и на собствени сили, тя успява да се популяризира и да трупа все по-голяма публика.

Заклучение

Като извод може да се изведе, че тувинското гърлено пеене е едно явление, което е единствено по рода си и заслужава да бъде детайлно разглеждано. На първо място формулировката му предизвиква интерес у читателя и привлича вниманието, тъй като отвежда първо до географските ширини, където се практикува, а след това до начина на проявление. Що се отнася до произхода му, в настоящата курсова работа се установи, че той базиран на местни и легенди и вярвания и най вече в основите му лежи мимезиса или още подражанието. През годините се е разпространявал главно сред мъжете като е имал тясна връзка с шаманските обичаи, понеже и двата обекта са тясно свързани с природата и анимизма. Макар многото нашествия и нелеките препятствия, пред които се изправя, тувинското гърлено пеене остава силно свързано със същността на обществото и е заложено дълбоко в самосъзнанието му. По-късно, когато ситуацията вече позволява, то започва много по-активно да се проявява чрез появата на групи, които да го разпространяват и представят пред света. Самото то, както беше подчертано не веднъж е постижимо чрез прилагането на сложни техники в гърления тракт и точните и прецизни методи, посредством които се достига спазването

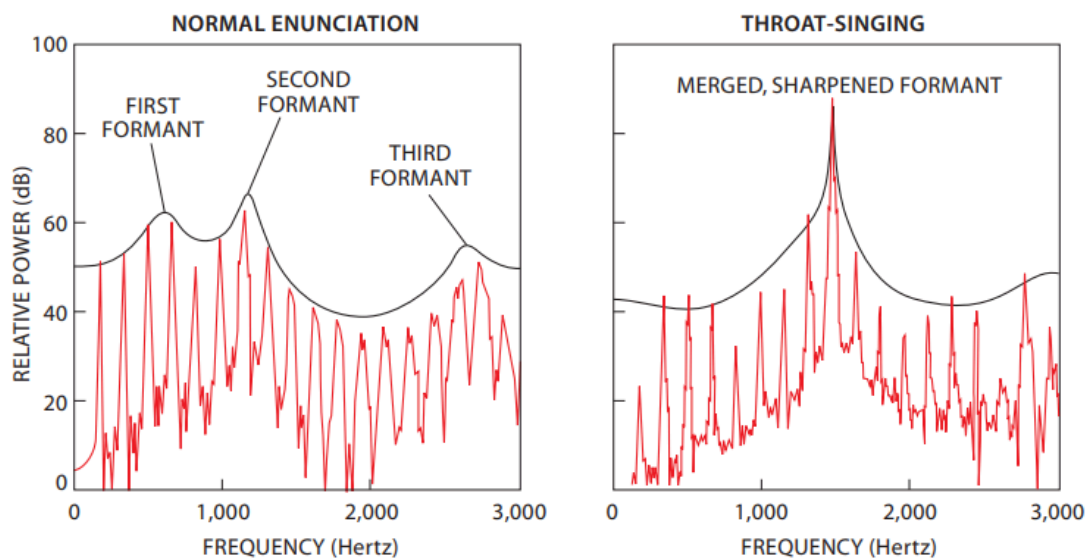
²⁰⁰ Mikko Heikinpoika , Throat singing documentary –Khöömeizhi 2018
<https://www.youtube.com/watch?v=csByFCBeAUc>

на един нисък тон и наслагването на обертоновете на него. С тази основа изпълнителите успяват да създадат различни стилове, различаващи се не само по звучене, но и по символиката във всеки един от тях. Оттам насетне разпространението на това музикално явление се осъществява по различни начини – било то с помощта на изпълнителите или на самата публика. Това, което е сигурно е, че то продължава и под една или друга форма ще достига до онези, които искат да му се насладят.

В заключение музикалното явление тувинско гърлено пеене се слави със самобитността и новаторството при изпълнението си и със сигурност ще продължи да се развива и за в бъдеще, докато в същото време запази изконната си форма и природния дух, заложен в него.

Приложение

Приложение 1 SOUND SPECTRA show the difference between normal enunciation of the vowel /a/ in "hot" (left) and throat-singing (right) THE THROAT SINGERS OF TUVA Author(s): Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton Source: Scientific American , Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87 Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26058408>

SOUND SPECTRA show the difference between normal enunciation of the vowel /a/ in "hot" (left) and throat-singing (right). In both cases the power is concentrated at distinct frequencies—the harmonics produced by the vocal folds (red). When harmonics align with the formant frequencies of the vocal tract (black), they gain in strength.

Библиография

Онлайн източници

Публикации в журнали и статии

- Christopher Bergevin Is a corresponding author, Chandan Narayan, Joy Williams, Natasha Mhatre, Jennifer KE Steeves, Joshua GW Bernstein, Brad Story Is a corresponding author Physics and Astronomy, York University, Canada; Centre for Vision Research, York University, Canada; Fields Institute for Research in Mathematical Sciences, Canada; Kavli Institute of Theoretical Physics, University of California, United States; Languages, Literatures and Linguistics, York University, Canada; York MRI Facility, York University, Canada; Biology, Western University, Canada; Psychology, York University, Canada; National Military Audiology & Speech Pathology Center, Walter Reed National Military Medical Center, United States „Overtone focusing in biphonic tuvan throat singing“ Research Article Feb 12, 2020 <https://elifesciences.org/articles/50476>
- MARINA MONGUSH „Modern Tuvan Identity“, Inner Asia, Vol. 8, No. 2 (2006), pp. 275-296(22pages) Published by: Brill https://jstor.uni-sofia.bg/stable/23615113?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=tuvan+throat+singing&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dtuvan%2Bthroat%2Bsinging%26so%3Drel%26efqs%3DeyJjdHkiOlsiYW05MWNtNWhiQT09Il0sImRpc2MiOltdfQ%253D%253D&ab_segments=0%2FSYC-6168%2Ftest&refreqid=fastly-default%3Afl1d5ca56dc1fb38d00cb1871a6f025ee&seq=17#meta_data_info_tab_contents
- Sandra McLean, York University, and Mikayla Mace, University Communications „Researchers Solve Mystery of Tuvan Throat Singing“ March 10, 2020 <https://news.arizona.edu/story/researchers-solve-mystery-tuvan-throat-singing>
- STEPHANIE BOUCHARD STAFF WRITER „Throat singers use their voices in way that ‘really gets to you’“ Posted February 25, 2010

https://www.pressherald.com/2010/02/25/throat-singers-use-their-voices-in-way-that-really-gets-to-you_2010-02-24/

- Jeff Renaud „Researchers solve mystery of Tuvan throat singing“ March 10, 2020 <https://news.westernu.ca/2020/03/researchers-solve-mystery-of-tuvan-throat-singing/>
- ЕРВАН ПЕНСЕК „Посетих Тува, географският център на Азия, и останах ОЧАРОВАН“ , 01 ДЕК 2021 <https://bg.rbth.com/travel/337262-tuva-pateshestvie>
- Guilia Vincenzi, Sounds of Nature: Throat Singers of Tuva 2013-2019 <https://www.pilotguides.com/articles/throat-singers-of-tuva/>
- Theodore Levin, Where Rivers and Mountains Sing: Sound, Music, and Nomadism in Tuva and Beyond Paperback – November 15, 2010, <https://www.amazon.com/Where-Rivers-Mountains-Sing-Nomadism/dp/0253223296>
- https://starlingdb.org/cgi-bin/response.cgi?root=config&morpho=0&basename=%5Cdata%5Calt%5Cmonget&first=1&off=&text_proto=*ko%C9%A3ul-aj&method_prot_o=substring&ic_proto=on&text_meaning=&method_meaning=substring&ic_meaning=on&text_rusmean=&method_rusmean=substring&ic_rusmean=on&text_wmo=&method_wmo=substring&ic_wmo=on&text_mmo=&method_mmo=substring&ic_mmo=on&text_hal=&method_hal=substring&ic_hal=on&text_bur=&method_bur=substring&ic_bur=on&text_kal=&method_kal=substring&ic_kal=on&text_ord=&method_ord=substring&ic_ord=on&text_dun=&method_dun=substring&ic_dun=on&text_bao=&method_bao=substring&ic_bao=on&text_dag=&method_dag=substring&ic_dag=on&text_yuy=&method_yuy=substring&ic_yuy=on&text_mgr=&method_mgr=substring&ic_mgr=on&text_mogh=&method_mogh=substring&ic_mogh=on&text_reference=&method_reference=substring&ic_reference=on&text_any=&method_any=substring&sort=proto&ic_any=on - речник
- Richard Feynman” Tuva or Bust!?” Richard Feynman's Last Journey Paperback – June 17, 2000 <https://www.amazon.com/Tuva-Bust-Richard-Feynmans-Journey/dp/0393320693>
- “Konstantinos Zorbas” JOURNAL ARTICLE“THE ORIGINS AND REINVENTION OF SHAMANIC RETALIATION IN A SIBERIAN CITY (Tuva Republic, Russia)”
- Journal of Anthropological Research Vol. 71, No. 3 (FALL 2015), pp. 401-422 (22 pages) Published by: The University of Chicago Press https://jstor.uni-sofia.bg/stable/44503913?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=tuva+religion&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dtuva%2Breligion%26filter%3D%26so%3Drel&ab_segments=0%2F5YC-6168%2Ftest&refre

[qid=fastly-default%3A0313061af6f2d56ce5ea7747fa7ebb3d&seq=1#metadata_info_tab_contents](#)

- Jean Bublely, Alash, Tuvan Throat Singing, последно прегледан 2021
https://www.alashensemble.com/about_tts.htm
- Петров Аркадий Евгеньевич «Хуун-Хуур-Ту»:Шум ветра и рев изюбря... декабрь 2004 г. <https://www.gradsky.com/glossar/hunhurtu.shtml>
- Robert A. Rupen”JOURNAL ARTICLE” Tuva Asian Survey Vol. 5, No. 12 (Dec., 1965), pp. 609-615 (7 pages)Published by: University of California Press
https://jstor.uni-sofia.bg/stable/2642653?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=history+of+tuva&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dhistory%2Bof%2Btuva%26filter%3D%26so%3Drel%26efqs%3DeyJjdHkiOlsiYW05MWNtNWhiQT09Il0sImRpc2MiOltdfQ%253D%253D&ab_segments=0%2F5YC-6168%2Ftest&refreqid=fastly-default%3A1beb5e2c2ea6fe9ef8225c54aa7c9b6b&seq=1#metadata_info_tab_contents
- Theodore C. Levin and Michael E. Edgerton JOURNAL ARTICLE “THE THROAT SINGERS OF TUVA” Scientific American Vol. 281, No. 3 (SEPTEMBER 1999), pp. 80-87 (8 pages) Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc.
https://jstor.uni-sofia.bg/stable/26058408?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=tuvan+throat+singing&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dtuvan%2Bthroat%2Bsinging%26so%3Drel&ab_segments=0%2F5YC-6168%2Ftest&refreqid=fastly-default%3Afae6e17d7f4c6cf174d813883d814ac1&seq=1#metadata_info_tab_contents

Видео материали

- Luke Groskin „The Science of Tuvan Throat Singing“.03.10.2017г.
<https://www.sciencefriday.com/segments/the-science-of-tuvan-throat-singing/>
- Alash–Kongurei31.10.2007г.
https://www.youtube.com/watch?v=SO5YNY_3qag&list=PL962EFF219858195F
- Mikko HeikinpoikaThroat singing documentary 2018 – Khöömeizhi
17.06.2018 г. <https://www.youtube.com/watch?v=csByFCBeAUc>
- Bulgarian Voices ANGELITE, Huun-Huur-Tu, Moscow Art Trio - Fly, Fly My Sadness 2008 https://www.youtube.com/watch?v=gbUJy9_n9Hs
- Alash-Kongurei
https://www.youtube.com/watch?v=SO5YNY_3qag&list=PL962EFF219858195F

- Alash Demonstrate Throat-Singing Styles [Interview Video]
- 1.09.2017 г. <https://www.youtube.com/watch?v=eHdOT64Ycwc>

Други източници

- „Обертоновото пеене“ 2011
<https://zelas.blog.bg/muzika/2011/01/09/angelite-i-hun-hur-tu-obertonovo-peene-solo-polifoniia.664067>
- „What is overtone singing”
https://www.oberton.org/en/overtone-singing/what-is-overtone-singing/?fbclid=IwAR3bjBorDJl_p23GhSoWnkZJMjHeIVXOAb2taUm9UC4CsXsMFgSjKx1uLhw
- Андре Мунро “Tuva” <https://www.britannica.com/place/Tuva-> Britanica, енциклоопедия
- ГЪРЛОТО ПЕЕНЕ В ТРАДИЦИЯТА И МОДЕРНОТО“<https://katakult.com/throat-singing/>
- Хуун Хуур Ту https://www.bandsintown.com/a/47038-huun-huur-tu?fbclid=IwAR3IzqPykgIq07evj7J5EmbAv0QMszoCBTKQ-Uis4f_zFB-SZO56qLtUmfQ
- Хуун Хуур Ту <https://huunhuurtu.wordpress.com/>
- „Животът на шаманите в Сибир“ <https://bg.bogemolor.info/publication/1594282/>
- Throat singing <https://kaitlinbove.com/world-throat-singing>

Инициативата „Един пояс, един път“ следващата стъпка към балансирана и приобщаваща глобализация. Новата културна и икономическа връзка между Изтока и Запада

Таня Занева

В момента Китай е най-големият производител и износител и вторият най-голям вносител на стоки. Според данни на ООН е единствената държава в света с развити всички 371 индустриални сектора. Отчита БВП по паритет на покупателна стойност(ППС) 23 трилиона долара и 12,7% растеж на годишна база, дължащи се на сделката, която Комунистическата партия (ККП) сключила с китайския народ за

просперитет срещу стабилност. Това стои в основата на държавната политика на Си Дзинпин²⁰¹ за „Китайската мечта“, чиито цели са да съгради „умерено проспериращо общество“, което да превърне в напълно развита нация респективно до първата и втората 100-годишнина. Първата е до 2021г. - създаването на ККП, а втората е обявяването на КНР през 2049г. С възходът, който страната бележи в последните години се засили влиянието на думата ѝ. Тя изтъква нуждата от глобална промяна, след като се обяви срещу доминиращата позиция на САЩ с помощта на глобалната инициатива „Един пояс, един път“ („yidai yilu“). Тя представлява концепция за развитие, вдъхновена от древния Път на коприната, който заляга в два компонента. Обявеният през 2013г. сухоземен маршрут, от Централна Азия и Близкия изток към Европа, наречен „Икономически пояс на пътя на коприната“ и съвременната му версия „Морски път на коприната на 21-ви век“ - мрежа от морски пътища през Южнокитайско море и Индийския океан в посока богатите западноевропейските пазари. Инициативата освен създаване на нов модел на международно сътрудничество и просперитет за страните участнички, предлага и доходоносен източник на растеж за държавните производители на суровини, инженерните фирми и производителите на капиталови стоки в замяна на техния свръхкапацитет. Това е вторият инвестиционен тласък на Китай, следвайки „Политиката на излизане“ на Дзян Дзъмин от 1999 г., с която се насърчава инвестирането в чужбина.

Идеята на „Един пояс, един път“ е осигуряването на енергоресурси, суровини и стоки, с гарантирана сигурност при транспортирането им, както и навлизането на капиталовложения, от които не само инфраструктурата, но и цялостния апарат на народните стопанства на страните членки ще се облагодетелстват. В основата на тези двустранните отношения между Китай и партньорките ѝ стоят пет главни цели (координация на политиките, свързаност на удобствата, безпрепятствена търговия, финансова интеграция и разбирателство между народите). Стратегията за регионално сътрудничество включва 65 държави, в чийто брой влизат и страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) посредством формата „16+1“.

---

²⁰¹ Генерален секретар и председател на военния съвет на ЦК на Китайската комунистическа партия от 15.11.2012, а от 14.03.2013 и председател на Китайската народна република.

Планът обхваща район, на чиято територия живеят 4,5 млрд. души произвеждащи 55% от БВП и 75% от енергийните ресурси в света. Следователно задълбочаването на кооперирането в областта на икономиката и технологиите между Азия и Европа ще благоприятства производството и търговията на местно и регионално ниво, което ще доведе до изграждането на нов модел на световна икономическа политика. Приоритетните посоки за сътрудничество в „Икономически пояс на пътя на коприната“ са три: северен коридор по направление Пекин-Русия-Германия-Северна Европа; централен коридор, разположен по нефтопровода и газопровода, минаващ от Пекин през Сиан-Урумчи-Афганистан-Казахстан-Унгария за Париж; южен коридор, обхващащ трансконтиненталното сухопътно трасе Пекин-Синдзян-уйгурския автономен район-Пакистан-Иран-Ирак-Турция-Италия-Испания. „Морски път на коприната на 21-ви век“ също има свои приоритетни курсове на движение от Китай през Централна Азия и Русия към Европа през Балтийско море; от Китай през Централна и Западна Азия до Персийския залив и Средиземноморския регион и от Китай до Югоизточна и Южна Азия до Индийския океан. С няколко думи инициативата представлява една концепция в две части: една по суша и една по море с три принципа на съвместно обсъждане, строителство и използване, тоест решенията се вземат съвместно, като целите се постигат с колективни усилия в името на проспериращо общество с единна съдба. В макроаспект се развива сътрудничеството в сферата на производството, основано на взаимносвързаност и стратегическо обвързване, което отваря нови пазари в трети страни, докато в микроаспект предприятията биват превръщани в съществена среда за раздвижване на икономика, в която правителството действа само в услуга за достигане на международните стандарти. Засилва се и се разширява всеобщата им работа в сферата на законодателството, инфраструктурата, търговията, финансите и волята на народите, като същевременно се изграждат шест района/коридора за икономическо сътрудничество: Нов евразийски континентален мост (от крайбрежията на Дзянсу до Средиземно море), Икономически коридор Китай-Монголия-Русия, Китай-Средна Азия-Западна Азия, Китай-Индокитайски полуостров, Китай-Пакистан и Морски път на коприната.

Водещите задачи пред икономическото и търговско сътрудничество между страните са изграждане на инфраструктура от сухопътни и морски до въздушни пътища и от тръбопроводи до електропроводи и информационни канали. Също така насърчаване на търговията, включително вносни и износни дейности, на завършено оборудване ,

природен газ, въглища и минерали. Разширяване на областите за финансово сътрудничество, докато се поддържа инвестиционното дело, за да се изгради мрежа от зони за свободна търговия.

Понастоящем развиващите се страни се намират в ранен етап на индустриализация, който изисква оборудване и производствени линии, докато развитите старни са в етап на постиндустриализация, в който те притежават модерни високи технологии и оборудване. За разлика от тях Китай (КНР) е в среден етап на индустриализация с рентабилен свръхкапацитет, от който при тристранното им сътрудничество ще се възползват развиващите се страни да развият инфраструктурата си, като в същото време КНР модернизира оборудването си, а развитите страни увеличат износа си.

От огромно значение за успеха на Новия път на коприната е районът на Балканите – междинна зона, в която се кръстосват пътищата на Икономическия пояс с тези на Морския път или съкратено ИПМП, като се създава надеждна и бърза връзка с развитите страни от Западна Европа – най-големия търговски партньор на КНР. Но съществува разлика между интересите на ЦИЕ, които чрез китайските инвестиции се опитват да компенсират за цялостното си изоставане в сравнение със Западна Европа, която е по-резервирана. Нейните приоритети са предпазване на икономиките ѝ от китайската конкуренция, запазване на преимущество в стратегически отрасли и достъп до инвестиране в изгодни за тях сектори в Поднебесната империя.

Един от проектите с изключително значение в балканския регион е „Пристанища на три морета“, който свързва морските пътища на Адриатическо, Балтийско и Черно море съответно по суша и вода. В допълнение се подготвя модернизацията на жп-линията Бар-Белград и последващото ѝ интегриране във високоскоростната жп-мрежа. Друг важен инфраструктурен проект е международния транспортен коридор Европа-Кавказ-Азия (ТРАСЕКА), започващ от Източна Европа (България, Румъния, Украйна) през Турция с морски път по Черно море до пристанище Потти, Грузия, където в продължението се използва транспортната мрежа на Южен Кавказ. Съществува и сухопътна връзка от Турция до Азербайджан през Каспийско море до железопътните мрежи на Туркменистан и Казахстан в Централна Азия. Тези мрежи са свързани с различни места в Узбекистан, Киргизстан и Таджикистан с последна дестинация Китай. А през 2017 г. се очаква стартирането на друг съществен проект, който ще съкрати разстоянието от азиатските страни до останалите части на Стария свят по пътя

на коприната с последна точка Западна Европа, наречен Транскаспийски маршрут. Пресечната му точка ще бъде бъдещето дълбоководно пристанище Анаклия и ще е дълъг приблизително 4,766 км. България от своя страна също предлага един от най-късите пътища от Азия до Европа чрез фериботната линия в Черно море Варна-Украйна, Варна-Грузия и Варна-Русия. През това време се разработва и алтернативен вариант на настоящите сухоземни пътища с изграждането на жп-линия от границата с Турция до тази със Сърбия, като продължение на вече съществуващата линия Анкара-Истанбул от трасето Китай-Турция. Ключово пристанище в Гърция е Пирея, което от 2016г.насам е 100% притежание на китайското правителство под управлението на Коско Пасифик (COSCO Pacific), след предприетите инвестиции по време на финансовата криза от 2008г. Това пристанище се смята за основната входна точка на китайски стоки за целия район на ЦИЕ и най-голямото в Средиземноморието като център за морски транспорт и търговия. Следващата стъпка е превръщането му в най-голямото в Европа с тази функция, залагайки 600 мил.евро допълнителна инвестиция в последващите години. С това китайската република цели да прокара собственото си производство в Европа по най-бързия и евтин начин. От Пирея в Гърция на север през Скопие до Белград и Будапеща към най-големия ѝ търговски партньор Западна Европа. Резултатът от изградената линия в краткосрочен план ще стимулира икономиката, ще се създадат нови работни места, но жизненоважният принос ще се усети в дългосрочната перспектива особено в сръбския бюджет.

Но „Един пояс, един път“ не е просто поредната инициатива, тя е добре замислен много милиарден проект основан на изграждането на сигурни високоефективни сухопътни, морски и въздушни коридори за създаване на благоприятни условия за реализация на регионална интеграция и инвестиции, докато се разширява човешкия и културен обмен. Обаче фундаменталния замисъл заляга в търсенето, на това което е дефицитно у дома, тоест сурови материали за процъфтяваща индустрия каквато е китайската. Въпреки това КНР не само доставя най-модерната технология, но е готова да инвестира в остарели вредни за околната среда методи на обработка, какъвто е проектът за изграждане на нова въглищна електроцентрала в Тузла (Босна и Херцеговина), който е все още в подготвителна фаза. В периода на тази фаза местните фирми подготвят строителния обект за китайските работници, което е друг належал проблем. Първо заемите, които китайските държавни банки отпускат са с бързи и нисколихвени. Второ инфраструктурните проекти се оглавяват и изпълняват от

китайски фирми с материали и машини произведени в Китай, докато кредиторите нямат представа как отпуснатите пари се харчат, тъй като проектоизпълнителите са защитени от различни двустранни споразумения.

Увеличената икономическата активност в Балканите е нова тенденция, като за сравнение между 2005г.когато инвестициите в района клонят към нулата, то в последните години са реализирани повече от 25 млрд.долара.²⁰² Респективно балканските държави, участнички във формата „16+1“ са договорили следните суми Сърбия 10,26млрд, Гърция 10,08 млрд.долара, следвани от Босна и Херцеговина с 2,5 млрд., Черна Гора с 1,12 млрд., Хърватия (690 млн.), Северна Македония (530 млн.) и България (460 млн.) всичките разпределени в съответните сектори: транспортна инфраструктура, енергетика, металообработване и недвижими имоти, за да си осигури добра свързаност със Западна Европа. От друга страна Международния валутен фонд и Световната банка предупреждават за завишените външни дългове на страните и непрозрачността в договорените проекти.

Очакванията са инициативата „Един пояс, един път“ да струва 21 трилиона щатски долара, като по-голямата част от финансирането ще се покрива от Китай предимно чрез държавните банки и Китайската инвестиционна корпорация (China International Trust and Investment Corporation – CITIC). А през 2015г.бил създаден специален Фонд на Пътя на коприната, който заедно с инвестиционната корпорация, „Експортно-импортната банка“ и „Китайската банка за развитие“ сътрудничи на други институции от вида на „Китай-АСЕАН“, „Китайско-Евразийски фонд за икономическо сътрудничество“, както и новата „Азиатска инвестиционна банка за инфраструктура“ за справяне проблема с липсващата инфраструктура и укрепване икономическия напредък на развиващите се страни.²⁰³

Следваният план е построяването на едно икономически свързано общество. Общество на общи интереси, обща отговорност и общо бъдеще, което си съдейства в решаването на регионалните проблеми и постига регионален просперитет, приемайки сътрудничеството като най-висша ценност за поддържане на комуникацията и доверието между страните в този силно глобализиран свят. Начинът това да се постигне трябва да следва определен модел от три точки, в който първо отношенията с

---

²⁰² Туманов 2019: Туманов, Константин. Китайските инвестиции на Балканите.

²⁰³ Н., 2020: Н., Стойчо. Един пояс, един път.

регионалните сили винаги са добри, за да функционира правилно сътрудничеството им; второ да се насърчава спазването на петте главни цели: координация на политиките, свързаност на удобствата, безпрепятствената търговия, финансова интеграция и разбирателство между народите; трето дипломацията се води от ниво водещи лидери, укрепващи политическото доверие и добросъседство. Отнасяйки си до морското сътрудничество в „Стратегическата програма за сътрудничество между Китай и ЕС до 2020“ е предложено засилване обменът по цялостното управление и пространствено планиране на океаните, както познаване, наблюдение и контрол на морската среда.²⁰⁴ Мястото, което Европа заема като най-предпочитан партньор в изграждането на Морския път на коприната през XXI век, се обяснява от доминиращото ѝ влияние в океаните. От това сътрудничество се облагодетелстват и двете страни, тъй като Китай ще се учи от морския опит на ЕС, а на свой ред Европа ще се възстанови икономически от генерираните китайски капитали. Обаче както съюза така и КНР действат като регионални организации, тоест всяка една от 28-те държави членки и 22-те провинции има свои специфични съображение свързани с интересите ѝ. Поради тази причина инициативата забавя ход особено в Европа, която се притеснява от назряването на социални, икономически и екологични проблеми, страх от нови геополитически конфликти, заради маршрута по който преминава Новия път на коприната. Други опасения са неясните рискове за сигурността, повлияване на европейските стандарти за управление, промени в отношенията с Русия и САЩ, както и в международното положение. Страховете са ясни, инициативата може да се окаже куха структура и да остане недовършена, засягайки евразийската интеграция и предизвиквайки нова дългова криза, заради липсата на институционални правила в повечето страни от „Един пояс, един път“.²⁰⁵

Инициативата е едно усилие за подобряване на регионалното сътрудничество в трансконтинентален мащаб, като има за цел да разгъне подредено икономическите фактори, да разпредели ресурсите и интегрира пазарите чрез засилване свързаността на азиатския, европейския и африкански континент и прилежащите им морета. Съществува риск от политически и икономически предизвикателства или по-общо казано, възвръщаемостта на инвестициите в инфраструктура вероятно ще бъде ниска или дори отрицателна, ако не се извършат допълнителни реформи за подобряване на

---

²⁰⁴ Уан Иуей цит.произв. стр. 252

²⁰⁵ Уан Иуей цит.произв. стр. 286

институциите и политическата среда в страните участнички. Потенциални икономически шокове са също заплаха заради намалените търговски разходи, които ще изискват политики за справяне изоставащите и негативно засегнати територии. И накрая, възможностите за растеж и намаляване на бедността вероятно ще зависят от подходящи макроикономически условия и подкрепящи институции.²⁰⁶ Но в основата си инициативата „Един пояс, един път“ си остава глобална стратегия за развитие, базирана на пет главни цели, стремяща се към изкореняване на бедността, създаване на работни места, справяне с последиците от международните финансови кризи, насърчаване на пазарно-базирана индустриална трансформация и икономическа диверсификация.

Библиография:

1. Уан 2021: Уан Иуей. „Глобализация по китайски. Един пояс, един път.“ София: Изток-Запад, 2021.

2. Милър 2017: Miller, Tom. China's Asian Dream: Empire Building along the New Silk Road. Zed Books, 2017.

3. Харпър 2021: Харпър, Джо. България, Унгария, Полша: опасни ли са китайските инвестиции в Източна Европа?

<https://www.dw.com/bg/българия-унгария-полша-опасни-ли-са-китайските-инвестиции-в-източна-европа/a-58903118> , 2021. (19.08.2021)

4. Н. 2020: Н. Стойчо. Един пояс, един път.

http://www.wreview.eu/s/One_belt_one_road.html , 2020. (01.05.2020)

5. Туманов, 2019: Туманов, Константин. Китайските инвестиции на Балканите.

<https://ime.bg/bg/articles/kitaiskite-investicii-na-balkanite/> , 2019. (11.10.2019)

6.

<https://web.archive.org/web/20190219015644/http://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration/brief/belt-and-road-initiative> , 2018. (29.03.2018)

---

²⁰⁶ цитирано:
<https://web.archive.org/web/20190219015644/http://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration/brief/belt-and-road-initiative>

7. <https://web.archive.org/web/20190917091133/http://www.beltandroadforum2019.com/conference-profile/overview/> , 2018. (02.10.2018)

8. english.gov.cn държавен съвет китайска народна република
http://english.www.gov.cn/news/top_news/2015/03/28/content_281475079055789.htm ,
2015. (28.03.2015)

Корея по “Пътя на коприната”

Теодора Тонева

Увод

„Пътят на коприната“ е търговски маршрут, свързващ през древността Изтока със Запада. Наречен е така, понеже коприната е била най-важната от транспортираните по него стоки. Тази най-голяма мирна „магистрала“ има своите военни корени, в историята на човечеството, през Древността и Средновековието. Походите на Александър Македонски създават възможността за тези два полюса на единното

човечество, да се опознаят. „Пътят на коприната“ е бил „центърът на света“ в търговско и културно значение. Градовете, през които преминавал, се превърнали в центрове на културни и търговски обмени, а по пазарите им било богата смес от езици, храни, обичаи и религиозни идеи. Превозът на стоки се извършвал предимно по суша и били използвани кервани с камили и товарни коне, особено в сухите райони. Това развитие е характерно до средата на 14 век, началото на 15 век, когато Османската империя блокира транспортирането на стоки, завладявайки и двата бряга на протоците Босфора и Дарданели, свързващи Азия с Европа. За повечето хора, крайната източна точка на „Пътя на коприната“ е Китайската империя, но той далеч не свършва там.

Многобройните му разклонения превръщат този „път“ в цяла мрежа за придвижване и обмен на стоки по суша и море. Именно едно от неговите разклонения тръгва от град Чанган, Китай на север към Пекин и се спуска на юг към Корейския полуостров и Япония. Преминаването на такава важна транспортна артерия през полуострова го прави отворен за културни и технологични влияния от близкия и далечен Запад. По „Пътя на коприната“ освен, че се извършва търговия на стоки и капитали, също става и обмен на религии и култури. Стратегическото географско положение на Корейския полуостров изиграва важна роля за развитието му, през периодът на Трите корейски царства и Чосон.

Теза

„Великият път на коприната“ има безпрецедентно въздействие върху хората, по отношение на културните връзки и обмена на стоки. Тази търговска мрежа се простира от Средиземно море чак до Япония и Корейския полуостров, свързвайки обществата в целия континент Евразия. Пътят е бил център на културата и търговията. Градовете отвъд този търговски път предлагали вода, храна и настаняване, както и възможности за търговски и културен обмен. Маршрутът осигурявал значителен поток от стоки и от Изтока и от Запада, поради което се развила оживена търговия. Освен за стоки, „Пътя на коприната“ е маршрут за обмен на научни иновации, архитектурни идеи, литература и религиозни ценности. С други думи, всичко създадено и използвано от хората, се е търгувало по този специфичен маршрут. Скорошни проучвания изследват историческото межкултурно взаимодействие и търговските отношения между евразийските общества чрез „Пътя на коприната“. Те анализират явните аспекти и променящите се такива в исторически план, които както влияят на обществата, така и на обмена на идеи и иновации, които свързват Източна Азия с Близкия изток.

Споменатият по-горе обмен на стоки, капитали, култури и религии, идващи от близкия и далечен Изток и Запад, има влияние върху Корейския полуостров, което може да бъде проследено още от периодът на Трите корейски царства. Дълбоката връзка с морето, съществуваща още от древността, превръща държавите на полуострова в пресечна точка на движение и на морски култури. Развиват се крайморските пристанищни градове, а най-оживена е търговията с Китай и Япония. От своя страна, западният свят разбира за Корейския полуостров чрез записки от пътешественици или търговци, много от които случайно попадат на полуострова, изгубили посока. По време на престоя си, те описват своите преживяванията и завръщайки се в родината разпространяват събраната информация. Най-често посещенията на тези странстващи търговци и пътешественици са в столицата.

Въпреки културния и стопански разцвет на полуострова, в началото на 15 век, настъпва рязък обрат. Страната, заедно с Китайските династии Цин и Мин, въвеждат политика на блокиране на морските пътища. По този начин Корейския полуостров остава встрани от доскорошното влияние на западните страни. Така започва периодът на изолация, който от своя страна допринася за големия разцвет на класическата корейска култура, търговия, литература, наука и технологии. В корейското общество, стартира процес за насърчава почитането на конфуцианските идеали и доктрини, а неоконфуцианството е представено като новата идеология на обединената държава.

Основна част

„Пътят на коприната“, този търговски керванен път бил най-дългата сухоземна артерия, преди промишлената епоха, представлявал връзка между различни цивилизации и социално икономически системи. Той възниква около 100-ната година пр. н.е., по време на китайската династия Хан, и се използва до 14-15 век сл. Хр., когато е прекъснат от османското нашествие. Османските завоеватели завземат двата важни протока между Европа и Азия, а именно Босфора и Дарданели, и по този начин блокират търговията с Изтока. Препречвайки придвижването по суша, морския път се превърнал в по-привлекателна алтернатива. От Персийския залив до Китай по море отнемало около 150 дни с кораб, което било по-бързо и позволявало да се транспортират по-големи товари, в сравнение с керваните. Въпреки, че са минали близо 600 години откакто последно са били използван за международна търговия, маршрутите от „Пътя на коприната“ имат трайно въздействие върху развитието на търговията, културата и историята на редица страни, което е отзвук и днес.

По исторически сведения, съществуването на някои маршрути, от „Пътя на коприната“, датират от по-ранни времена. „Кралският път“, който свързва Суза (днешен Иран) на запад със Сарди (близо до Средиземно море в съвременна Турция), е създаден от персийския владетел Дарий I по време на Ахеменидската империя - около 300 години преди откриването на „Пътя на коприната“. Персите разширяват „Кралския път“ и включват по-малки маршрути, които свързват Месопотамия с Индийския субконтинент, както и Северна Африка през Египет. Александър Велики, владетел на Древна Македония, разширява господството си в Персия чрез същия този път. Може да се твърди, че по време на династията Хан, управлявала Китай от 206 година пр.н.е. до 220 година сл. Хр., официално се е отворила търговията между Далечния изток и Европа. Части от тази пътна артерия са включени в „Пътя на коприната“. Това си наименование, този търговски маршрут получава значително по-късно и се свързва с германския геолог, географ и изследовател Фердинанд фон Рихтхофен. През 1877 година, в изследователските си трудове, относно Китай, той първи използва термина „Път на коприната“, тъй като именно тази стока била най-ценната сред транспортните по него.

Корея в началото на „Пътя на коприната“

В наши дни има хора, според които „Пътя на коприната“ свързва Китай със Запада и че Китай е най-крайната източна точка на търговския път. Но това далеч не е така. „Великият път на коприната“ е цяла мрежа от морски и сухоземни пътища. Има разклонения, свързващи Китай с Индия, Арабския полуостров и дори с Африка. Един от маршрутите тръгва на север от град Чанган, Китай и стига до Корейския полуостров, от където се свързва и с Япония по море (приложение 1). Според учени и изследователи, Корея е започнала да взаимодейства с други цивилизации още през Бронзовата епоха. Това твърдение бива подкрепено от изследването, проведено от корейския историк Чонг Суил, което показва, че тясното взаимодействие между Корейския полуостров и другите цивилизации се е случило след периода на неолита. Намерените в будистки храм в Корея, бронзови железни ножици, стъклени мъниста, бронзови катарамии изображение и камбани, са доказателство за датировката на межкултурните взаимоотношения, а откритите керамики, с форма на конска глава чаши за пиене с форма на рог (ритон), са доказателство за културния обмен. Ритонът е изработен от бивни, рог и сребро или други подобни материали. Иранците от Сасанидската династия са правели глинени ритони във формата на глава на животно, като овца, крава или кон. Открити на корейска територия са керамичен ритон с овца

глава, от 6-ти век пр.н.е., и керамичен ритон с конска глава, от Покчон-донг, Пусан от 4-ти век пр.н.е. (приложение 2). От стенопис в гробница от Когурьо в провинция Джилин от 6-ти век пр. н.е., изобразяващ ковач на желязо разбираме, за специфичния начин на обработка на този материал, характерен за страните Централна Азия, през 700 година пр.н.е. (приложение 3). Това са само част от многото открити артефакти, свързани с чуждото влияние върху Корейския полуостров. Те ни дават информация за това какви народи са преминавали през намиращите се на него страни и до каква степен са въздействали върху различни културни аспекти, като занаятчийство и изкуство.

Периодът на Трите корейски царства

След Бронзовата епоха се наблюдава затихване в търговските и межкултурни взаимоотношения на Корея с останалите страни. Това продължава до около 57 година пр. н.е. По това време „Пътят на коприната“ е вече формиран и по него се извършват обмен на стоки и услуги. Това също е и периодът на Трите царства в Корейската история, а именно Когурьо (고구려), Пекче (백제) и Шила (신라). Те са заемали целия Корейски полуостров и приблизително половин Манджурия (днешен Китай и Русия). Царствата на Пекче и Шила доминирали в южната половина на полуострова, както и остров Чеджу, докато Когурьо контролирало полуостров Ляодонг, в Манджурия, и северната половина на полуострова. През 7 век от н.е., в съюз с управляващата китайската династия Тан, Шила, за първи път в историята на Корея, обединява Корейския полуостров, създавайки и първата обединена корейска национална идентичност. След попадането на Пекче и Когурьо под управлението на Шила, династията Тан създава краткотрайно военно правителство, което да управлява части от Корейския полуостров. Корейците обаче не одобряват тези действия на Китай и след продължително воюване (от около 670 до 676 година сл. Хр.), силите на Шила успяват да прогонят армиите на техните протектори от полуострова през 676 година.

Следващият период е известен като Обединена Шила или Късна Шила (в периода 668-935 година). Столица на страната, за повече от хиляда години Кьонгджу, означаващо „Поздравителен район“, се намира на югоизточната част на Корейския полуостров. От 7-ми век, Кьонджу започва своето скоростно развитие и се превръща в най-големия търговски център на полуострова. За това благоприятства пристигането, по суша и море, на търговци от западните и източните региони на „Пътя на коприната“, като Китай, Арабския полуостров и Япония. Така Кьонджу се превръща в център на няколко артерии за транспорт и търговия, и заема важна позиция в маршрута на

културния обмен. По време на династията Тан сухопътната търговия по „Пътя на коприната“ достигна своя връх. С напредването на изкуството на корабоплаването и корабостроителната технология, започващо през 8-9 век, и отвъдморската експанзия на ислямската мощ, се отваря морски маршрут, свързващ Западна Азия и Китай през Индийския океан. Това дава по-голяма възможност за търговия и обмен и на Обединена Шила. Стъклените изделия, били произвеждани първо в Месопотамия, около 3 000 г. пр. н. е., а прозрачното стъкло е създадено през периодът на Римската империя. По това време в Корея всички такива изделия били внесени от чужбина. Стъклените мъниста и съдове били считани за по-ценени от златото и среброто, и често са се срещани поставени в гробници (приложение 4). Случващият се обмен обаче, не бил само на стоки. Религиите също се разпространявали, чрез „Пътя на коприната“, и будизма е една от тях. Въпреки че първоначално корейското население се съпротивлявало, накрая Шила будизма своя държавна религия. Много монаси от Сила отишли в Китай да се обучават, а други пътували чак до Индия, за да придобият по-голяма представа за религията. Храмовете, по индийски дизайни, променят лицето на архитектурата на Шила, и изкуството на Гандхара оказва голямо влияние върху будисткото изкуство в страната. (приложение 5)

Палхе и разцветът на Корьо

В продължение на години на обединение, Де Чьонг (по-известен като цар Го от Пекче), бившия генерал на Когурьо, наново основава Пекче на бившата територия на Кодурьо, след като побеждава династията Тан в битката при Тианменлинг. Нарича го Палхе и е разположено в Манджурия, Корейския полуостров и руския Далечен изток. Първоначално населението е формирано от изгнаници от старото кралство Когурьо и членове на племето Малгал заедно с други китайски и монголски народи и източните турци. Въпреки, че било притиснато между два могъщи съседа, Обединена Шила и Китай, нищо не пречило на царство Палхе да провежда независима външна политика. През 733 година, Шила, заедно с династията Тан, тръгват на война в опит да унищожат съперничещото им царство, но тяхната военна експедиция завършва с неуспех. През 926 г. историята на Палхе е към своя край, когато бива завладян от монгоците. Голяма част от население е избягало на юг към Шила, но и то бива превзето и се превръща в Корьо (918-1392 година). Офицерът Уанг Гон (по-известен като крал Теджо) е първия владетел на кралството. След падането на династията Тан и разделянето на Китай на Ляо и Джин на север и Сонг на юг, Чингис хан обединява номадските племена от Североизточна Азия, основава Монголската империя и започва нашествия,

завладявайки по-голямата част от Евразия от Унгария до Корея. Неговият внук Кубилай Хан създава династията Юан с контрол над Монголия и Китай и започва да атакува корейската династия Корьо. След продължителна 30 годишна съпротива, Корьо се съгласява да стане васална държава, чрез брачен съюз, на династия Юан. Монголски резидентни комисари, изпратени в съда на Корьо, имали активно участие в делата на съда в Корьо. Докато господството на Юан насърчавало свободното движение на хора, стоки, научни знания и технологии, стабилното им единно управление над Китай и Корея премахнало всякакви стимули за възприемане на потенциално дестабилизираща или радикална нова религиозна идеология. Вместо това монголите се опитвали да неутрализират дестабилизиращите политически ефекти на религията, като освобождават религиозните водачи от данъчно облагане и позволяват свободното изповядване на религия в цялото им кралство. Като пастирски номади, монголите отдавна са разчитали на търговия със заседнали фермери за нужди като оръжия, керамика, зърно и дрехи. Те предлагат на търговците да използват тяхната система „Ям“ (Yam). Системата доведе до увеличаване на международната търговия на ниво, невиждано досега. Ценни подправки, скъпоценни камъни, чай, лакови изделия, керамика и коприна се насочват от Източна Азия към Близкия изток и Европа, докато златото, медицински ръкописи, астрономически томове и порцелан се преместват от ислямския свят на изток в Азия. Нови продукти, обичаи, научни познания и чуждестранни имигранти влизат на територията на Корьо. Корейско-арабският обмен бързо се развива след монголското господство. Корейските и блискоизточните източници описват как жителите на Централна Азия и Близкия Изток са се трайно заселвали из цяла Корея, заемайки позиции предимно като частни търговци. Керамика, с цвят на нефрит, от династията Корьо е бил много популярен търговски артикул. Страната станала широко известна като „Корее“ в арабския свят и Европа, осигурявайки на нацията модерното си име „Корея“. Членове на централноазиатски общности са се асимилирали в корейското общество, като същевременно са запазили своите културни обичаи, традиции и религиозни ритуали. От този обмен, Корьо придобива знания и технологии, свързани с астрономията, медицината, календарната наука, архитектурата, музиката и оръжията. Новият корейски лунен календар бил изцяло базиран на ислямската астрономическа теория и напредналата ислямска наука е допринесла за изобретяването на усъвършенствани астрономически и метеорологични научни инструменти, включително небесното кълбо, водния часовник, слънчевия часовник, астрономическия часовник и уреда за дъжд. Корейците също се запознали с

нови военни оръжия, като катапулти. Арабските лечебни билки и формули също били въведени в Корея.

Управлението на династия Чосон

Падането на Юан и възходът на протекционистката династия Мин (1368-1644 година) и нейният контрол над „Пътя на коприната“ и влиянието върху Корейския полуостров, довели до рязък спад в движението на чужди хора, стоки и политически и обществени идеологии. Императорите Мин въвели ограничителни политики по отношение на международната търговия. Политическото единство в Китай, под управлението на Мин, и в Корея при династията Чосон (1392-1910 година), намали търсенето на нови политически и религиозни идеологии. Докато династия Мин първоначално насърчавала международния обмен, мощни фракции на служители в държавната служба, разтревожени от възхода на новобогата класа на търговците, убеждавали императора да забрани морските пътувания. През 1400-те години, Чосон прием трибутни отношения с Китай, изпращайки годишни дипломатически мисии до двора на Мин, а външната политика, културните и международните икономически връзки на Корея стават насочени единствено и само към Китай. Следващият кралски указ на Чосон, на крал Седжонг от 1427 година, за прогонване на чуждата култура, премахва специалния статут на „Хуихуй“, корейската мюсюлманска общност, като им забранява да извършват ислямски обреди и да носят традиционни дрехи. Чосон прегръща политиката на изолация, която поддържа до последвалата династия Цин, с което Корея получава името „Кралство на отшелници“.

Заклучение

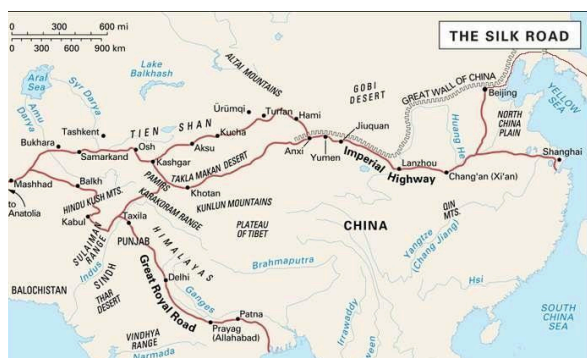
Докато потокът от хора, стоки и идеи по „Пътя на коприната“ към Корея се е покачвал и намалявал през цялата история на полуострова, разпространението на политически и религиозни идеологии не винаги е съвпадало с тяхното движение. Докато периодът на управление на династия Юан в Корея се характеризира със свободна търговия, за времето на китайската династия Мин са характерни изолацията и консерватизма. Затварянето на страната било пагубно, за външната ѝ политика, но в същото време помогнало за развитието ѝ в много културни аспекти, като език, литература, изкуство, музика и архитектура. Тези компоненти изграждат облика на Корея и благодарение на тяхната уникалност полуострова придобива важното си значение, в културната и икономическа карта на света. С течение на вековете, през него преминавали стотици етноси и култури, оставили своя отпечатък в историята на корейските земи. От арабските, средно и източно азиатски народи до европейските мореплаватели и

пътешественици. „Пътят на коприната“ изиграва ключова роля в развитието на Корейския полуостров. Благодарение на него, намиралите се на него страни получават възможност за търговски и научен обмен с редица близки и далечни страни. Но „Пътят на коприната“ бил само началото. В наши дни, негов еквивалент е инициативата „Един пояс, един път“. Това е най-мащабното и амбициозно усилие на съвременен Китай да предложи нова, различна от западноцентричната глобализационна парадигма. Целта и е да оформи контурите на нов тип глобализация, чиито принципи се коренят в традиционната китайска култура и философия и в чийто център стои представата за многоизмерната взаимосвързаност. Проектът е пуснат за реализация и има зададена крайна дата на завършване през 2049 г. . Колосалните инвестиции в инфраструктура на Китай започват нова ера на търговия и растеж, за икономиките в Азия и извън нея.

Приложение

Приложение 1:

Приложение 2:

(от ляво) керамичен ритон с овча глава, от 6-ти век пр.н.е.

(от дясно) керамичен ритон с конска глава, от Покчон-донг, Пусан от 4-ти век пр.н.е.

Приложение 3:

Стенопис на гробница от Когурьо в провинция Джилин от 6-ти век пр. н.е.

Приложение 4:

Стъклени съдове от гробници в Шила, Национален музей Кьонгджу

Приложение 5:

Останки от изображенията на крале пазители

Източници

- o The Silk Road and cultural connections between Korea and the Middle East - Joe Wessh (The University of Sydney) - <https://www.grin.com/document/455072>
- o SILK ROAD AND KOREA – YangEunsook (pdf lecture) <https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2017-03-19-Lecture7.EunsookYang.pdf>
- o Silk Roads Programme – UNESCO - <https://en.unesco.org/silkroad/content/did-you-know-gyeongju-and-silk-roads>
- o The Silk Road and Korea-Middle East Cultural Connections - Le Heesoo (professor in the Department of Cultural Anthropology, Hanyang University, Seoul, South Korea) - <https://muse.jhu.edu/article/756448>
- o Неолитна ера години. Неолит - <https://amikamoda.ru/bg/epoha-neolita-gody-neolit.html>
- o Korea In The Silk Road - <https://www.slideshare.net/gsill/korea-in-silk-road>
- o „Животът в Южна Корея“ – Су Ким, издателство „Книгомания“, 2020 година
- o Balhae - Mark Cartwright - <https://www.worldhistory.org/Balhae/>
- o Silla Korea and the Silk Road: Golden Age, Golden Threads - https://www.koreasociety.org/images/pdf/KoreanStudies/Curriculum_Materials/LessonbyTime/2_Silla/Lesson.Book.Silla.Korea.and.the.Silk.Road.pdf
- o KOREA AND THE SILK ROADS - Staffan Rosén (Stockholm University, Sweden) - <https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wp-content/uploads/sites/984/2017/09/Korea-and-the-Silk-Roads.pdf>
- o „Един пояс, един път“ - китайската перспектива - Тодор Радев, 2018 година
- o China’s Massive Belt and Road Initiative - Andrew Chatzky and James McBride - <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>